

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ НА ОБЛАСТ ЯМБОЛ

УТВЪРДИЛ: (П)
ДИМИТЪР ИВАНОВ
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ НА
ОБЛАСТ ЯМБОЛ

СЪГЛАСУВАЛ: (П)
СТОЙКО СТОЙКОВ
НАЧАЛНИК НА РУО ЯМБОЛ

**ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА
ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО
РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И
УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ
(2021 - 2022)**

Ямбол, 10 май 2021 г.

Съдържание

I. ВЪВЕДЕНИЕ	4
1. Нормативни основания за разработване на стратегията	4
2. Работна група	5
3. Нормативна рамка	5
3.1. Обща подкрепа за личностно развитие	5
3.2. Допълнителна подкрепа за личностно развитие.....	8
4. Методология	14
4.1. Цели и обхват	14
4.2. Методи за проучване и анализ	14
II. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ	15
5. Състояние и предизвикателства	15
5.1. Демографска характеристика и тенденции	15
5.2. Общи данни и характеристика на институциите в системата на предучилищното и училищното образование на територията на област Ямбол.....	18
5.2.1. Детски градини	18
5.2.1.1. Характеристика на осигурената обща подкрепа за личностно развитие на децата.....	20
5.2.1.2. Характеристика на осигурената допълнителна подкрепа за личностно развитие /за деца със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби/.....	25
5.2.2. Училища	27
5.2.2.1. Характеристика на осигурената обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците	30
5.2.2.2. Характеристика на осигурената допълнителна подкрепа /за деца със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби/.....	39
5.2.3. Центрове за подкрепа за личностно развитие	59
5.3. Предизвикателства	63
6. Социални услуги в подкрепа на децата и семействата.....	64
SWOT АНАЛИЗ	70
ИЗВОДИ	71
III. СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ	73
1. Визия	73
2. Обхват на стратегията	73
3. Общи условия	74
4. Цели, мерки и дейности.....	75
4.1. Обща цел и стратегически цели.....	75
4.2. Приоритети, мерки и дейности за постигане на целите	76
ПРИОРИТЕТ 1. Осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие.....	76
ПРИОРИТЕТ 2. Осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие.....	78
IV. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ	79
Система за мониторинг и оценка	79

Използвани съкращения (абривиатури)

АСП	Агенция за социално подпомагане
АХУ	Агенция за хора с увреждания
АОП	Астрономическа обсерватория и планетариум
ДАЗД	Държавната агенция за закрила на детето
ДБТ	Дирекция Бюро по труда
ДГ	Детска градина
ДДЛРГ	Дом за деца лишени от родителски грижи
ДМСГД	Дом за медико-социални грижи за деца
ДОС	Държавен образователен стандарт
ДПС	Детска педагогическа стая
ДСП	Дирекция „Социално подпомагане”
ДЦДМУ	Дневен център за деца и младежи с увреждания
ДЦДМУИ	Дневен център за деца и младежи с умствена изостаналост
ДЦДУ	Дневен център за деца с увреждания
ЗЖ	Защитено жилище
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
КСУДС	Комплекс за социални услуги за деца и семейства
МВР	Министерство на вътрешните работи
МКБППМН	Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
МОН	Министерство на образованието и науката
НПО	Неправителствена организация
НП	Национална програма
НСИ	Национален статистически институт
НУ	Начално училище
ОЗД	Отдел “Закрила на детето”
ОДК	Общински детски комплекс
ОП РЧР	Оперативна програма Развитие на човешките ресурси
ОП НОИР	Оперативна програма Наука и образование за интелигентен растеж
ОУ	Основно училище
ОЦИИД	Общински център за изкуство и извънучилищна дейност
РДСП	Регионална дирекция за социално подпомагане
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РУО	Регионално управление на образованието
РПУ	Районно полицейско управление
РЦПППО	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
РУ ПБЗН	Районно управление пожарна безопасност и защита на населението
СОП	Специални образователни потребности
ТСБ	Териториално статистическо бюро
ЦКО	Център за кариерно ориентиране
ЦНСТ	Център за настаняване от семеен тип
ЦНСТДМБУ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания
ЦНСТДМУ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания
ЦОП	Център за обществена подкрепа
ЦПЛР	Център за подкрепа за личностно развитие
ЦСРИ	Център за социална рехабилитация и интеграция

ЦСОП	Център за специална образователна подкрепа
------	--

I. ВЪВЕДЕНИЕ

1. Нормативни основания за разработване на стратегията

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол /2021-2022 г./ е разработена въз основа на анализ на потребностите от подкрепа във всяка община на територията на областта. Основава се на действащото законодателство в образователната система, както и на националните стратегически документи, визиращи насоките за осъществяване на приоритетни политики в областта на приобщаващото образование на децата и учениците:

- Закон за предучилищното и училищно образование;
- Закон за закрила на детето;
- Закон за младежта;
- Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните;
- Закон за физическото възпитание и спорта;
- Наредба за приобщаващото образование;
- Наредба за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби;
- Наредба за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование;
- Наредба за усвояване на българския книжовен език;
- Наредба за финансиране на институциите в системата на предучилищното и училищното образование;
- Наредба за детските и ученическите туристически пътувания с обща цена, инициирани от институциите в системата на предучилищното и училищното образование;
- Национална стратегия за младежта;
- Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността;
- Националната стратегия за учене през целия живот;
- Национална стратегия за развитие на физическото възпитание и спорта в Р България;
- Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Р България;
- Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства;
- Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система;
- Стратегия за ефективно прилагане на ИКТ в образованието и науката на Р България;
- Планове за интегрирано развитие на петте общини на територията на област Ямбол за периода 2021-2027 година;
- Постановление на МС № 100 от 08.06.2018 г. за създаване и функциониране на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст и др.

Многообразието на образователните потребности на децата и учениците изисква съобразяване с индивидуалните особености и осъзнаване на необходимостта от приобщаващи политики за преодоляване на социалната и образователната изолация. Ключова политика, свързана с осъществяването на мащабни промени и интервенции в образованието и преосмисляне на традиционните образователни модели, е приобщаващото образование - процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете и ученик и на разнообразието от потребности на всички деца и ученици чрез активиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие във всички аспекти на живота на общността.

Анализите на общините допринасят за установяване на реалните потребности от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците на територията на област Ямбол и възможностите за тяхното предоставяне в институциите в системата на предучилищното и училищното образование. Разработени са от общински работни групи, сформирани със заповед на кмета на

съответната община и включват представители на общинските администрации, детски градини, училища, Центрове за подкрепа за личностно развитие, Дирекция Социално подпомагане, Центрове за обществена подкрепа, Местни комисии за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, представители на местни активни групи от етническите малцинства, местни неправителствени и партньорски организации и др.

2. Работна група

За разработване на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол за периода 2021-2022 г. със заповед № РД -01-00012 от 05.02.2021 г. на областния управител на област Ямбол е определена работна група, включваща представители на областна администрация, общински администрации, Регионално управление на образованието – Ямбол, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Ямбол, Регионална дирекция за социално подпомагане - Ямбол, Дирекция Социално подпомагане – Ямбол, Дирекция Социално подпомагане – Елхово, Регионална здравна инспекция – Ямбол.

Въз основа на представената в общинските анализи информация за предходния двугодишен период са идентифицирани факторите, влияещи върху състоянието на образователната система, потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в детски градини и училища и възможностите за осъществяване на планираните действия.

3. Нормативна рамка

Съгласно чл. 176 от ЗПУО и чл. 4 на Наредба за приобщаващото образование на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование се предоставя **обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие**, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им. Прилага се в съответствие с индивидуалните им образователни потребности. Осигурява се в детските градини, училищата и в центровете за подкрепа за личностно развитие, а в случаите по чл. 111, ал. 1, т. 1 от ЗПУО – в домашни или стационарни условия в лечебно заведение. За реализирането ѝ в детските градини и училищата се осигуряват необходимите специалисти: психолог или педагогически съветник, логопед, ресурсен учител и други специалисти според потребностите на децата и учениците */рехабилитатор на слуха и говора, учител на ученици с нарушено зрение, кинезитерапевти и/или рехабилитатори, арттерапевти, помощник на учителя, социален работник/*.

Подкрепата за личностно развитие се организира и осигурява в съответствие с утвърдените областни и общински стратегии за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

3.1. Обща подкрепа за личностно развитие

Съгласно чл. 178, ал. 1 от ЗПУО и разпоредбите на Наредба за приобщаващото образование общата подкрепа за личностно развитие включва следните компоненти.

1. Екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти.

Осигурява се от детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие. Включва:

- обсъждане на дейностите за обща подкрепа, в които се включват децата и учениците – обмен на информация и на добри педагогически практики с цел подкрепа на всички учители за подобряване на работата им с децата в групата или с учениците в класа;
- провеждане на регулярни срещи за преглед и обсъждане на информацията за обучението и развитието на дете или ученик и определяне на конкретни дейности, насочени към превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение или превенция на обучителните затруднения.

2. Допълнително обучение по учебни предмети.

Осигурява се от училищата и е насочено към ученици:

- които имат системни пропуски по даден учебен предмет;

- които са напреднали по даден учебен предмет;
- за които се препоръчва такова обучение в плана за подкрепа.

Допълнително обучение може да се провежда в учебни дни извън часовете по училищния учебен план и по време на лятната ваканция.

3. Допълнителни модули за деца, които не владеят български език.

Осигуряват се само от детските градини за деца, за които българският език не е майчин или които не владеят добре български език.

4. Допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове.

Консултирането по учебни предмети се осигурява от училищата и е достъпно за всички ученици. Провежда се извън редовните учебни часове от учителите по предмети ежеседмично в рамките на учебната година, по утвърден от директорите график.

5. Консултации по учебни предмети.

Осигуряват се от училищата на ученици с цел превенция на обучителните затруднения.

6. Кариерно ориентиране на учениците.

Осигурява се от училищата и ЦПЛР. Включва взаимно допълващи се дейности за информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване с оглед подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия и осъществяване на връзка между училището и пазара на труда.

7. Занимания по интереси.

Осигуряват се от училищата, детските градини и ЦПЛР. Организирането се за развитие на способностите и компетентностите на децата и учениците, за изява на дарбите им в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, глобалното, гражданското и здравното образование, както и за придобиване на умения за лидерство.

8. Библиотечно-информационно обслужване.

Осигурява се от училищата чрез училищните библиотеки и/или чрез училищни информационни центрове, които осигуряват свободен достъп до информация от различни документални източници в библиотечния фонд и в глобалната мрежа с цел изграждане на навици за четене и компетентности за търсене и ползване на информация.

9. Грижа за здравето.

Осигурява се в детските градини и училищата чрез създаване на условия за достъп на децата и учениците до медицинско обслужване и програми за здравно образование и за здравословен начин на живот. Родителите са длъжни да предоставят информация за здравословното състояние на детето/ученика, за проведени медицински изследвания и консултации и да осъществяват взаимодействие с медицинския специалист в здравния кабинет в детската градина или училището.

10. Осигуряване на общезитие.

Осигурява се от училища и ЦПЛР, включително ЦСОП. Включва: настаняване на ученици за живеене и нощуване; осигуряване на условия за провеждане на самоподготовка, консултации по учебни предмети и индивидуална работа; организиране и провеждане на занимания по интереси; работа с родители.

11. Поощряване с морални и материални награди.

Децата и учениците се поощряват с морални и с материални награди за високи постижения в образователната дейност, в заниманията по интереси и за приноса им към развитието на институционалната общност при:

- постигнати изключителни успехи в учебната дейност и за върхови постижения и класиране на призови места при реализиране на изследователски проекти в конкретни предметни области, на творчески проекти или на проекти, свързани с иновации в образованието;
- класиране на призови места и получаване на отличия за значими постижения в национални и международни състезания, олимпиади, конкурси, фестивали и други форуми за изява на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта;

- прояви на гражданска доблест и участие в доброволчески или благотворителни инициативи или при участие в дейности и значими прояви за приобщаване на децата и учениците към непреходните национално значими идеали и ценности.

Наградите за деца и ученици се учредяват, както следва:

- министърът на образованието и науката може да учредява национални награди;
- началникът на регионалното управление на образованието може да учредява регионални награди;
- кметът на общината може да учредява общински награди;
- директорът на институцията след решение на педагогическия съвет със заповед може да учредява награди за децата и учениците, определяни с правилника за дейността на съответната институция.

12. Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение.

Детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие са длъжни да осъществяват дейности по превенция на тормоза и насилието, както и дейности за мотивация и преодоляване на проблемното поведение, които са израз на общата воля и на координираните усилия на всички участници в образователния процес.

Видовете и съдържанието на дейностите по превенция на тормоза и насилието са подчинени на обща училищна политика, разработват се самостоятелно от училищната общност и може да включват:

- изготвяне съвместно с учениците на правила за поведението им в паралелката;
- разглеждане на теми от глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование в часа на класа, в заниманията по интереси и във факултативните часове;
- партньорство с родителите;
- дейности за развитие на компетентностите на всички членове на училищната общност.

Видовете и съдържанието на дейностите по мотивация и преодоляване на проблемното поведение се определят от детската градина и от училището и може да включват:

- обсъждане между ученика и класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем и получаване на подкрепа за разрешаването му;
- използване на посредник при разрешаване на конфликт в училище;
- консултиране на детето или ученика с психолог или с педагогически съветник;
- създаване на условия за включване на ученика в група за повишаване на социалните умения за общуване и решаване на конфликти;
- насочване на детето и ученика към занимания, съобразени с неговите потребности;
- индивидуална подкрепа за ученика от личност, която той уважава (наставничество);
- участие на ученика в дейности в полза на паралелката или училището;
- други дейности, определени с правилника за дейността на институцията.

13. Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения.

Ранното оценяване на потребностите от подкрепа за личностно развитие се извършва на децата на възраст от 3 години до 3 години и 6 месеца при постъпването им в детската градина. Оценяването се извършва чрез скрининг тест за определяне на риск от възникване на обучителни затруднения. Провежда се индивидуално за всяко дете с писмено съгласие на родителя след информирането му за начина на провеждане. Резултатите се използват единствено за определяне на дейности за подкрепа за личностно развитие на детето и достъп до тях имат само учителите в групата и педагогическите специалисти, които са извършили оценяването и/или работят с детето, както и неговите родители.

На децата на възраст 5 и 6 години в подготвителни групи в детските градини и училищата, на които не е извършено ранно оценяване на 3 години – 3 години и 6 месеца, се извършва оценка на риска от обучителни затруднения.

Ранното оценяване определя необходимостта от допълнителни модули за деца, невладеещи български език, както и осигуряване на допълнителна подкрепа при наличие на рискови фактори в средата, хронични заболявания, затруднения и нарушения в развитието, както при наличие на изявени силни страни в областта на изкуствата и спорта.

В училищата се осъществява превенция на обучителните затруднения, която се изразява във включване на отделни ученици в дейности, като:

- допълнително обучение по учебни предмети, с акцент върху обучението по български език, включително оgramотяване на ученици, за които българският език не е майчин;
- консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове;
- логопедична работа.

14. Логопедична работа.

Осигурява се от детските градини, училищата, ЦПЛР, Държавния логопедичен център, регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование. Осъществява се от логопеди и включва:

- превенция на комуникативните нарушения и на обучителните трудности;
- диагностика на комуникативните нарушения;
- терапевтична дейност при установени индикации за комуникативни нарушения;
- консултативна дейност с учители и родители на деца и ученици с комуникативни нарушения.

3.2. Допълнителна подкрепа за личностно развитие

Съгласно чл. 187, ал. 1 от ЗПУО и разпоредбите на Наредба за приобщаващото образование допълнителната подкрепа за личностно развитие включва:

1. работа с дете и ученик по конкретен случай;
2. психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения, рехабилитация при физически увреждания;
3. осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;
4. предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания;
5. ресурсно подпомагане.

Когато на деца или ученици се предоставя допълнителна подкрепа от институция в системата на предучилищното и училищното образование, на тези деца или ученици не се предоставя такава дейност в други услуги, включително в социални услуги по ЗСП и ППЗСП.

Родителят, представителят на детето или лицето, което полага грижи за детето, се запознава с плана за подкрепа на детето или ученика, като му се предоставя копие от него.

Работата с дете и ученик по конкретен случай е метод, който цели гарантиране на индивидуален подход при предоставяне на допълнителна подкрепа и на равен достъп до образование чрез координирани дейности на специалистите в екипа, насочени към детето или ученика, към родителя, представителя на детето или към лицето, което полага грижи за детето, и към обкръжението на детето или ученика. Предоставя се на дете или ученик, за което допълнителната подкрепа за личностно развитие е краткосрочна, и цели подкрепа за самостоятелното и независимото му функциониране, за развитието на неговите силни страни, както и за разрешаване на проблеми в поведението */трудности в общуването с връстници, изолация и социални проблеми, агресивни прояви и конфликти, психично страдание, липса на напредък в обучението, отсъствия от училище/* и за предотвратяване на отпадането от училище.

Работата по конкретен случай се осъществява от екипа за подкрепа за личностно развитие при съгласуване и координиране на действията му с водещия на случая в отдела за закрила на детето в съответствие с чл. 85 от Наредбата.

Психо-социалната рехабилитация е комплекс от дейности на екипа за подпомагане на децата и учениците със затруднения, увреждане или разстройство на тяхното психично здраве за постигане на оптимално ниво на самостоятелност и за придобиване и прилагане на умения, необходими за пълноценното приобщаване и участие в дейността на детската градина или училището. Предоставя се на отделно дете или ученик въз основа на оценката на индивидуалните му потребности. Водещ на случая на детето или ученика при предоставяне на психо-социалната рехабилитация в детската градина, училището или в центъра за подкрепа за личностно развитие е психологът или педагогическият съветник, когато е с квалификация по психология.

Дейностите за психо-социална рехабилитация, както и тяхната продължителност се предоставят и изпълняват съгласно плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

Рехабилитацията на слуха и говора е комплекс от дейности за стимулиране на остатъчния слух и на езиковото и речевото развитие на децата и учениците с увреден слух с различен тип слухопротезиране (конвенционални слухови апарати или кохлеарни импланти), които се обучават в детските градини и училищата в системата на предучилищното и училищното образование. Осъществява се от рехабилитатор на слуха и говора, който извършва корекционна и компенсаторна работа с всяко дете или ученик с увреден слух съобразно възрастовите и индивидуалните му потребности, вида и степента на загуба на слуха.

Рехабилитацията на слуха и говора като част от допълнителната подкрепа включва превантивна, диагностична, корекционно-рехабилитационна, компенсаторна и консултативна дейност, свързана със стимулиране на слуховата функция, развитието на речта, езика и комуникативните способности на децата и учениците с увреден слух. Осъществява се в специални кабинети в специалните училища за ученици с увреден слух или в кабинети в детски градини по чл. 35 и в училища по чл. 38 и 39 ЗПУО, осигурени със специални технически и дидактически средства, методики и материали.

Дейностите за рехабилитация на слуха и говора, както и тяхната продължителност се предоставят и изпълняват съгласно плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

Зрителната рехабилитация е комплекс от дейности за развитие и по-добро използване на слабото зрение на децата и учениците с нарушено зрение, обучавани в детските градини и училищата, чрез разнообразни зрителни задачи, неоптични и оптични средства и специфични четивни техники. Включва индивидуални и групови дейности със слабовиждащи деца и ученици, извършвани от учител - специален педагог на ученици с нарушено зрение, за придобиване на умения за съхраняване, развитие и оптимално използване на остатъчното зрение.

Дейностите за зрителна рехабилитация, както и тяхната продължителност се предоставят и изпълняват съгласно плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

Рехабилитацията на комуникативните нарушения е комплекс от дейности за подпомагане на деца и ученици със затруднения, увреждане или разстройство на езика, говора, познавателните процеси и социалното поведение. Предоставя се на всяко дете или ученик с комуникативно нарушение въз основа на оценка от невропсихологично изследване и съобразно индивидуалните му потребности. Осъществява се от логопеда, а в някои случаи и от психолога в детската градина, училището или в центъра за подкрепа за личностно развитие, както и в сътрудничество със специалисти от лечебни заведения.

Рехабилитацията на комуникативните нарушения се осъществява в логопедични кабинети в детски градини, училища и центрове за подкрепа за личностно развитие, осигурени със специални технически и дидактически средства, методики и материали.

Дейностите за рехабилитация на комуникативните нарушения и продължителността им се определят в плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

Рехабилитация при физически увреждания (увреждания на опорно-двигателния апарат) може да се предоставя по време на часовете по физическо възпитание и спорт от рехабилитатор и/или кинезитерапевт или да им се осигурява лечебна физкултура (ЛФК). За децата и учениците се организират занимания, които осигуряват физическо натоварване съобразено с техните възможности и здравословно състояние и ги приобщават към паралелката или групата.

Дейностите за рехабилитация при физически увреждания и продължителността им се определят в плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

Осигуряване на достъпна архитектурна и физическа среда, достъпност на информацията и комуникацията, достъп до учебните програми и учебното съдържание, разумни улеснения, технически средства, специализирано оборудване и специализирана подкрепяща среда, дидактически материали, методики и специалисти се предоставят от

всички институции в системата на предучилищното и училищното образование за осигуряване на условия за равен достъп до образование за децата и учениците.

- Достъпната физическа среда включва осигуряване на подходящи условия, използване и прилагане на иновативни подходи и съвременни технологии за архитектурна и физическа достъпност, които в най-голяма степен да отговорят на потребностите на децата и учениците.
- Достъпна архитектурна среда се осигурява най-малко чрез:

1. входни и комуникационни пространства;
2. помещения и пространства за общо ползване;
3. санитарно-хигиенни и спомагателни помещения.

- Специализирана подкрепяща среда се осигурява чрез:

1. обзавеждане на помещенията така, че да дават възможност да се устроят учебни места за ученици в инвалидни колички, както и учебни места за ученици с увреден слух;
2. оборудване при необходимост на учебни места за ученици с увреден слух с подходяща апаратура - FM системи и други, съвместими с личните слухови апарати или с кохлеарните импланти на децата или учениците;
3. осигуряване при необходимост на специализирана техника за ученици с нарушено зрение - брайлови машини, брайлови дисплеи, компютри със синтетична синтезаторна реч и други;
4. осигуряване при необходимост на устройства за проследяване на погледа и специализиран софтуер за използването им, суичове, софтуер за управление на компютър с глас, алтернативни клавиатури и мишки за ученици с комплексни физически увреждания;
5. осигуряване на подходящи помещения за кабинети за рехабилитация на слуха и говора, за логопедични кабинети, за ресурсни кабинети и за други специализирани кабинети;
6. осигуряване на достъп за обслужване на деца и ученици с увреждания в останалите помещения (библиотеки, административни кабинети и други);
7. организиране при необходимост на работни и игрови кътове за индивидуална работа или за работа на пода, както и кътове за почивка в класната стая или в стаята на групата, където заниманията и почивките се осигуряват с подкрепата на ресурсен учител или на помощник на учителя в помощ на децата и учениците със сензорно-интегративна дисфункция, комуникативни нарушения, разстройство от аутистичния спектър или други състояния, изискващи такава организация на пространството в класната стая в училището или в стаята на групата в детската градина.

Достъпност на информацията и комуникацията се изразява в осигуряване на:

1. достъп до видовете средства за информация и комуникация (телефони, компютри, интернет и други);
2. достъп до информация за правата и задълженията на децата и учениците, за предлаганите дейности и програми за обучение и представянето им в достъпен формат;
3. достъпност на познавателните книжки, учебниците и учебните комплекти чрез осигуряване на разумни улеснения според индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности;
4. достъпна мултимедийна образователна среда, специализирани софтуерни продукти, аудио-визуални средства, алтернативни форми за комуникация и за предаване на информация на деца и ученици с увреден слух и с нарушено зрение.

Достъпът до учебните програми и учебното съдържание се гарантира чрез:

1. осигуряване на въвеждаща и продължаваща квалификация на педагогическите специалисти за работа с деца и ученици със специални образователни потребности;
2. насърчаване на екипната работа в детските градини и училищата и споделянето на добри практики на приобщаващо образование;
3. осигуряване на консултиране на децата и учениците и на родителите, представителите на децата или лицата, които полагат грижи за децата, и подкрепа на учителите за прилагане на техники и стратегии на обучение, за управление на образователния процес и за използването на подходящи учебни материали;
4. предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците за осигуряване на непрекъснатост при прехода им през различните етапи и степени на образование;

5. адаптиране на учебното съдържание съобразно индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности;
6. осигуряване на помощни средства и специализирани технологии в образователния процес;
7. осигуряване на терапевтична подкрепа и рехабилитация на децата и учениците;
8. осигуряване на обучение по учебни програми по специалните учебни предмети за деца и ученици със сензорни увреждания;
9. използване на подходящи учебни материали и учебни помагала.

Отговорност на директора на училището е да заяви пред регионалната комисия за организиране и провеждане на националното външно оценяване и пред регионалната комисия за организиране и провеждане на държавните зрелостни изпити в регионалното управление на образованието необходимите разумни улеснения за учениците, които имат необходимост от такива, за да участват в националното външно оценяване и в държавните зрелостни изпити. Тези улеснения може да включват:

1. осигуряване на удължено време за провеждане на изпита;
2. провеждане на изпита с помощта на материали на брайлов шрифт или на уголемен шрифт, с помощта на компютър или на компютър със синтетична синтезаторна реч или провеждане на устен изпит;
3. осигуряване на учители консултанти.

Детската градина, училището и центърът за подкрепа за личностно развитие в зависимост от индивидуалните потребности на децата и учениците осигуряват следните **специалисти за допълнителна подкрепа за личностно развитие:**

1. при сензорни и/или неврологични увреждания и при множество увреждания - ресурсен учител, рехабилитатор на слуха и говора, учител на деца и ученици с нарушено зрение, логопед, психолог, а при необходимост - лекар, социален работник, както и помощник на учителя;
2. при учебни трудности - логопед, психолог, ресурсен учител;
3. при прояви от аутистичния спектър - ресурсен учител, логопед, психолог, както и помощник на учителя;
4. при емоционални и/или поведенчески затруднения - психолог и/или педагогически съветник, социален работник, а при необходимост - помощник на учителя и психотерапевт;
5. при наличие на риск - психолог и/или педагогически съветник, социален работник, а при необходимост - помощник на учителя и медиатор от общността на детето или ученика;
6. при изяви дарби и способности в различни области - учител/учители и специалисти съобразно изявените дарби и способности на детето или ученика, а при необходимост - педагогически съветник и/или психолог;
7. при хронични заболявания - психолог и/или педагогически съветник, а при необходимост - лекар или друг медицински специалист.

Детската градина, училището и центърът за подкрепа за личностно развитие осигуряват възможност за гъвкава и динамична организация на средата според различните потребности на децата и учениците с цел по-лесна адаптация и оптимална степен на развитие на техния потенциал, способности и постигане на образователните цели.

Регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование предоставят информация и подкрепа при организирането на подкрепящата среда в детските градини и училищата, включително по отношение на ергономичността на стаите на групите в детските градини и на класните стаи в училищата.

Обучение по учебни програми по специални учебни предмети за ученици със сензорни увреждания /с увреден слух и с нарушено зрение/ се предоставят в училищата за деца и ученици, в чиито индивидуални учебни планове са предвидени часове за изучаване на специални учебни предмети, които имат за цел да подпомогнат цялостното развитие на децата и учениците със сензорни увреждания.

Учебните програми по специалните учебни предмети за децата и учениците с увреден слух са по индивидуална рехабилитация на слуха и говора, развитие на речта, произношение, фонетична ритмика, моторика, музикални стимулации, реч и предметна дейност.

Учебните програми по специалните учебни предмети за децата и учениците с нарушено зрение са по зрително подпомагане, ориентиране и мобилност, полезни умения и социални умения.

Обучението по специалните учебни предмети за децата и учениците със сензорни увреждания се предоставя от специалното училище за обучение и подкрепа на ученици със сензорни увреждания или от рехабилитатори на слуха и говора и учители на деца и ученици с нарушено зрение, назначени в детските градини по чл. 35 и в училищата по чл. 38 и 39 от ЗПУО.

Ресурсното подпомагане се осъществява от ресурсни учители, рехабилитатори на слуха и говора и други педагогически специалисти, които са част от екипите за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности в детските градини и училищата.

Директорът на детската градина или училището назначава ресурсен учител за дългосрочна допълнителна подкрепа на до 3 деца и ученици със специални образователни потребности в групата или паралелката.

За децата и учениците с краткосрочна допълнителна подкрепа директорът може при необходимост да подаде заявление за осигуряване на ресурсни учители и други педагогически специалисти от регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование, от център за подкрепа за личностно развитие, от Държавния логопедичен център или от специални училища за обучение и подкрепа на ученици със сензорни увреждания.

Ресурсното подпомагане може да включва:

1. адаптиране на учебното съдържание съобразно индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности;
2. осигуряване на помощни средства и технологии за пълноценно участие в образователния процес;
3. съвместна работа на учителите в групата/учителя по съответния учебен предмет и ресурсния учител при провеждането на педагогическата ситуация/урока;
4. терапевтична подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности;
5. консултиране на учителите по отношение на изграждането на подкрепяща среда в детската градина или училището и за осигуряване на ерготерапия, сензорна интеграция и други образователни ресурси за децата и учениците със специални образователни потребности;
6. осигуряване на обучение чрез алтернативни форми на комуникация;
7. обучение в полезни умения и подготовка за самостоятелен живот.

Ресурсното подпомагане се осъществява съвместно между учителите в групата в детската градина/учителите на ученика и ресурсния учител, както и между тях и помощника на учителя, ако това е планирано в плана за подкрепа. Може да се преустанови с решение на екипа за подкрепа за личностно развитие след преглед на напредъка в развитието на детето или ученика и/или постигане на целите в плана за подкрепа и след подадено заявление от родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето или ученика със специални образователни потребности.

Съгласно чл. 124 от Наредба за приобщаващото образование:

- Когато детска градина или училище не може да осигури ресурсно подпомагане на децата и учениците със специални образователни потребности, **в срок до 10 септември** директорът подава информация до съответната община с искане за осигуряването му, като посочва видовете специалисти за ресурсното подпомагане.

- **В срок до 20 септември** общината уведомява директора на детската градина или училището за взетото решение на общинския съвет за начина на осигуряване на ресурсното подпомагане на децата и учениците със специални образователни потребности и за видовете специалисти - от център за подкрепа за личностно развитие на територията на съответната община или чрез възлагане при условията и по реда на чл. 198 ЗПУО.

Когато общината не може да осигури ресурсното подпомагане, дейностите за ресурсно подпомагане се осигуряват от съответния регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование.

- **В срок до 30 септември** директорът на детската градина или училището въвежда информацията за ресурсното подпомагане на децата и учениците със специални образователни

потребности, за институциите и/или за лицата, които го осигуряват, както и за специалистите, които го осъществяват, в националната електронна информационна система за предучилищното и училищното образование, в списък-образец № 1 или в списък-образец № 2.

В случай че въз основа на извършената оценка на индивидуалните потребности е установена необходимост от ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности след 30 септември, директорът на детската градина или училището извършва промени в утвърдения списък-образец, като въвежда информацията в срок до 1 декември. Информацията се предоставя на съответното регионално управление на образованието.

Допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изявени дарби се организира и провежда в центрове за подкрепа за личностно развитие по чл. 49, ал. 1, т. 1 ЗПУО, в Националния дворец на децата, в детски градини и в училища. Допълнителната подкрепа включва:

1. осигуряване на възможности за работа с дете или ученик с изявени дарби по конкретен случай и за допълнителна индивидуална работа за развитие и надграждане на изявените дарби;
2. осигуряване на възможности за ползване на подходяща физическа среда, обзавеждане, оборудване, материали и консумативи;
3. осигуряване на квалифицирани специалисти за допълнителна подкрепа в съответната област - науки, технологии, изкуства, спорт;
4. осигуряване на възможности за участие в различни национални и международни изяви - състезания, конкурси, олимпиади, фестивали, концерти, спектакли, изложби и други;
5. осигуряване на възможности за включване в програми и проекти.

Предоставя се на деца и ученици с трайни способности и постижения в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта, класирани на първите три места на общински, национални и международни изяви с конкурсен характер през предходната година.

Допълнителната подкрепа се определя от екипа за подкрепа за личностно развитие по предложение на учителя в групата или на учителя, който преподава на ученика по съответния учебен предмет, или на специалист в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта и се осъществява съгласно план за подкрепа, в който се определя и броят на часовете за допълнителна индивидуална работа.

Детската градина и училището осъществяват подкрепа за успешен преход на децата и учениците между отделните етапи и степени на образование или между институциите в системата на предучилищното и училищното образование.

При прехода на детето или ученика от една институция в системата на предучилищното и училищното образование в друга родителят, представителят на детето или лицето, което полага грижи за детето, предоставя на координиращия екип в институцията, в която се записва детето или ученикът, актуална информация за състоянието му, включително актуални медицински документи при наличие на такива, както и други документи с цел извършване на оценка на индивидуалните потребности от екипа за подкрепа за личностно развитие и за осигуряване на необходимата допълнителна подкрепа в детската градина или училището.

Координиращите екипи на двете институции си предоставят плана за подкрепа и документите на детето или ученика, които имат отношение към подкрепата за личностно развитие, и предлагат на директора на институцията, в която детето или ученикът се записва, да осигури необходимите ресурси за адаптиране на детето или ученика в новата образователна среда.

Допълнителна подкрепа за личностно развитие се предоставя на следните деца и ученици.

- **Деца и ученици със специални образователни потребности.**

Съгласно §1, т. 31 от Допълнителни разпоредби на ЗПУО Специални образователни потребности на дете и ученик са образователните потребности, които може да възникнат при сензорни увреждания, физически увреждания, множество увреждания, интелектуални затруднения, езиково-говорни нарушения, специфични нарушения на способността за учене, разстройства от аутистичния спектър, емоционални и поведенчески разстройства.

- **Деца и ученици в риск.**

Съгласно §1, т. 6 от Допълнителни разпоредби на ЗПУО Дете или ученик в риск е дете или ученик:

- а) без родителска грижа или чиито родители са починали, неизвестни, лишени са от родителски права или родителските им права са ограничени;
- б) жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание във или извън семейството му;
- в) в опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, морално, интелектуално и социално развитие.

- **Деца и ученици с изявени дарби.**

Съгласно §1, т. 7 от Допълнителни разпоредби на ЗПУО Дете или ученик с изявени дарби е дете или ученик с трайни способности и постижения в областта на науката, изкуството или спорта, надвишаващи постиженията на неговите връстници.

- **Деца и ученици с хронични заболявания.**

Съгласно §1, т. 33 от Допълнителни разпоредби на ЗПУО Ученик с хронични заболявания е ученик със среднотежки, компенсирани и реконвалесцентни форми на съответното хронично заболяване.

Съгласно чл. 188 от ЗПУО допълнителната подкрепа се предоставя въз основа на оценка на индивидуалните потребности, която се извършва от **екип за подкрепа за личностно развитие** в детската градина или в училището. Екипът се създава със заповед на директора на образователната институция за определено дете/ученик и включва учители, психолог/педагогически съветник и логопед. Могат да се включат и други специалисти, както и представители на органите за закрила на детето и на органите за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните.

Екипът работи съвместно с родителите, а при необходимост и с регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование /РЦПППО/ и/или с ЦПЛР. Екипът изпълнява функции в съответствие с чл. 189 от ЗПУО и Наредба за приобщаващото образование. Това изисква:

- повишаване капацитета на учителите по отношение на работата с деца и ученици от посочените категории;
- осигуряване на необходимите специалисти за работа с тях в зависимост от потребностите им;
- създаване на механизъм за включване на представители от други институции с отношение към образованието /ДСП, Община, МВР, ЦПЛР и др./

Подкрепата за личностно развитие на децата и учениците в детски градини и училища се предоставя по ред и условия, определени с Наредбата за приобщаващото образование.

За организиране и координиране на процеса в началото на всяка учебна година със заповед на директора се определя **координатор**, който координира работата на екипите за подкрепа за личностно развитие и дейностите с педагогическите специалисти и с родителите.

Координаторът изпълнява функции в съответствие с чл. 7 от наредбата.

4. Методология

4.1. Цели и обхват.

Анализът на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол отчита постиженията и допуснатите слаби места в периода 2019/2020 година и е фокусиран върху нуждите от подкрепа, разглеждани в общия контекст на демографската ситуация, социално-икономическите проблеми, общинските политики, насочени към премахване и/или ограничаване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците в живота на общността. Основната цел е:

- да се изведат приоритетните потребности при определяне нуждите от подкрепа за личностното развитие на децата и учениците в детските градини и училищата;
- да се планира и осигури обща и допълнителна подкрепа в съответствие с индивидуалните потребности на всяко дете и всеки ученик.

В обхвата на анализа са включени всички институции в системата на предучилищното и училищното образование на територията на област Ямбол, както и институции, осигуряващи услуги, свързани с обучение, възпитание и социализация на деца и ученици /детски градини, училища, ЦПЛР, ЦСОП, РЦПППО, социални центрове за предоставяне на социални услуги и услуги от резидентен тип/.

При изготвяне на стратегията е отразен приоритет 30 от Програмата за управление за периода 2017-2021 г. „Провеждане на решителна политика, насочена към ликвидиране на неграмотността, и задължително образование, възпитание в дух на родолюбие. Повишаване качеството на образованието, практически ориентирано към потребностите на пазара на труда чрез мотивирани, подготвени и подкрепяни учители.“

4.2. Методи за проучване и анализ

В процеса на изготвяне на анализа са използвани следните методи:

- систематизиране и обобщаване на статистически данни, събирани текущо и целево от институции на общинско и областно ниво;
- проучване на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в общински детски градини, училища, ЦПЛР, ЦСОП;
- работни срещи и обмен на информация между представители на областна администрация и общински администрации, кметове и кметски наместници, РУО, директори на образователни институции, педагогически специалисти, ДСП, РЗИ, МВР, МКБППМН, представители на консултативни съвети на общинско ниво, социални партньори, ромски образователни сътрудници, здравни медиатори, представители на местни общностни групи, родители и др.

Въз основа на предоставената информация са фиксирани и анализирани проблемите в образователната система във връзка с предоставянето на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, идентифицирани са потребностите на конкретните рискови групи, тенденциите в развитието на дейностите на територията на областта и възможностите за осъществяване на планираните действия.

II. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ

5. Състояние и предизвикателства

5.1. Демографска характеристика и тенденции

Демографската характеристика в област Ямбол следва тенденциите на намаляване броя на населението, характерни за страната, в резултат от продължително въздействие на няколко фактора.

- **Намаляване на раждаемостта**

Съгласно данните от НСИ броят на родените деца в периода 2010 г. – 2019 г. е следният:

Раждания в област Ямбол	Общо			Живородени			Мъртвородени		
	общо	момчета	момичета	общо	брачни	извънбрачни	общо	брачни	извънбрачни
Година									
2010 г.	1353	674	679	1341	468	873	12	2	10
2011 г.	1311	655	656	1303	438	865	8	2	6
2012 г.	1266	660	606	1259	382	877	7	1	6
2013 г.	1283	662	621	1271	392	879	12	3	9
2014 г.	1246	637	609	1236	397	839	10	1	9
2015 г.	1161	582	579	1156	384	772	5	-	5
2016 г.	1178	594	584	1167	348	819	11	3	8
2017 г.	1148	576	572	1136	383	753	12	1	11
2018 г.	1189	611	578	1174	403	786	15	2	13

2019 г.	1 104	574	530	1 098	372	726	6	-	6
---------	-------	-----	-----	-------	-----	-----	---	---	---

Естествено движение на населението през 2019 г. по област, общини и пол

Области Общини	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	всичко	момчета	момичета	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Ямбол - област	1098	569	529	2121	1107	1014	-1023	-538	-485
Болярово	33	15	18	117	61	56	-84	-46	-38
Елхово	109	54	55	317	170	147	-208	-116	-92
Стралджа	131	70	61	254	132	122	-123	-62	-61
Тунджа	199	105	94	570	293	277	-371	-188	-183
Ямбол	626	325	301	863	451	412	-237	-126	-111

Видно от представените данни продължава тенденцията към спад на раждаемостта, който се дължи на демографски, икономически и социални фактори. По-висока раждаемост се наблюдава при лица от ромския и турския етнос.

През последните години продължава тенденцията в промяна на семейния модел с увеличаващо се предпочитание към съжителство без брак.

➤ *Влошаване на възрастовата структура на населението*

Население на територията на област Ямбол към **31.12.2019 г.** по възраст, местоживеене и пол:

Данни за област Ямбол 2015 г. Възраст	Общо			В градовете			В селата		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Общ брой	117 335	57 408	59 927	83 049	40 254	42 795	34 286	17 154	17 132
0	1 106	575	531	791	419	372	315	156	159
1 - 4	4 542	2 292	2 250	3 341	1 661	1 680	1 201	631	570
5 - 9	5 999	3 069	2 930	4 556	2 322	2 234	1 443	747	696
10 - 14	6 118	3 096	3 022	4 567	2 272	2 295	1 551	824	727
15 - 19	5 521	2 871	2 650	4 055	2 080	1 975	1 466	791	675
20 - 24	4 413	2 346	2 067	3 160	1 682	1 478	1 253	664	589
25 - 29	5 516	2 952	2 564	4 078	2 136	1 942	1 438	816	622
30 - 34	6 695	3 508	3 187	5 058	2 622	2 436	1 637	886	751
35 - 39	7 132	3 853	3 279	5 435	2 876	2 559	1 697	977	720
40 - 44	8 085	4 200	3 885	6 266	3 184	3 082	1 819	1 016	803
45 - 49	8 085	4 159	3 926	6 168	3 094	3 074	1 917	1 065	852
50 - 54	8 000	4 043	3 957	5 984	2 947	3 037	2 016	1 096	920
55 - 59	8 800	4 346	4 454	6 391	3 091	3 300	2 409	1 255	1 154

60 - 64	8 690	4 213	4 477	6 181	2 928	3 253	2 509	1 285	1 224
65 - 69	8 915	4 153	4 762	5 953	2 747	3 206	2 962	1 406	1 556
70 - 74	7 702	3 251	4 451	4 605	1 909	2 696	3 097	1 342	1 755
75 - 79	5 247	2 061	3 186	2 847	1 066	1 781	2 400	995	1 405
80 - 84	3 921	1 411	2 510	2 106	715	1 391	1 815	696	1 119
85 - 89	2 178	780	1 398	1 133	368	765	1 045	412	633
90 - 94	598	204	394	336	122	214	262	82	180
95 - 99	69	24	45	36	12	24	33	12	21
100 +	3	1	2	2	1	1	1	-	1

Механично движение на населението през 2019 г. по области, общини и пол.

Област Общини	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Ямбол - област	2868	1323	1545	3407	1577	1830	-539	-254	-285
Болярово	195	95	100	182	86	96	13	9	4
Елхово	374	167	207	437	196	241	-63	-29	-34
Стралджа	320	156	164	382	164	218	-62	-8	-54
Тунджа	860	423	437	672	301	371	188	122	66
Ямбол	1119	482	637	1734	830	904	-615	-348	-267

За влошаване на възрастовата структура на населението влияние оказват емиграционните процеси, предимно сред младите хора в активна работоспособна и репродуктивна възраст, свързани с липса или ограничени възможности за трудова заетост, продължаване на образованието в други градове или в чужбина и др. Това води до понижаване равнището на бъдещата раждаемост за дълъг период от време и до сериозни икономически и социални последици за развитието на областта.

➤ **Високо ниво на безработица**

По данни от Териториалното статистическо бюро /ТСБ/, сравнителният анализ през последните две години отново бележи спад в броя на лицата, наети по трудово и служебно правоотношение в областта. Обобщените резултати от годишния отчет по труда на стопанските субекти от финансовия и нефинансовия сектор през 2019 г. показват, че средногодишният брой на наетите по трудово и служебно правоотношение в област Ямбол е 29 046 души, което представлява 1.3% от общо наетите в страната. В сравнение с предходната година броят на наетите в областта намалява с 1 143 души, или с 3.8%. По-значително е намалението на наетия персонал в „Добивна промишленост“ - с 8.4%, „Преработваща промишленост“ - 8.2% и „Транспорт, складиране и пощи“ - с 5.4%. Най - голямо увеличение на наетия персонал е регистрирано в „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ - с 20.4%, „Финансови и застрахователни дейности“ - 10.6% и „Култура, спорт и развлечения“ - с 9.8%. Разпределението на наетите лица по сектори е както следва: „Преработваща промишленост“ - 32.4%, „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ - 14.2%, „Селско, горско и рибно стопанство“ - 8.5%, „Образование“ - 8.4%, „Хуманно здравеопазване и социална работа“ - 6.6% и др.

По брой наети лица по трудово и служебно правоотношение през 2019 г. областта заема 21- во място в страната.

Подобряването на икономическия облик и осигуряването на качествено и приобщаващо образование на децата и учениците в образователните институции са основни фактори, които

биха повлияли положително на развитието на областта, в противен случай тенденцията към депопулация ще продължи.

5.2. Общи данни и характеристика на институциите в системата на предучилищното и училищното образование на територията на област Ямбол

5.2.1. ДЕТСКИ ГРАДИНИ

През учебната 2019/2020 година на територията на област Ямбол функционираха **19 основни детски градини**, в които се обучаваха общо 3617 деца на възраст от 2 до 7 години при следното разпределение по общини:

Община	Общ брой деца
Болярово	86
Елхово	382
Стралджа	360
Тунджа	536
Ямбол	2253
Общо:	3617

През учебната 2020/2021 г. броят на основните детски градини се запазва. Включени в обучение са общо **3538 деца** на възраст от 2 до 7 години, със 79 по-малко от предходната година. Разпределението им по общини и детски градини е следното:

Община	Общ брой детски градини	Общ брой деца	Брой деца група 2-4 год.	Брой деца 5 г.	Брой деца 6 г.	Брой деца 7 г. /отложени от задължително училищно обучение или повторно записани/
Болярово	1 основна	80	36	19	25	0
Елхово	2 основни	357	161	95	101	1
Стралджа	2 основни	362	197	85	80	0
Тунджа	5 основни	526	308	128	90	0
Ямбол	9 основни	2213	1238	488	487	1
Общ брой:	19 основни	3538	1940	815	783	2

На територията на **община Болярово** функционира ДГ Здравец - гр. Болярово с филиали в с. Воден и с. Стефан Караджово. Към детската градина в гр. Болярово пътуват деца от селата Мамарчево, Ружица и Горска поляна. Към филиала в с. Воден пътуват деца от с. Малко Шарково, гр. Болярово и с. Ситово. Към филиала в с. Стефан Караджово пътуват деца от с. Попово.

Децата, посещаващи детска градина, са освободени от такси с решение на Общински съвет.

Осигурен е безплатен транспорт за пътуващите деца: 23 - с училищен автобус, 7 – с друг транспорт.

С решение № 157 от 22.12.2020 г. на ОбС Болярово е прието решение за въвеждане на задължително предучилищно образование на 4-годишните деца в детските градини на територията на Община Болярово, считано от учебната 2021/2022 г.

В **община Елхово** функционират 2 детски градини: ДГ Невен в гр. Елхово с филиали в с. Гранитово и с. Лесово и ДГ Надежда в гр. Елхово с филиали в с. Бояново и с. Маломирово.

В рамките на Проект Активно приобщаване в системата на предучилищното образование, който стартира от учебната 2019/2020 г., по Дейност 2 Обезпечаване на средства за изплащане на такси на деца в детските градини се осигуряват средства за таксите на деца от уязвими групи.

Осигурен е безплатен транспорт за пътуващите деца: 10 - с училищен автобус, 2 – с друг транспорт, 1 – с обществен транспорт.

В **община Стралджа** функционират 2 детски градини: ДГ Мати Рубенова в гр. Стралджа с изнесени групи в с. Зимница и с. Войника и ДГ Здравец в гр. Стралджа с изнесени групи в с. Лозенец и с. Първенец.

В рамките на Проект Активно приобщаване в системата на предучилищното образование, който стартира от учебната 2019/2020 г., по Дейност 2 Обезпечаване на средства за изплащане на такси на деца в детските градини се осигуряват средства за таксите на деца от уязвими групи.

Осигурен е безплатен транспорт за пътуващите деца: 10 - с училищен автобус, 19 – с друг транспорт, 18 – с обществен транспорт.

В **община Тунджа** функционират 5 детски градини с 12 допълнителни сгради в няколко населени места:

- ДГ Дечка Сюлемезова в с. Веселиново с допълнителна сграда в с. Чарган;
- ДГ Изворче в с. Кабиле с допълнителни сгради в с. Безмер, с. Дражево и с. Хаджидимитрово;
- ДГ Щурче в с. Кукорево с допълнителни сгради в с. Окоп и с. Победа;
- ДГ Звездица в с. Скалица с допълнителни сгради в с. Ботево, с. Бояджик и с. Роза;
- ДГ Кольо Тенев в с. Тенево с допълнителни сгради в с. Генерал Инзово, с. Крумово и с. Маломир.

За учебната 2020/2021 година в Списъка на защитените детски градини в Република България, приет с Решение на министерския съвет №857 от 26 ноември 2020 г., са включени Детска градина Звездица - с. Скалица и Детска градина Кольо Тенев - с. Тенево.

Децата, посещаващи детска градина, са освободени от такси с решение на Общински съвет.

С Решение № 293 от Протокол №18 от 26.11.2020 г. на Общински съвет Тунджа е прието решение да се въведе и осъществи задължително предучилищно образование и за 4-годишните деца в детските градини на територията на общината.

За осигуряване на достъпа до образование е осигурен безплатен транспорт за всички пътуващи деца - 33 - с училищен автобус, 3 – с друг транспорт, 93 – със специализиран транспорт.

В **община Ямбол** функционират 9 детски градини, като някои от тях са с повече от 1 сграда за провеждане на обучението на децата:

- ДГ Радост – гр. Ямбол – 1 основна сграда;
- ДГ Пламъче – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ Валентина – гр. Ямбол – 3 основни сгради;
- ДГ Свобода – гр. Ямбол – 4 основни сгради и 1 филиал;
- ДГ Щастливо детство – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ Слънце – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ Пролет – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ Червената шапчица – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ Биляна – гр. Ямбол – 2 основни сгради.

В рамките на Проект Активно приобщаване в системата на предучилищното образование, който стартира от учебната 2019/2020 г., по Дейност 2 Обезпечаване на средства за изплащане на такси на деца в детските градини се осигуряват средства за таксите на деца от уязвими групи.

При реализация на програмата за оптимизиране на мрежата от детски градини на територията на общините моделът е съобразен с основния принцип за осигуряване на равен достъп за децата от малките населени места до детска градина. С разбирането, че в детската градина стартира процесът на социализация на децата и приобщаването им към живота на местните общности, се запазиха групи за предучилищно образование в общо 28 населени места.

Съгласно чл. 55 от ЗПУО предучилищното образование полага основите за учене през целия живот, като осигурява физическо, познавателно, езиково, духовно-нравствено, социално, емоционално и творческо развитие на децата, отчитайки значението на играта в процеса на педагогическото взаимодействие. За реализиране на дейностите през учебната 2020/2021 г. е осигурен педагогически и непедagogически персонал, както следва:

Община	Педагогически персонал	Непедагогически персонал
Болярово	9	10
Елхово	34,5	38
Стралджа	30	36
Тунджа	55,25	56,25
Ямбол	173,75	202
Общ брой:	303	342

Всички детски градини са общински и се финансират от общините. Изпълнявайки своите правомощия и отговорности, общините координират изпълнението на приема и обхвата на децата, подлежащи на задължително образование, поддържането и обновяването на материално-техническата база и съдействат за развитие на способностите и интересите им.

5.2.1.1. Характеристика на осигурената обща подкрепа за личностно развитие на децата

Във всички детски градини и училища с подготвителни групи на територията на петте общини на територията на област Ямбол, в които се обучават деца на възраст от 3 до 7 години, е осигурена обща подкрепа за личностно развитие в съответствие с чл. 178, ал. 1 от ЗПУО и разпоредбите на Наредба за приобщаващото образование.

1. Екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти.

В съответствие с чл. 16 от наредбата за приобщаващото образование в детските градини се осъществява екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти във връзка с обсъждане на дейностите за обща подкрепа, в които се включват децата.

Проведени са регулярни срещи, както следва:

- за преглед и обсъждане на информация за обучението и развитието на децата;
- за определяне на конкретни дейности от общата подкрепа само за отделни деца, насочени към превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
- за определяне на конкретни дейности от общата подкрепа само за отделни деца, насочени към превенция на обучителните затруднения.

В периода 2019/2020 г.:

Брой деца, включени в дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение – 120.

Брой деца, включени в дейности за превенция на обучителните затруднения – 223.

2. Допълнителни модули за деца, които не владеят български език.

Осигуряват се ежегодно във всички детски градини и училища с подготвителни групи за деца, за които българският език не е майчин или които не владеят добре български език. Във връзка с разпоредбите на чл.11, ал.1 и ал.2 от Наредба № 6/11.08.2016 г. за усвояването на българския книжовен език учителите провеждат с децата по два часа допълнителни модули за индивидуална работа по образователно направление Български език и литература.

Допълнителни занимания с част от децата се провеждат и в рамките на Проект Активно приобщаване в системата на предучилищното образование, Дейност 1 Допълнително обучение по български език за деца от уязвими групи, който стартира от учебната 2019/2020 г. Дейностите се осъществяват по предварително изготвена от учителите програма и времеви график. В проекта са включени деца от подготвителни групи в детски градини и училища на територията на всички общини:

- Община Болярово – 1 детска градина;
- Община Елхово – 2 детски градини;
- Община Стралджа – 2 детски градини, 1 училище;
- Община Тунджа – 5 детски градини, 3 училища;

- Община Ямбол – 1 детска градина, 3 училища.

Допълнителни форми на педагогическо взаимодействие с деца за усвояване на българския език се провеждат и в извънучебно време.

В община Тунджа през летните месеци на 2019 г. и 2020 г. по проект Желани пространства - комплексен модел на интегрирани услуги за ранно детско развитие и социално включване в малките населени места, финансиран по ОП РЧР 2014-2020, приоритетна ос 2 Намалване на бедността и насърчаване на социалното включване, процедура BG05M9OP001-2.004 Услуги за ранно детско развитие се реализира образователната услуга Допълнителна педагогическа подготовка за повишаване на училищната готовност за равен старт в училище. Сформирани са общо 4 групи с по 15 деца – общо 60 деца в задължителна предучилищна възраст в селата Завой, Кукорево, Хаджидимитрово и Веселиново. Програмата на лятното училище се осъществи в рамките на 4 часа дневно с помощта на педагог и медиатор, с децата са проведени интерактивни ролеви занимания с образователни елементи и игри, както и др. ситуации, чрез които да се съхранят и доразвият придобитите знания и социални умения, усвоени през учебното време в предучилищните групи, преди да постъпят в първи клас.

3. Занимания по интереси.

В съответствие с чл. 20 от наредбата за приобщаващото образование децата се включват в разнообразни занимания по интереси. Във всички детски градини се организират и провеждат дейности за развитие на способностите и компетентностите на децата, за изява на дарбите им в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, глобалното, гражданското и здравното образование, както и за придобиване на умения за лидерство.

В периода 2019/2020 г.:

Брой деца, включени в дейности за стимулиране развитието на личностни качества, социални и творчески умения и изяви на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование, образованието за устойчиво развитие, както и за придобиване на умения за лидерство	1580
Брой деца, включени в дейности, свързани с образователни, творчески, възпитателни, спортни, спортно-туристически участия и изяви по проекти, програми и др. на общинско, национално и международно равнище	922

4. Грижа за здравето.

В съответствие с чл. 23 от наредбата за приобщаващото образование във всички детски градини са създадени условия за достъп на децата до медицинско обслужване и програми за здравно образование и за здравословен начин на живот.

В **община Болярово** е разкрит здравен кабинет в ДГ Здравец“ – гр. Болярово, обзаведен с медицински мебели и инструменти, осигурени са медикаменти и превързочни материали. Грижа за здравето в детските градини на територията на общината се осъществява от 1 медицински специалист, който по график посещава детските заведения в общината, както и от общопрактикуващите лекари по населени места.

В детските градини на територията на **община Елхово** за здравето на децата се грижи 1 медицински специалист, който по определен график посещава детските заведения. В двете градини е осигурена медицинска сестра, както и медицински сестри в детската ясла. Грижа за здравето на децата осигуряват и общопрактикуващите лекари по населени места.

В детските градини в **гр. Стралджа** са обособени здравни кабинети, оборудвани съгласно изискванията за здравните кабинети в детските заведения и училищата. С медицински кабинет разполагат и групите в с. Зимница и с. Войника. За здравето на децата се грижат двама медицински специалисти, които по график посещават детските заведения в общината. Грижа за здравето на децата осигуряват и общопрактикуващите лекари по населени места.

На територията на **община Тунджа** в 12 детски градини има разкрити здравни кабинети. Грижа за здравето на децата се осигурява от медицински специалисти, които по определен

график посещават детските заведения в общината, както и от общопрактикуващите лекари по населени места.

Във всички детски градини на територията на **община Ямбол** има осигурени здравни кабинети. За здравето на децата се грижат двама лекари – училищно и детско здравеопазване и 30 медицински специалисти. Грижа за здравето на децата се осигурява и от личните лекари.

Всички детски градини имат утвърдена програма, свързана със здравно образование, здравословно хранене, първа долекарска помощ и др. През учебната година се провеждат дейности, свързани с грижа за здравето на децата: изготвени информационни табла и хигиенни правила на всяка група; медицински прегледи; здравни беседи; спортни състезания и игри на открито; открити практики в ПГ; участие в занимания по интереси и др.

В част от дейностите се включват и родители: в родителски лектории на здравни теми; в открити практики в ПГ; в спортни състезания; в здравни консултации и др.

5. Поощряване с морални и материални награди.

В съответствие с чл. 25 от наредбата за приобщаващото образование децата се поощряват с морални и с материални награди за високи постижения в образователната дейност, в заниманията по интереси и за приноса им към развитието на институционалната общност при:

- постигнати изключителни успехи в учебната дейност и за върхови постижения в конкретни предметни области;
- класиране на призови места и получаване на отличия за значими постижения в състезания, конкурси, фестивали и други форуми за изява на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта;
- при участие в дейности и значими прояви за приобщаване на децата към непреходните национално значими идеали и ценности.

През учебната 2019/2020 г. поощрени с награди по реда на чл. 54-55 от наредбата са общо **128** деца в **14** детски градини.

6. Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение.

Детските градини осъществяват дейности по превенция на тормоза и насилието, както и дейности за мотивация и преодоляване на проблемното поведение, които са израз на общата воля и на координираните усилия на всички участници в образователния процес.

Видовете и съдържанието на дейностите се разработват самостоятелно на ниво детска градина и включват: изготвяне на правила за поведението на децата; разглеждане на теми от глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование; партньорство с родителите.

Видовете и съдържанието на дейностите по мотивация и преодоляване на проблемното поведение се определят от детската градина и включват:

- консултиране на детето с психолог;
- насочване на детето към занимания, съобразени с неговите потребности;
- други дейности, определени с правилника за дейността на институцията.

За ограничаване на риска от отпадане от образователната система на деца в задължителна предучилищна възраст се създават условия за ангажиране на свободното време, включването в групи за допълнителна подготовка и работа със семейството за развиване на мотивацията за образование.

Във всички детски градини на територията на областта се полагат усилия за създаване на по-сигурна образователна среда за децата. Осъществяват се дейности по превенция на тормоза и насилието въз основа на утвърдения със заповед № РД 09-5906/28.12.2017 г. на министъра на образованието и науката Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и на алгоритъма за неговото прилагане. За учебната 2019/2020 г.:

- **Брой регистрирани случаи – 0.**
- **Брой деца, включени в дейности за преодоляване на проблемното поведение – 0.**

7. Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения.

Ранното оценяване на потребностите от подкрепа за личностно развитие се извършва на децата на възраст от 3 години до 3 години и 6 месеца при постъпването им в детската градина. Оценяването се извършва чрез скрининг тест за определяне на риск от възникване на обучителни затруднения. Провежда се индивидуално за всяко дете с писмено съгласие на родителя след информирането му за начина на провеждане. Резултатите се използват единствено за определяне на дейности за подкрепа за личностно развитие на детето и достъп до тях имат само учителите в групата и педагогическите специалисти, които са извършили оценяването и/или работят с детето, както и неговите родители.

На децата на възраст 5 и 6 години в подготвителни групи в детските градини и училищата, на които не е извършено ранно оценяване на 3 години – 3 години и 6 месеца, се извършва оценка на риска от обучителни затруднения.

Ранното оценяване определя необходимостта от допълнителни модули за деца, невладеещи български език, както и осигуряване на допълнителна подкрепа при наличие на рискови фактори в средата, хронични заболявания, затруднения и нарушения в развитието, както при наличие на изяви силни страни в областта на изкуствата и спорта.

В периода 2019/2020 година учители от всички детски градини на територията на област Ямбол са преминали обучение за извършване на ранно оценяване на децата чрез скрининг тест. От МОН е осигурен и предоставен на образователните институции тест, методика за прилагането му и въпросник.

В съответствие с разпоредбите на Наредба за приобщаващото образование в детските градини е извършено ранно оценяване на развитието на децата и са предприети мерки за превенция на обучителните затруднения, както следва:

Ранно оценяване на развитието и на риска от обучителни затруднения:			
• на деца на възраст от 3 г. до 3г. и 6 м. чрез скрининг-тест			
Общ брой оценени деца	Брой регистрирани деца с нарушения в развитието и в риск от обучителни затруднения	Брой деца с осигурена обща подкрепа от логопед	Брой деца с осигурена обща подкрепа от психолог
251	43	11	16
Ранно оценяване на риска от обучителни затруднения:			
• на деца на възраст 5 и 6 години в подготвителни групи			
Общ брой оценени деца	Брой регистрирани деца с обучителни затруднения	Брой деца с осигурена обща подкрепа от логопед	Брой деца с осигурена обща подкрепа от психолог
640	95	90	42

Определяне на необходимост от допълнителни модули за децата, които не владеят български език		
Общ брой оценени деца	Брой регистрирани деца, които не владеят добре български език	Брой деца, включени в обучение чрез допълнителен модул за овладяване на български език
943	640	610

Определяне на необходимост от извършване на оценка от екип за подкрепа за личностно развитие на индивидуалните потребности за предоставяне на допълнителна подкрепа на детето				
Общ брой оценени деца	Брой оценени деца със затруднения в развитието /физическо, познавателно, езиково, социално, сензорно, емоционално, творческо/	Брой оценени деца, при които има наличие на рискови фактори и обстоятелства в средата	Брой оценени деца с наличие на хронично заболяване	Брой оценени деца с изяви силни страни в областта на изкуствата и спорта
145	105	12	22	19

8. Логопедична работа.

Логопедичната работа като част от дейностите за целите на превенцията на обучителните трудности е затруднена поради липсата на специалисти логопеди в областта и оборудвани

съгласно изискванията логопедични кабинети. Логопедична диагностика и превенция на комуникативните нарушения се извършва в част от детските градини. В началото на учебната 2019/2020 година са регистрирани **273** деца с езиково-говорни и комуникативни нарушения, като **145** от тях посещават логопедичен кабинет.

Общ брой обследвани деца в ДГ	1174
Общ брой регистрирани деца с езиково-говорни и комуникативни нарушения:	273
• нарушения на артикулацията;	214
• нарушения на плавността, темпа и ритъма на речта (заекване);	11
• специфични езикови нарушения (дисфазия на развитието);	20
• нарушения на писмената реч (дисграфия и дислексия);	0
• нарушение на математическите умения (дискалкулия);	0
• детска афазия;	0
• дизартрия;	1
• ринолалия;	1
• вербална диспраксия;	0
• гласови нарушения;	0
• комуникативни нарушения при зрителни нарушения;	2
• комуникативни нарушения при слухови увреждания;	3
• комуникативни нарушения при аутистичен спектър;	15
• комуникативни нарушения при интелектуална недостатъчност.	28
Брой деца, които посещават логопедичен кабинет през учебната година:	145
• нарушения на артикулацията;	94
• нарушения на плавността, темпа и ритъма на речта (заекване);	8
• специфични езикови нарушения (дисфазия на развитието);	20
• нарушения на писмената реч (дисграфия и дислексия);	0
• нарушение на математическите умения (дискалкулия);	0
• детска афазия;	0
• дизартрия;	1
• ринолалия;	0
• вербална диспраксия;	0
• гласови нарушения;	0
• комуникативни нарушения при зрителни нарушения;	1
• комуникативни нарушения при слухови увреждания;	3
• комуникативни нарушения при аутистичен спектър;	13
• комуникативни нарушения при интелектуална недостатъчност.	26
Брой деца, изписани с коригирана реч	70

Брой деца с подобрение	67
Брой деца без подобрение	8

Във връзка с превенция на обучителните затруднения при децата от предучилищна възраст в 6 детски градини са обособени логопедични кабинети и е осигурен логопед.

5.2.1.2. Характеристика на осигурената допълнителна подкрепа за личностно развитие /за деца със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявиени дарби/

В съответствие с чл. 187, ал. 1 от ЗПУО в периода 2019/2020 година в детските градини е осигурена допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата, както следва.

Брой детски градини	Общ брой деца със СОП	Вид на осигурената допълнителна подкрепа по чл. 187, ал. 1 от ЗПУО				
		Брой деца с подкрепа по т. 1	Брой деца с подкрепа по т. 2	Брой деца с подкрепа по т. 3	Брой деца с подкрепа по т. 4	Брой деца с подкрепа по т. 5
16	84	0	84	84	0	84

Брой детски градини	Общ брой деца с хронични заболявания	Вид на осигурената допълнителна подкрепа по чл. 187, ал. 1 от ЗПУО				
		Брой деца с подкрепа по т. 1	Брой деца с подкрепа по т. 2	Брой деца с подкрепа по т. 3	Брой деца с подкрепа по т. 4	Брой деца с подкрепа по т. 5
4	93	0	0	0	0	0

Брой детски градини	Общ брой деца в риск	Вид на осигурената допълнителна подкрепа по чл. 187, ал. 1 от ЗПУО				
		Брой деца с подкрепа по т. 1	Брой деца с подкрепа по т. 2	Брой деца с подкрепа по т. 3	Брой деца с подкрепа по т. 4	Брой деца с подкрепа по т. 5
3	19	0	0	0	0	0

Брой детски градини	Общ брой деца с изявиени дарби	Вид на осигурената допълнителна подкрепа по чл. 187, ал. 1 от ЗПУО				
		Брой деца с подкрепа по т. 1	Брой деца с подкрепа по т. 2	Брой деца с подкрепа по т. 3	Брой деца с подкрепа по т. 4	Брой деца с подкрепа по т. 5
0	0	0	0	0	0	0

Съгласно разпоредбите на чл. 188 от ЗПУО в детските градини и училищата, в които се обучават деца и ученици, нуждаещи се от допълнителна подкрепа, със заповед на директорите са определени екипи за подкрепа за личностно развитие. Екипите включват в състава си учители, педагогически специалисти, медицинско лице, представители на социални и други институции.

Община	Брой детски градини /основни/	Ресурсен учител	Психолог	Логопед	Рехабилитатор на слуха и говора	Социален работник	Медиа тор	Помощник на учителя
Болярово	1	1	1	1	0	0	0	0
Елхово	2	2	2	2	0	0	0	0
Стралджа	2	2	2	2	0	0	0	0

Тунджа	5	2	3	3	0	1	2	3
Ямбол	9	10	10	10	0	0	1	1
Общо:	19	17	18	18	0	1	3	4

Децата с различни видове увреждания имат специфични потребности в обучението си. В съответствие с разпоредбите на ЗПУО е извършена оценка на индивидуалните им потребности и от директорите са определени екипи за подкрепа за личностното им развитие. За всяко дете е изготвен план за подкрепа.

Най-висок е процентът на децата с умствена изостаналост и специфични разстройства на училищните умения. Нараства броят на децата с генерализирани разстройства в развитието и различни синдроми. Голяма част от децата са със съпътстващи диагнози от езиково-говорни, емоционални и/или поведенчески нарушения.

Работа с дете по конкретен случай към момента не е регистрирана.

Психо-социална рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и рехабилитация при физически увреждания се осигурява за всички регистрирани деца със специални образователни потребности, в зависимост от потребностите им. Липсват специалисти за рехабилитация на слуха и говора /към РЦПППО – Ямбол има назначен 1 специалист/ и зрителна рехабилитация.

Достъпна архитектурна среда е осигурена частично в следните детски градини на територията на областта:

- ДГ Биляна – гр. Ямбол – подходна рампа;
- ДГ Радост – гр. Ямбол - подходна рампа при входа;
- ДГ Пламъче – гр. Ямбол - подходна рампа при входа;
- ДГ Свобода – гр. Ямбол – в двете сгради има подходна рампа;
- ДГ Червената шапчица – гр. Ямбол – подходна рампа и санитарно-хигиенно помещение;
- ДГ Здравец – гр. Стралджа - подходна рампа и ръкохватки;
- ДГ Роза – с. Роза - при входа има възможност за достъп в сградата, изградено е санитарно-хигиенно помещение;
- ДГ Изворче – с. Кабиле – монтирана е външна хидравлична платформа;
- ДГ К. Тенев – с. Тенево – подходна рампа, парапет за деца с увреждания.

Достъпност на информацията и комуникацията е осигурена във всички детски градини.

- По достъпен начин на децата се предоставя информация за техните права и задължения, предлаганите дейности и програми за обучение.
- Осигурени са учебни комплекти.
- Разумни улеснения се осигуряват в зависимост от индивидуалните потребности на децата.
  - Учителите и ресурсните специалисти използват в работата си съвременни методи за работа, дидактически материали, учебни пособия, образователен софтуер и игри, съобразени с възрастовите особености и обективното състояние на децата със СОП: методика Ремелка, игри от системата за учене чрез игра В – PES, алтернативна система за комуникация – P.C.K.S., система за аудио-визуална стимулация и стимулационни очила, дъски за вгнездяване и сортиране, игри за развитие на паметта и мисленето, общата и фина моторика, някои от ниско технологичните помощни материали – лесни ножици, държачи, ограничители за четене и писане, говорящи химикали, карти за работа на логопедите, конструктори, детски книжки и др.
    - Всички детски градини разполагат с компютри и достъп до интернет.
    - Учебните помагала, дидактичните материали, техническите средства и образователните игри се осигуряват на база оценка на потребностите на децата и заявка на педагогическите специалисти.

Достъпът на децата до учебни програми и учебно съдържание е гарантиран чрез адаптиране на информацията съобразно индивидуалните им потребности, осигуряване на терапевтична подкрепа и рехабилитация, консултиране и подкрепа на родителите и учителите за прилагане на техники и стратегии за обучение и осигуряване на подходящи учебни материали.

Обучение по специалните учебни предмети за деца със сензорни увреждания в детските градини не се предоставя.

Ресурсно подпомагане е осигурено за всички оценени деца със специални образователни потребности и се осъществява на територията на детската градина, която посещават, от ресурсни учители, психолози, логопеди и други специалисти, съвместно с учителите.

През учебната 2020/2021 г. на територията на областта са **регистрирани 81 деца със специални образователни потребности и 13 деца в риск** при следното разпределение по общини:

Община	Общ брой детски градини	Общ брой деца	Брой деца със СОП	Брой деца с хронични заболявания	Брой деца в риск	Брой деца с изяви дарби
Болярово	1 основна	80	1	0	0	0
Елхово	2 основни	357	7	0	0	0
Стралджа	2 основни	362	1	0	0	0
Тунджа	5 основни	526	5	0	13	0
Ямбол	9 основни	2213	67	0	0	0
Общ брой:	19 основни	3538	81	0	13	0

Броят на специалистите за осигуряване на подкрепа за личностно развитие на децата /ресурсен учител, логопед, психолог, рехабилитатор на слуха и говора и др./ назначени на щат в детските градини, продължава да е недостатъчен. В няколко детски градини специалисти са назначени по проект Активно приобщаване в системата на предучилищното образование. В преобладаващата част ресурсното подпомагане се осигурява от специалисти на РЦППО-Ямбол, твърде малко на брой, поради което е невъзможно да се осигури за всяко дете необходимия брой часове за подкрепа.

5.2.2. УЧИЛИЩА

До учебната 2019/2020 година на територията на област Ямбол функционираха **45 училища**, в които се обучаваха общо **14 722 деца и ученици**:

- в предучилищно обучение / 5 и 6 г./ - 605 деца;
- ученици от I до XII клас – 14 117 ученици.

Разпределението им по общини, училища и етапи на образование е следното:

Населено място	Наименование	Вид	Вид подготовка	Етап/ степен на образование	Общ брой деца/ ученици	Брой деца в подготвителна група – 5 и 6 г.	Брой ученици в начален етап	Брой ученици в прогимназиален етап	Брой ученици в гимназиален етап	
Община Болярово										
Болярово	СУ „Д-р Петър Берон”	общинско	неспециализирано	средно	197	0	74	73	50	
Стефан Караджово	ОУ „Стефан Караджа”	общинско	неспециализирано	основно	85	0	44	44	0	
					ОБЩО:	282	0	118	117	50
Община Елхово										
Елхово	ПГ „Св. Климент Охридски	общинско	неспециализирано	профилирана гимназия	264	0	0	47	217	

Елхово	ПГ „Стефан Караджа”	държавно	неспециализирано	професионална гимназия	295	0	0	0	295	
Елхово	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	общинско	неспециализирано	основно	206	0	128	78	0	
Елхово	ОУ „Св. Паисий Хилендарски”	общинско	неспециализирано	основно	446	16	251	179	0	
Елхово	ПУИ „Н.Й.Вапцаров”	държавно	специално	помощно	43	0	8	28	7	
Гранитово	ОУ „Хаджи Димитър”	общинско	неспециализирано	основно	105	0	56	49	0	
Бояново	ОУ „Св. Паисий Хилендарски”	общинско	неспециализирано	основно	54	0	22	32	0	
Бояново	ПГМСС „Ернесто Чегевара”	общинско	неспециализирано	професионална гимназия	109	0	0	0	109	
					ОБЩО:	1522	16	465	413	628
Община Стралджа										
Стралджа	СУ „П.К.Яворов”	общинско	неспециализирано	средно	558	0	271	211	76	
Стралджа	ОУ „Св. св. Кирил и Методий”	общинско	неспециализирано	основно	544	61	264	219	0	
Зимница	ОУ „Св. св. Кирил и Методий”	общинско	неспециализирано	основно	173	16	94	63	0	
Войника	ОУ „Христо Ботев”	общинско	неспециализирано	основно	73	0	35	38	0	
					ОБЩО:	1348	77	664	531	76
Община Тунджа										
Ботево	ОУ „Христо Ботев”	общинско	неспециализирано	основно	60	0	33	27	0	
Бояджик	ОУ „Св. св. Кирил и Методий”	общинско	неспециализирано	основно	163	16	78	69	0	
Веселиново	ОУ „Св. св. Кирил и Методий”	общинско	неспециализирано	основно	253	13	97	143	0	
Дражево	ОУ „Св. св. Кирил и Методий”	общинско	неспециализирано	основно	120	0	65	55	0	
Кукореве	ОУ „Христо Ботев”	общинско	неспециализирано	основно	106	0	50	56	0	
Роза	ОУ „Св. Паисий Хилендарски”	общинско	неспециализирано	основно	88	0	33	55	0	
Скалица	СУ „Св. Паисий Хилендарски”	общинско	неспециализирано	средно	167	0	56	61	50	
Тенево	ОУ „Васил Левски”	общинско	неспециализирано	основно	129	0	62	67	0	
Крумово	НУ „Св. Климент Охридски”	общинско	неспециализирано	основно	25	0	25	0	0	
Завой	НУ „Васил Левски”	общинско	неспециализирано	начално	117	23	94	0	0	
					ОБЩО:	1228	52	593	533	50
Община Ямбол										
Ямбол	НУ „Св. Св. Кирил и Методий”	общинско	неспециализирано	начално	434	25	409	0	0	
Ямбол	НУ „Проф. Петър Нойков”	общинско	неспециализирано	начално	321	21	300	0	0	
Ямбол	ОУ „Йордан Йовков”	общинско	неспециализирано	основно	900	125	501	274	0	
Ямбол	ОУ „Николай Петрини”	общинско	неспециализирано	основно	422	19	221	182	0	
Ямбол	ОУ „Христо Смирненски”	общинско	неспециализирано	основно	171	0	85	86	0	
Ямбол	ОУ „Любен Каравелов”	общинско	неспециализирано	основно	883	12	524	347	0	
Ямбол	ОУ „Димчо Дебелянов”	общинско	неспециализирано	основно	206	88	118	0	0	
Ямбол	ОУ „П.Р. Славейков”	общинско	неспециализирано	основно	603	0	318	285	0	
Ямбол	ОУ „Д-р Петър Берон”	общинско	неспециализирано	основно	1305	145	655	505	0	

Ямбол	СУ Св. Климент Охридски	общинско	неспециализирано	средно	1009	25	393	396	195
Ямбол	ПГ „Васил Левски”	общинско	неспециализирано	профилирана гимназия	554	0	0	159	395
Ямбол	ПМГ „Атанас Радев”	общинско	неспециализирано	профилирана гимназия	643	0	0	272	371
Ямбол	ПГПЧЕ „Васил Карагъзов”	общинско	неспециализирано	профилирана гимназия	348	0	0	108	240
Ямбол	СУ „Пиер дьо Кубертен”	общинско	специализирано	средно	163	0	0	78	85
Ямбол	ПГЛПЕХТ	държавно	неспециализирано	професионална гимназия	355	0	0	0	355
Ямбол	ПГЗ „Христо Ботев”	общинско	неспециализирано	професионална гимназия	298	0	0	0	298
Ямбол	ПГХТТ	общинско	неспециализирано	професионална гимназия	278	0	0	9	269
Ямбол	ПТГ „Иван Райнов”	държавно	неспециализирано	професионална гимназия	337	0	0	40	297
Ямбол	ПГИ „Г.С.Раковски”	държавно	неспециализирано	професионална гимназия	481	0	0	47	434
Ямбол	ПГСГ „Кольо Фичето”	държавно	неспециализирано	професионална гимназия	255	0	0	0	255
Ямбол	ПГПСТТ „Н. Вапцаров”	държавно	неспециализирано	професионална гимназия	376	0	0	0	376
ОБЩО:					10342	460	3524	2788	3570

За реализиране на дейностите в училищата, свързани с обучението, възпитанието и социализацията, както и с подкрепата за личностно развитие на децата и учениците, е осигурен педагогически и непедагогически персонал, както следва:

Община	Педагогически персонал		Непедагогически персонал
	учители	в т.ч. други по чл. 211, ал. 2 от ЗПУО	
Болярово	30	0	12
Елхово	166,25	7	57
Стралджа	109,5	1	33,75
Тунджа	142,75	3	51,47
Ямбол	745,5	38	221
Общ брой:	1194	49	375,22

За учебната 2018/2019 г. ПУИ Н.Й.Вапцаров – гр. Елхово в съответствие с разпоредбите на ЗПУО е преобразувано в Център за специална образователна подкрепа – ЦСОП.

Основно училище Димчо Дебелянов – гр. Ямбол е закрито поради намаляване броя на учениците.

През учебната 2020/2021 г. на територията на областта функционират 43 училища, в които се обучават 13 378 ученици – със 739 по-малко от предходния период. Осигурена е целодневна организация на учебния ден за 3 641 ученици от първи до седми клас. Общо 50 ученици с умствена изостаналост и множество увреждания от 12 училища се обучават в изнесени паралелки в ЦСОП – гр. Елхово.

Брой ученици по форма на обучение:

Дневна	Вечерна	Задочна	Индивидуална	Самостоятелна	Комбинирана	Дуална
11877	51	265	21	371	10	342

Повторно записани в образователната система са 118 ученици:

Слаб успех	Отпаднал	В чужбина	Семейни причини
94	12	7	5

За реализиране на дейностите в училищата, свързани с обучението, възпитанието и социализацията, както и с подкрепата за личностно развитие на децата и учениците, е осигурен педагогически и непедагогически персонал, както следва:

Община	Педагогически персонал	Непедагогически персонал
Болярово	27,16	15,7
Елхово	158,75	51,25
Стралджа	110,5	38
Тунджа	145,7	63,65
Ямбол	749	224,8
Общ брой:	1176	394

5.2.2.1. Характеристика на осигурената обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците

В периода 2019/2020 година във всички училища на територията на петте общини на територията на област Ямбол е осигурена обща подкрепа за личностно развитие в съответствие с чл. 178, ал. 1 от ЗПУО и разпоредбите на Наредба за приобщаващото образование.

1. Екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти:

Съгласно представената от директорите на училищата информация, във всички училища се осъществява екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти в съответствие с разпоредбите на чл. 16 от Наредба за приобщаващото образование. Проведени са регулярни срещи:

- за преглед и обсъждане на информация за обучението и развитието на дете/ученик;
- за определяне на конкретни дейности от общата подкрепа само за отделни деца/ученици, насочени към превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
- за определяне на конкретни дейности от общата подкрепа само за отделни деца/ученици, насочени към превенция на обучителните затруднения.

Брой деца и ученици, включени в дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение – 1135.

Брой деца и ученици, включени в дейности за превенция на обучителните затруднения – 1944.

2. Допълнително обучение по учебни предмети.

В съответствие с чл. 17 от наредбата за учениците са определени потребностите от допълнително обучение по учебни предмети, както следва:

- Брой ученици със системни пропуски по даден учебен предмет с определена потребност от допълнително обучение – 1523.
- Брой ученици с напредък по даден учебен предмет с определена потребност от допълнително обучение – 576.
- Брой ученици със СОП с определена потребност от допълнително обучение – 172.
- Брой ученици с изявени дарби с определена потребност от допълнително обучение – 53.
- Брой ученици, провели допълнително обучение по учебни предмети в учебни дни извън часовете по учебен план – 1363.

- Брой ученици на допълнително обучение по учебни предмети по време на лятната ваканция – 1677.

През учебната 2019/2020 година по проект Подкрепа за успех в 39 училища са сформирани и работиха групи с ученици за допълнително обучение по различни учебни предмети за превенция на обучителните затруднения. Проектните дейности продължават и през учебната 2020/2021 година.

3. Допълнително консултиране по учебни предмети.

В съответствие с чл. 18 от наредбата в училищата се провежда ежеседмично консултиране на учениците по учебни предмети, извън редовните учебни часове. Осъществява се по утвърден от директора на училището график, в който е определено приемно време и място на всеки учител. Всички родители са уведомени относно възможностите за допълнително консултиране на децата им.

Брой ученици, провели консултации по учебни предмети – 6108.

4. Кариерно ориентиране на учениците.

Във всички основни, средни, обединени, профилирани и професионални училища на територията на областта се провеждат дейности за информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване с оглед подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия и осъществяване на връзка между училището и пазара на труда.

- За учениците от XII клас са предоставени филми на теми: Моята идеална работа, Интервю за работа, Среща с моята професия, Кариера и житейска реализация, Трудови права и задължения при започване на работа и др.
- За учениците от VIII до XI клас са предоставени филми на тема: В семейството на професиите, Познати и непознати професии, Кариерно ориентиране в училище, Професионално образование и др.
- Проведени са съвместни инициативи с Център за кариерно ориентиране – Ямбол.
- Проведени са беседи в часа на класа с ученици, които завършват седми и осми клас, на тема: Моето работно място, Семейство или професия, Избор на учебно заведение във връзка с избрана професия, Училище, в което да се реализирам в бъдеще и др.;
- В основните училища е проведена анкета с учениците с цел проучване на нагласите за усвояване на професия.
- Представени са от учителите презентации по теми, свързани с професионалното ориентиране.
- Разпространени са постери и рекламни материали на средните училища и профилите/професиите, които предлагат за новата учебна година.
- Проведени са срещи между ученици и представители на бизнеса и управлението по райони.
- Учениците от професионалните гимназии провеждат производствена практика в реална работна среда.
- Проведени са срещи с представители на висши училища и Агенция по заетостта.
- Извършена е оценка и насочване от Регионалния екип към РЦПППО на учениците със СОП, които завършват седми клас, за профилирано или професионално обучение.
- Проведени са срещи с изявени в различни области специалисти от страната.

5. Занимания по интереси.

В съответствие с чл. 20 от наредбата за децата и учениците в училищата се организират занимания за развитие на способностите и компетентностите, за изява на дарбите им в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, глобалното, гражданското и здравното образование. Част от дейностите се осъществяваха по проект Подкрепа за успех, проект Хоризонти – чрез образователна интеграция към пълноценна социализация в малките населени

места от селски тип, проект Заедно, проект Образование за утрешния ден, в часове по ФУЧ Фолклор на етносите – ромски фолклор и др.

1.Брой деца и ученици , включени в дейности за стимулиране развитието на личностни качества, социални и творчески умения и изяви на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование, образованието за устойчиво развитие, както и за придобиване на умения за лидерство.	5417
2.Брой деца и ученици , включени в дейности, свързани с образователни, творчески, възпитателни, спортни и спортно-туристически участия и изяви по проекти, програми и други на общинско, областно и национално ниво.	3714
3.Брой ученици , включени в обучение по учебни предмети и модули, както и участие в дейности за придобиване на допълнителна подготовка в съответствие с чл. 85 от ЗПУО	2782

6. Библиотечно-информационно обслужване

В съответствие с чл. 22 от наредбата в **36** училища функционира библиотека, която гарантира достъп до информация на учениците от различни източници в библиотечния фонд. Библиотекар, назначен на щат, има в **6** училища.

Училищата разполагат с компютърни зали и интернет. За учениците е осигурен достъп до различни документални източници в библиотечния фонд и в глобалната мрежа с цел изграждане на навици за четене и компетентности за търсене и ползване на информация.

7. Грижа за здравето

В съответствие с чл. 23 от наредбата училищата осигуряват здравна грижа от медицински специалист за всички деца и ученици. **41** училища разполагат с оборудван съгласно изискванията на МЗ медицински кабинет. Здравна грижа се осигурява от медицински лица, назначени на щат или обслужващи районите по график, както и от общопрактикуващите лекари по населени места.

Дейности, свързани с осигуряване на грижа за здравето и повишаване здравната култура на децата и учениците, са заложили в годишните планове за дейността на училищата и се осъществяват чрез учебното съдържание, здравни беседи в часа на класа, дейности на клуба към БМЧК и др.

- Проведени са здравни беседи и дискусии по различни здравни теми в часа на класа
- Участие на училищни отбори в състезание по първа долекарска помощ
- Изложба от рисунки на тема „Здравословно хранене”
- Лекции с представители на БМЧК
- Лекции от медицинско лице за повишаване здравната култура на учениците, по темите Вредата от алкохола, тютюнопушенето и наркотиците, Сексуално възпитание на подрастващите, здравословен начин на живот, мерки за намаляване на водния травматизъм и др.
- Проведени информационни срещи на ученици и родители със здравен медиатор в училищата, в които се обучават ученици от етнически малцинства и др.

Здравното и екологично възпитание са залегнали и в годишните тематични разпределения на педагогическите специалисти, преподаващи предметите Биология и здравно образование, Химия и опазване на околната среда, Физика и астрономия.

Гарантиран е достъпът на децата и учениците до медицинско обслужване и програми за здравно образование и здравословен начин на живот.

8. Осигуряване на общежитие

В съответствие с чл. 24 от наредбата през учебната 2019/2020 година **4** училища на територията на областта осигуряват общежитие за общо **223** ученици. За планиране, организиране и ръководство на самоподготовката, дейностите по интереси, както и за

дейностите по време на престоя на учениците в общежитието са осигурени общо **10** възпитатели.

Училище	Брой ученици, настанени в общежитие	Брой назначени възпитатели
ПГМСС Ернесто Че Гевара - с.Бояново	41	1
СУ Пиер дьо Кубертен - гр. Ямбол	32	2
ПГЗ Христо Ботев - гр. Ямбол	50	3
ПГПСТТ Никола Вапцаров - гр. Ямбол	100	4
Общо:	223	10

Училищата разполагат с много добра материална база. Осигурени са условия за настаняване и нощуване на учениците, организиране и провеждане на самоподготовката, организиране и провеждане на занимания по интереси и работа с родителите.

9. Поощряване с морални и материални награди

В съответствие с чл. 178, ал. 1, т. 11 от ЗПУО във връзка с чл. 25 от наредбата и съгласно Правилниците за дейността на училищата учениците се поощряват с морални и материални награди /грамоти, книги, подаръци, парични награди, поздравителен адрес, благодарствени писма към родителите и др./ за постижения в образователната дейност, в заниманията по интереси, в проектни дейности и за приноса им към развитието на училищната общност.

През учебната година с различни награди по реда на чл. 54-56 от наредбата за приобщаващото образование са наградени ученици, както следва:

- за високи постижения в образователната дейност – **752**;
- за високи постижения в занимания по интереси – **434**;
- за принос към развитието на училищната общност – **400**;

Отличени с награди на национално ниво са **80** ученици, а на международно ниво – **11** ученици.

10. Дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение.

Във всички училища на територията на областта се полагат усилия за предотвратяване на тормоза и насилието сред децата и учениците и създаване на по-сигурна образователна среда. В съответствие с чл. 26 от наредбата се организират и провеждат дейности за превенция и интервенция въз основа на Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и на алгоритъма за неговото прилагане, утвърдени със заповед от министъра на образованието и науката.

Предприети мерки:

- **На ниво училище:**
  - учениците, педагогическия и непедagogическия персонал и родителите са запознати с Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в системата на предучилищното и училищното образование;
  - в началото на учебната година са утвърдени Единни училищни правила за превенция на тормоза и насилието;
  - със заповед е определен Координационен съвет, който отговаря за планиране и координиране на усилията за справяне с тормоза;
  - изготвен е план за работа на Координационния съвет за справяне с тормоза в училище;
  - проведени са обучения на педагогическите специалисти във връзка с работа с деца с агресивно поведение и с обучителни трудности;
  - проведена е анкета за тормоза в училище по въпросника на проф. Пламен Калчев в началото на учебната година;
  - изготвен е Дневник за регистриране на случаите на тормоз и насилие в училище;

- създадена е ефективна система за дежурство с оглед обхващане на рисковите зони, в които е възможна проявата на насилие и тормоз в училище;
- утвърдени са единни правила за задълженията на всички учители и служители, процедури за съобщаване на случаи на тормоз и правила на поведение за учениците във всеки клас;
- проведени са работни срещи с педагогическия и непедагогическия персонал относно задълженията на учители/класни ръководители/служители за опазване живота и здравето на учениците и предприемане на адекватни мерки за превенция на тормоза и агресията между тях;
- осигурени са методически материали за информиране и превенция на тормоза в помощ на класните ръководители;
- изготвени са информационни табла за ученици, учители и служители в училището;
- осъществява се партниране с Община, Полиция - Детска педагогическа стая, Дирекция Социално подпомагане - Отдел Закрила на детето;
- проведен е инструктаж на учители и служители за действие в случай на инцидент с ученик в училище;
- отбелязване на международни празници с цел превенция на насилието - Световен ден на борба срещу тормоза в училище, Ден на розовата фланелка, Международен ден на толерантността и др.
- проведени информационни кампании за превенция и начини за справяне с афективни състояния при прояви на агресия с участието на специалисти от Детска педагогическа стая и МКБППМН;
- на училищните сайтове са публикувани информационни материали и насоки за действията, които учители и ученици трябва да предприемат в случай на тормоз и насилие.

- **На ниво класна стая:**

- проведени са беседи в часа на класа, тематични лекции, тренинги и са предоставени филми и презентации, свързани с превенция на насилието, тормоза в и извън училище, за разпознаване и справяне с агресивни прояви, развитие на социални и комуникативни умения, за вземането на решения и отговорността за избора, който учениците правят, включително по отношение на тютюнопушенето, алкохола, наркотиците, а също и начините, по които околните могат да влияят върху тези решения;
- провеждана е групова работа с учениците и педагогическия съветник, класните ръководители – беседи, дискусии, ролеви игри, решаване на казуси, споделяне на опит с цел осъзнаване и оценка на проблема;
- приемане на общи правила на поведение и последствията от нарушаване на правилата;
- участие на учениците в общи дейности, училищни мероприятия, честване на празници, спортни състезания, занимания по интереси, екскурзии и др.

- **На ниво общност/родители:**

- сътрудничество и партниране с родителите, разяснителна кампания по проблемите и насилието в училище;
- запознаване на родителите с Механизма;
- привличане на родителите в реализирането на училищни инициативи, свързани с превенцията на насилието и тормоза в училище;
- срещи с родители във връзка с поведението на децата им и адаптирането на новопостъпили ученици в новата училищна среда;
- разпространение на брошури сред ученици и родители за информираност и предотвратяване на проблемното поведение в резултат от употребата на психотропни вещества и неразбирателство в отношенията им с връстници.

- **Брой регистрирани ученици с проблемно поведение – 198.**

- **Брой регистрирани случаи на насилие и тормоз между ученици – 13.**

- **Брой деца и ученици, включени в дейности за преодоляване на проблемното поведение – 708.**

За преодоляване на проблемното поведение на децата и учениците се прилагат дейности за въздействие върху вътрешната мотивация:

- разговори с класния ръководител за изясняване на възникнал проблем;
- консултиране от психолог/педагогически съветник;

- включване в занимания, съобразени с личните потребности;
- наставничество.

11. Дейности за превенция на обучителните затруднения.

В съответствие с чл. 27 от наредбата учениците с установени обучителни затруднения се включват в дейности за преодоляването им.

Брой ученици, с които се провежда допълнително обучение по учебни предмети, включително ограмотяване на ученици, за които български език не е майчин	Брой ученици, с които се провеждат консултации по учебни предмети извън редовните учебни часове	Брой ученици с езиково-говорни и комуникативни нарушения, включени на логопедична работа
1919	3070	272

12. Логопедична работа.

Превенцията и диагностиката на комуникативните нарушения при децата и учениците от училищата е затруднена поради малкия брой специалисти логопеди в областта. В началото на учебната година е извършено логопедично обследване на **2369** деца и ученици. Регистрирани са **502** с езиково-говорни и комуникативни нарушения. Логопедичен кабинет посещават **124**.

ЛОГОПЕДИЧНА РАБОТА	
Общ брой обследвани деца/ученици	2369
Общ брой регистрирани деца/ученици с комуникативни нарушения:	502
• нарушения на артикулацията;	220
• нарушения на плавността, темпа и ритъма на речта (заекване);	20
• специфични езикови нарушения (дисфазия на развитието);	40
• нарушения на писмената реч (дисграфия и дислексия);	163
• нарушение на математическите умения (дискалкулия);	7
• детска афазия;	0
• дизартрия;	1
• ринолалия;	0
• вербална диспраксия;	0
• гласови нарушения;	0
• комуникативни нарушения при зрителни нарушения;	1
• комуникативни нарушения при слухови увреждания;	1
• комуникативни нарушения при аутистичен спектър;	2
• комуникативни нарушения при интелектуална недостатъчност.	25
Брой деца/ученици, които посещават логопедичен кабинет:	124
• нарушения на артикулацията;	58
• нарушения на плавността, темпа и ритъма на речта (заекване);	7
• специфични езикови нарушения (дисфазия на развитието);	13

• нарушения на писмената реч (дисграфия и дислексия);	34
• нарушение на математическите умения (дискалзулия);	3
• детска афазия;	0
• дизартрия;	0
• ринолалия;	0
• вербална диспраксия;	0
• гласови нарушения;	0
• комуникативни нарушения при зрителни нарушения;	0
• комуникативни нарушения при слухови увреждания;	1
• комуникативни нарушения при аутистичен спектър;	2
• комуникативни нарушения при интелектуална недостатъчност.	17
Брой деца/ученици, изписани с коригирана реч	20
Брой деца/ученици с подобрене	76
Брой деца/ученици без подобрене	28

През периода 2019/2020 г. в училищата са положени усилия за осигуряване на условия за личностно развитие на учениците в съответствие с потребностите им.

Във всички училища:

- Осигурена безплатна закуска и топъл обяд;
- Осигурени безплатни учебници и помагала за децата от подготвителните групи и учениците от I до VII клас;
- Осигурено финансиране за подпомагане на обучението и възпитанието на деца и ученици по Национални програми и проекти;
- Сформирани групи за целодневна организация за ученици от I до VII клас;
- Сформирани групи по ФУЧ;
- На ниво училище са разработени и се изпълняват програми, насочени към подобряване качеството на образование, превенция на отпадане на деца в задължителна училищна възраст, намаляване броя на отсъствията, приобщаване на родителите към образователния процес и засилване на участието им в училищния живот, превенция на агресията и противодействие на училищния тормоз между децата и учениците;
- Осигурена е обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училища;
- Осигурени са възможности за образователна интеграция и реинтеграция на лица, прекъснали образованието си, чрез включване в самостоятелна, вечерна и задочна форма на обучение и проект Нов шанс за успех;
- Осигурено е провеждане на въвеждаща и поддържаща квалификация на директори и учители за усвояване на стратегии и техники за работа с деца и ученици в мултиетническа среда.
- Подпомагат се деца/ученици от социално слаби семейства и се оказва съдействие за осигуряване на социални услуги.

С решение № 856/2020 г. на Министерски съвет в Списък на **средишните детски градини и училища** в Р България са включени 14 училища:

Община	Населено място	Училище
Болярово	Стефан Караджово	ОУ Стефан Караджа
Болярово	Болярово	СУ Д-р Петър Берон
Елхово	Бояново	ОУ Св. П. Хилендарски

Елхово	Гранитово	ОУ Хаджи Димитър
Елхово	Елхово	ОУ Св. Св. Кирил и Методий
Стралджа	Войника	ОУ Христо Ботев
Стралджа	Зимница	ОУ Св. Св. Кирил и Методий
Стралджа	Стралджа	СУ П.К.Яворов
Тунджа	Веселиново	ОУ Св. Св. Кирил и Методий
Тунджа	Дражево	ОУ Св. Св. Кирил и Методий
Тунджа	Кукорево	ОУ Христо Ботев
Тунджа	Роза	ОУ Св. П. Хилендарски
Тунджа	Скалица	СУ Св. П. Хилендарски
Тунджа	Тенево	ОбУ Васил Левски

С решение № 857/2020 г. на Министерски съвет в Списък със защитените детски градини и защитените училища в Р България са включени 7 училища:

Община	Населено място	Училище
Болярово	Стефан Караджово	ОУ Стефан Караджа
Болярово	Болярово	СУ Д-р Петър Берон
Елхово	Бояново	ОУ Св. П. Хилендарски
Елхово	Гранитово	ОУ Хаджи Димитър
Стралджа	Войника	ОУ Христо Ботев
Тунджа	Скалица	СУ Св. П. Хилендарски
Тунджа	Бояджик	ОУ Св. Св. Кирил и Методий

С решение № 584/2020 г. на Министерски съвет в Списък на иновативните училища в България са включени 8 училища:

Община	Населено място	Училище
Елхово	Елхово	ПГ Св. Климент Охридски
Тунджа	Скалица	СУ Св. П. Хилендарски
Ямбол	Ямбол	ЕГ В. Карагъзов“
Ямбол	Ямбол	НУ Св. Св. Кирил и Методий
Ямбол	Ямбол	ПГ Васил Левски
Ямбол	Ямбол	ОУ Николай Петрини
Ямбол	Ямбол	ПГХТГ
Ямбол	Ямбол	ОбУ Д-р Петър Берон

В училищата са създадени условия за равен достъп и качествено образование на деца и ученици от етническите малцинства. През 2019/2020 година продължи работата на РУО - Ямбол във връзка със стратегическата цел по основните мерки, заложи в годишния план за дейността: осигуряване на равен достъп до качествено образование в мултикултурна образователна среда и на условия за обхващане и задържане на **децата от етнически малцинства в образователната система.**

В съответствие със Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства /2015-2020/ и Плана за действие по изпълнението ѝ дейността на РУО е съобразена със стратегическите цели:

- пълноценна социализация на децата и учениците */проведени информационни кампании сред родители и общественост за разясняване на взаимните ползи от образователната интеграция; формирани родителски клубове с участието на родители от етнически малцинства; работа със семействата; назначаване на образователни медиатори в детски градини и училища и др./;*

- гарантиране на равен достъп до качествено образование за децата и учениците от етнически малцинства /осигуряване на допълнителни средства за работа с деца от уязвими групи; подпомагане на училищата и детските градини от общините; осигурено допълнително обучение по български език за децата и учениците, за които българския език не е майчин; осигурени занимания по интереси и за преодоляване на обучителните затруднения; допълнителна работа с ученици, застрашени от отпадане; осигурена допълнителна квалификация за педагогическите специалисти за работа в мултикултурна среда; подкрепа на ученици от уязвими групи за продължаване на образованието в гимназиален етап и висши училища и др./;
- утвърждаване на интеркултурното образование като неотменна част от процеса на модернизация на българската образователна система /провеждане на съвместни изяви на деца от различни етнически общности за развитие и съхраняване на традициите по места; прилагане на успешни подходи за работа в мултикултурна образователна среда; прилагане на механизми за стимулиране на педагогическите специалисти за работа с деца от уязвими групи и др./;
- съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етнически малцинства /включен в годишните планове на училища традиционен празничен календар с изяви на ученици от различни етнически групи; сформирани групи по СИП – фолклор на етносите и др./.

Изпълнението на целите се осъществява чрез реализиране на дейности, насочени към осигуряване на толерантна мултиетническа среда в училищата чрез създаване на необходимите образователни условия и на въведените образователни, възпитателни и социални услуги.

Изпълнение на Бюджетна програма Улесняване на достъпа до образование. Приобщаващо образование

Описание на степента

- Прилагане принципите на приобщаващото образование.
- Осигуряване на достъп до качествено образование на децата и учениците, за които българския език не е майчин (деца от етнически малцинства, деца на мигранти и на бежанци).
- Изграждане на толерантна мултиетническа среда в училищата.
- Създаване на мрежа от услуги за децата от уязвимите групи, които се нуждаят от допълнителна образователна подкрепа за изравняване на стартовите им позиции с тези на останалите деца.
- Създаване на условия за осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата.

Реализирани дейности по продукт/услуга - Формиране и реализиране на политики за достъп до качествено образование

- Проследяват се причините за направените отсъствия и движението на децата и учениците в детски градини и училища;
- Реализирани са дейности по въвеждане на информационна система за събиране на информация за застрашените от отпадане ученици с цел превенция и подкрепа;
- Реализирани са дейности по разработване на програми и мерки за превенция;
- Осигурени са учебници и учебни помагала за безвъзмездно ползване за учебната 2019/2020 година;
- Осигурени са условия за целодневна организация на обучението I - VII клас, при заявено желание от родители;
- Осигурява се допълнително обучение на деца и ученици с обучителни затруднения.
- Реализирани са дейности, способстващи подпомагане храненето на децата от подготвителните групи и учениците до IV клас, а в няколко училища и за ученици до VII клас;
- Във всички общини е осигурен безплатен транспорт за пътуващи деца и ученици.
- Осигурено е общежитие за 229 ученици в 4 училища и 1 ЦСОП;

- Осигурени са стипендии за 1840 ученици.

Изпълнение на Бюджетна програма *Учене през целия живот*

Всяка учебна година чрез държавния план-прием се осигурява достъп на лица над 16 годишна възраст за професионално образование. В държавния план-прием за учебната 2020/2021 учебна година, за лица над 16 годишна възраст е утвърден прием по една специалност от професии в ПГПСТТ Н. Й. Вапцаров - Ямбол.

Към отчетния период се провеждат курсове за огромяване в прогимназиален етап по проект „Нов шанс за успех” в две училища на област Ямбол с включени 32 лица (организирани в 3 групи), навършили 16 години.

Четири професионални гимназии осъществяват дейности по програма „Еразъм +” чрез партньорство с фирми от Италия, Испания и Португалия. В изпълнение на проект Работно място в Европа група ученици на ПГИ Г. С. Раковски – Ямбол са провели практика в реална чуждоезикова работна среда в Испания.

5.2.2.2. Характеристика на осигурената допълнителна подкрепа /за деца със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби/

В съответствие с чл. 187 от ЗПУО и разпоредбите на Наредба за приобщаващото образование в периода 2019/2020 г. в училищата е осигурена допълнителната подкрепа за личностно развитие на учениците, както следва.

Работа с дете и ученик по конкретен случай с определен екип за подкрепа за личностно развитие при съгласуване и координиране на действията му с водещия на случая в отдела за закрила на детето в съответствие с чл. 85 от Наредбата не е регистрирана.

Психо-социална рехабилитация е предоставена на всички деца/ученици с установена необходимост въз основа на оценка на индивидуалните потребности. Дейностите за психо-социална рехабилитация, както и тяхната продължителност, се предоставят и изпълняват съгласно изготвен план за подкрепа на детето / ученика и в съответствие с Наредбата.

Рехабилитация на слуха и говора за стимулиране на остатъчния слух и на езиковото и речевото развитие на децата/учениците с увреден слух с различен тип слухопротезиране (конвенционални слухови апарати или кохлеарни импланти) е осъществявана от рехабилитатор на слуха и говора, който извършва корекционна и компенсаторна работа съобразно възрастовите и индивидуалните потребности, вида и степента на загуба на слуха. В училищата се обучават общо **12 ученици с установени нарушения на слуха и говора**. Дейностите за рехабилитация, както и тяхната продължителност, се предоставят и изпълняват съгласно плана за подкрепа на детето/ученика и в съответствие с Наредбата.

Зрителна рехабилитация за развитие и по-добро използване на слабото зрение на деца и ученици с нарушено зрение не се предоставя.

Рехабилитация на комуникативните нарушения за подпомагане на деца и ученици със затруднения, увреждане или разстройство на езика, говора, познавателните процеси и социалното поведение се предоставя на всяко дете или ученик с комуникативно нарушение въз основа на оценка от невропсихологично изследване и съобразно индивидуалните му потребности. Осъществява се от логопеди в логопедични кабинети чрез осигурени специални технически и дидактически средства, методики и материали.

Дейностите за рехабилитация на комуникативните нарушения и продължителността им се определят в плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

Рехабилитация при физически увреждания (увреждания на опорно-двигателния апарат) се предоставя предимно от рехабилитатор и/или кинезитерапевт в специализирана обстановка. Лечебна физкултура (ЛФК) се провежда само в ЦСОП – гр. Елхово. На учениците се организират занимания, които осигуряват физическо натоварване съобразено с техните възможности и здравословно състояние и ги приобщават към паралелката.

Дейностите за рехабилитация при физически увреждания и продължителността им се определят в плана за подкрепа на ученика и в съответствие с Наредбата.

Осигуряване на достъпна архитектурна и физическа среда, достъпност на информацията и комуникацията, достъп до учебните програми и учебното съдържание, разумни улеснения, технически средства, специализирано оборудване и специализирана подкрепяща среда, дидактически материали, методики и специалисти се предоставят от всички институции в системата на предучилищното и училищното образование за осигуряване на условия за равен достъп до образование за децата и учениците.

- **Достъпна физическа среда** е осигурена частично във всички училища.
- **Достъпна архитектурна среда** е частично изградена в **13 училища** на територията на областта.
  - ПГ Стефан Караджа – гр. Елхово – ремонт на прилежащата инфраструктура около сградата;
  - СУ П.К. Яворов - гр. Стралджа - подходна рампа за достъп на ученици с физически увреждания;
  - ОУ Св. Св. Кирил и Методий – с. Зимница – подходна рампа;
  - НУ Св. Климент Охридски – с. Крумово – санитарно помещение с достъп за инвалидни колички и монтирана хоризонтална ръкохватка;
  - ОУ Св. Св. Кирил и Методий – с. Веселиново – подходна рампа;
  - ОУ П.Р.Славейков” – гр. Ямбол - подходна рампа при входа и санитарен възел на първи етаж за деца с двигателни увреждания;
  - ОУ Н.Петрини – гр. Ямбол - подходна рампа при входа и 2 санитарни възела за деца с увреждания на I етаж;
  - ОБУ Д-р Петър Берон – гр. Ямбол - подходна рампа при входа и санитарен възел на I етаж за деца с увреждания. Осигурен е и достъп до столовата, която е разположена на приземния етаж;
  - ОУ Христо Смирненски – подходна рампа;
  - СУ Св. Климент Охридски – гр. Ямбол - и при двата входа има възможност за достъп в сградата. Изграден е и вътрешен асансьор.
  - ПТГ – гр. Ямбол – подходна рампа и санитарен възел за лица с увреждания;
  - ПГХТГ – гр. Ямбол – подходна рампа и санитарен възел на първия етаж за ученици с физически увреждания.
  - ПГЛПЕХТ – гр. Ямбол – подходна рампа при стълбището на входа, подобрена инфраструктура и санитарен възел на първия етаж за ученици с физически увреждания.

Достъпна архитектурна среда е изградена и в два ЦПЛР:

- ЦСОП Н.Й.Вапцаров – гр. Елхово – подемна платформа на стълбището на входа за хора с двигателни увреждания, ремонт на инфраструктурата около сградата, санитарен възел за деца с увреждания на първи етаж;
- РЦПППО – Ямбол – подходна рампа и санитарен възел за деца с увреждания на първи етаж.

Голяма част от училищата предлагат достъп за деца с физически и сензорни увреждания до първите етажи на сградите. Това създава неудобства за тях и за техните съученици, които се ограничават до една класна стая. В по-малките населени места изграждането на рампа и/или санитарен възел е още по-затруднено. Това налага участието на училищата в целеви програми по проекти или чрез общините за изграждането на достъпна архитектурна среда.

- **Специализирана подкрепяща среда:**

1. обзавеждане на помещенията така, че да дават възможност да се устроят учебни места за ученици в инвалидни колички, както и учебни места за ученици с увреден слух – частично пригодени;

2. оборудване при необходимост на учебни места за ученици с увреден слух с подходяща апаратура - FM системи и други, съвместими с личните слухови апарати или с кохлеарните импланти на децата или учениците – не е осигурено;
3. осигуряване при необходимост на специализирана техника за ученици с нарушено зрение - брайлови машини, брайлови дисплеи, компютри със синтетична синтезаторна реч и други – не се осигуряват;
4. осигуряване при необходимост на устройства за проследяване на погледа и специализиран софтуер за използването им, суичове, софтуер за управление на компютър с глас, алтернативни клавиатури и мишки за ученици с комплексни физически увреждания – не се осигуряват;
5. осигуряване на подходящи помещения за кабинети за рехабилитация на слуха и говора, за логопедични кабинети, за ресурсни кабинети и за други специализирани кабинети – във всички училища са създадени условия за работа на специалистите;
6. осигуряване на достъп за обслужване на деца и ученици с увреждания в останалите помещения (библиотеки, административни кабинети и други) – осигурен достъп до санитарните помещения;
7. организиране при необходимост на работни и игрови кътове за индивидуална работа или за работа на пода, както и кътове за почивка в класната стая или в стаята на групата, където заниманията и почивките се осигуряват с подкрепата на ресурсен учител или на помощник на учителя в помощ на децата и учениците със сензорно - интегративна дисфункция, комуникативни нарушения, разстройство от аутистичния спектър или други състояния, изискващи такава организация на пространството в класната стая в училището – осигурени са методически и ресурсни кабинети; в някои училища са осигурени стаи за занимания, игри и организиран отдых.

- **Достъпност на информацията и комуникацията:**

1. достъп до видовете средства за информация и комуникация (телефони, компютри, интернет и други) – почти на 100 %;
2. достъп до информация за правата и задълженията на децата и учениците, за предлаганите дейности и програми за обучение и представянето им в достъпен формат – предоставя се на всички ученици по подходящ начин;
3. достъпност на познавателните книжки, учебниците и учебните комплекти чрез осигуряване на разумни улеснения според индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности – осигуряват се на 100 %;
4. достъпна мултимедийна образователна среда, специализирани софтуерни продукти, аудио-визуални средства, алтернативни форми за комуникация и за предаване на информация на деца и ученици с увреден слух и с нарушено зрение – осигурени частично.

- **Достъп до учебни програми и учебно съдържание** е гарантирано чрез:

1. осигуряване на въвеждаща и продължаваща квалификация на педагогическите специалисти за работа с деца и ученици със специални образователни потребности – осигурени обучения за педагогически специалисти във всички училища;
2. насърчаване на екипната работа в детските градини и училищата и споделянето на добри практики на приобщаващо образование – осигурена методическа подкрепа на екипите и при споделяне на добри практики във всички училища;
3. осигуряване на консултиране на децата и учениците и на родителите, представителите на децата или лицата, които полагат грижи за децата, и подкрепа на учителите за прилагане на техники и стратегии на обучение, за управление на образователния процес и за използването на подходящи обучителни материали – осигурени във всички училища;
4. предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците за осигуряване на непрекъснатост при прехода им през различните етапи и степени на образование – предоставена във всички училища;
5. адаптиране на учебното съдържание съобразно индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности – осигурени индивидуални учебни планове, индивидуални програми и адаптирани материали за всички ученици със СОП;
6. осигуряване на помощни средства и специализирани технологии в образователния процес – осигуряват се при необходимост във всички училища;

7. осигуряване на терапевтична подкрепа и рехабилитация на децата и учениците – осигурена в зависимост от потребностите;
8. осигуряване на обучение по учебни програми по специалните учебни предмети за деца и ученици със сензорни увреждания – не се предоставя;
9. използване на подходящи учебителни материали и учебни помагала – осигуряват се от екипите във всички училища.

В съответствие с разпоредбите от директорите на училища е заявено пред регионалната комисия за организиране и провеждане на националното външно оценяване и пред регионалната комисия за организиране и провеждане на държавните зрелостни изпити в регионалното управление на образованието необходимите разумни улеснения за учениците, които имат необходимост от такива, за да участват в националното външно оценяване и в държавните зрелостни изпити.

Информация за националното външно оценяване на ученици със специални образователни потребности в VII клас.

През учебната 2019/2020 г. в 9 училища на територията на област Ямбол се обучават общо 25 ученици със СОП в седми клас. Обучението им се осъществява по индивидуален учебен план и индивидуални учебни програми по учебни предмети, по които не усвояват ДОС за учебно съдържание. Четирима ученици се обучават в изнесена паралелка в ЦСОП.

По преценка на училищните екипи за подкрепа за личностно развитие съвместно с родителите на децата е прието решение да не полагат изпити на НВО.

В съответствие с чл. 140 от Наредбата за приобщаващото образование за учениците са изготвени становища от регионалния екип към РЦПППО – гр. Ямбол за насочване за обучение през учебната 2020/2021 година в профили и специалности от професии, съобразени с индивидуалните им потребности и здравословното състояние.

Информация за участието на зрелостници със специални образователни потребности в държавните зрелостни изпити /ДЗИ/.

През учебната 2019/2020 г. няма зрелостници със СОП, имащи право да се явят на ДЗИ.

В зависимост от индивидуалните потребности на децата/учениците в училищата са осигурени **специалисти за допълнителна подкрепа за личностно развитие**, както следва:

Община	Ресурсен учител	Логопед	Психолог	Педагогически съветник	Рехабилитатор на слуха и говора	Учител на деца със зрителни нарушения	Други
Болярово	0	0	0	0	0	0	0
Елхово	2	2	3	0	0	0	0
Стралджа	0	0	0	1	0	0	0
Тунджа	0	0	1	2	0	0	0
Ямбол	12	6	5	15	0	0	0
Общ брой:	14	8	9	18	0	0	0

В училищата, в които няма специалисти, ресурсно подпомагане се осигурява от специалисти на РЦПППО-Ямбол:

Област Ямбол	Ресурсен учител	Логопед	Психолог	Рехабилитатор на слуха и говора	Учител на деца със зрителни нарушения	Други
РЦПППО	8	2	3	1	0	0

Обучение по учебни програми по специални учебни предмети за ученици със сензорни увреждания /с увреден слух и с нарушено зрение/ не се предоставя в училищата.

Ресурсно подпомагане се осъществява от ресурсни учители, логопеди, психолози, рехабилитатори на слуха и говора и други педагогически специалисти, които са част от екипите за подкрепа за личностно развитие на децата/учениците със специални образователни потребности в училищата.

Предоставеното ресурсно подпомагане включва:

1. адаптиране на учебното съдържание съобразно индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности – осигурено е във всички училища, в които се обучават ученици със СОП;
2. осигуряване на помощни средства и технологии за пълноценно участие в образователния процес – осигурява се при необходимост за конкретни ученици;
3. съвместна работа на учителите по съответните учебни предмети и ресурсния учител при провеждането на уроците – осъществява се в недостатъчна степен; ресурсните учители провеждат приоритетно индивидуална работа с учениците;
4. терапевтична подкрепа на деца / ученици със специални образователни потребности – осигурена във всички училища в зависимост от потребностите;
5. консултиране на учителите по отношение на изграждането на подкрепяща среда в училището и за осигуряване на ерготерапия, сензорна интеграция и други образователни ресурси за учениците със специални образователни потребности – осъществява се целогодишно от експертите в РУО и специалистите на РЦПППО;
6. осигуряване на обучение чрез алтернативни форми на комуникация – не се провежда;
7. обучение в полезни умения и подготовка за самостоятелен живот – осъществява се във всички училища, в които се обучават ученици с множество увреждания.

Допълнителна подкрепа за личностно развитие се предоставя на следните деца/ученици.

- **Децата и учениците със специални образователни потребности.**

През учебната 2019/2020 година в училищата се обучават общо 294 деца и ученици със СОП. 39 ученици се обучават в изнесени паралелки в ЦСОП – гр. Елхово. Интегрирано в училищата се обучават 255 ученици.

Най-голям е броят на учениците с интелектуални затруднения, езиково-говорни нарушения и специфични нарушения на способността за учене. Нараства броят на деца с разстройства от аутистичния спектър, емоционални и поведенчески разстройства.

За учениците е осигурена допълнителна подкрепа, както следва:

Брой училища	Общ брой деца със СОП	Вид на осигурената допълнителна подкрепа по чл. 187, ал. 1 от ЗПУО				
		Брой деца с подкрепа по т. 1	Брой деца с подкрепа по т. 2	Брой деца с подкрепа по т. 3	Брой деца с подкрепа по т. 4	Брой деца с подкрепа по т. 5
28	294 /39 се обучават в ЦСОП/	0	294	294	2	255

За учебната 2020/2021 г. в 26 училища се обучават интегрирано общо 269 ученици със специални образователни потребности, като за всички е осигурена допълнителна подкрепа - ресурсно подпомагане. Разпределението им е както следва:

Училище	Брой ученици със СОП
НУ Проф. П. Нойков – гр. Ямбол	8
НУ Св.св.Кирил и Методий – гр. Ямбол	3
ОУ Й. Йовков – гр. Ямбол	27

ОУ Н. Петрини – гр. Ямбол	16
ОУ Хр. Смирненски – гр. Ямбол	13
ОУ Л. Каравелов – гр. Ямбол	17
СУ Св. Кл. Охридски – гр. Ямбол	24
ОУ П.Р.Славейков – гр. Ямбол	12
ОбУ Д-р П. Берон – гр. Ямбол	61
ПГ В. Левски – гр. Ямбол	1
ЕГ В. Левски – гр. Ямбол	4
ПГХТТ – гр. Ямбол	15
ПГЗ – гр. Ямбол	3
СУ Д-р П. Берон – гр. Болярово	2
ОУ Ст. Карджа – с. Стефан Караджово	2
ОУ Св. Св. Кирил и Методий – гр. Елхово	6
ОУ Св. П. Хилендарски – гр. Елхово	12
ОУ Хаджи Димитър – с. Гранитово	1
ПГ Стефан Караджа – гр. Елхово	7
СУ П.К.Яворов – гр. Стралджа	12
ОУ Св.св.Кирил и Методий – гр. Стралджа	6
ОУ Св. П. Хилендарски – с. Роза	1
ОУ Св.св.Кирил и Методий – с. Бояджик	9
ОУ Христо Ботев – с. Кукорево	2
ОУ Св.св.Кирил и Методий – с. Дражево	1
СУ Св. П. Хилендарски – с. Скалица	6
Общ брой:	269

За учениците е осигурена допълнителна подкрепа, както следва:

Брой училища	Общ брой деца със СОП	Вид на осигурената допълнителна подкрепа по чл. 187, ал. 1 от ЗПУО				
		Брой деца с подкрепа по т. 1	Брой деца с подкрепа по т. 2	Брой деца с подкрепа по т. 3	Брой деца с подкрепа по т. 4	Брой деца с подкрепа по т. 5
26	269	0	269	269	3	269

Броят на педагогическите специалисти, назначени на щат, е малък. В част от училищата специалисти се осигуряват от РЦПППО – Ямбол и по проекти на общините и МОН.

Част от децата ползват осигурена социална услуга от педагог, психолог и логопед в социални услуги в общността. Услуги от посочените специалисти ползват и учениците, настанени в социални услуги от резидентен тип.

Информация за професионалното образование и обучение на учениците със специални образователни потребности

В ПГХТТ – гр. Ямбол се обучаваха 15 ученици със СОП при следното разпределение по класове и специалности:

Клас	Специалност	Професия	Брой ученици
VIII	Организация на туризма и свободното време	Организатор на туристическата дейност	2
IX	Кетъринг	Ресторантьор	2

X	Работник в производството на кулинарни изделия в заведенията за хранене и развлечения	Работник в заведенията за хранене и развлечения	11

Обучението на учениците от X клас се осъществява по специален учебен план, утвърден от министъра на образованието и науката. Учениците от VIII и IX клас се обучават по индивидуални учебни планове и програми, разработени въз основа на училищния учебен план. Осигурено е ресурсно подпомагане от ресурсен учител, назначен на щат в гимназията.

По време на обучението си в ПГХТТ – гр. Ямбол учениците със СОП усвояват основни компетентности, свързани с предварителната обработка на суровините, определяне на края на топлинната обработка, както и основни правила за сервиране и поддръждане на маса за хранене.

Представените в края на учебната година резултати от обучението показват, че учениците са усвоили в минимална степен основните компетентности, заложили в учебния материал. Няма ученици, които са положили успешно изпит за професионална квалификация. Основните причини за това са свързани с тежките увреждания, които пряко се отразяват на възможностите им за обучение.

През учебната 2020/2021 година в гимназията е осигурено обучение за 15 ученици със СОП по същите специалности.

В ПГЛПЕХТ – гр. Ямбол са обучавани 8 ученици със СОП в X клас за придобиване на I степен на професионална квалификация по професия Шивач, специалност Шивачество. Обучението се осъществява по индивидуални учебни планове и програми, разработени въз основа на училищния учебен план. Осигурено е ресурсно подпомагане от ресурсен учител, назначен на щат в гимназията.

Представените в края на годината резултати от обучението показват, че учениците покриват изискванията за образователния минимум в овладяване на учебния материал. Няма ученици, които са положили успешно изпит за професионална квалификация. Основните причини за това са свързани с тежките увреждания, които пряко се отразяват на възможностите им за обучение.

През учебната 2020/2021 година в гимназията не се обучават ученици със СОП.

В ПГЗ – гр. Ямбол се обучавани 2 ученици със СОП в IX клас по професия Фермер, специалност Производител на селскостопанска продукция. Обучението им се осъществява по индивидуални учебни планове и програми, разработени въз основа на училищния учебен план. Осигурено е ресурсно подпомагане от ресурсен учител на РЦПППО – гр. Ямбол. За един ученик с нарушен слух е осигурен рехабилитатор на слуха и говора от РЦПППО – гр. Ямбол. Представените в края на годината резултати от обучението показват, че учениците покриват изискванията за образователния минимум в овладяване на учебния материал.

През учебната 2020/2021 година в гимназията продължават обучението си 3 ученици със СОП по същата специалност.

В ОбУ Д-р П. Берон - гр. Ямбол са обучавани 9 ученици:

- в VIII клас – 3 ученици със СОП по професия Помощник в строителството, специалност Основни и довършителни работи;
- в IX клас са записани за обучение 6 ученици със СОП за придобиване на I степен на професионална квалификация по професия Шивач, специалност Шивачество. Четирима ученици се обучават в изнесена паралелка в ЦСОП – гр. Елхово.

Обучението на учениците се осъществява по индивидуални учебни планове и програми, разработени въз основа на училищния учебен план. Осигурено е ресурсно подпомагане от специалисти, назначени на щат в училището. Представените в края на годината резултати от обучението показват, че учениците покриват изискванията за образователния минимум в овладяване на учебния материал.

През учебната 2020/2021 година в гимназиален етап в училището се обучават 14 ученици със СОП.

В ПГ Стефан Караджа – гр. Елхово са записани за обучение общо 16 ученици със СОП, както следва:

Клас	Специалност	Професия	Брой ученици	Място на обучение
VIII	Машини и съоръжения за заваряване	Машинен оператор	2	В училището
IX	Шивачество	Шивач	6	В ЦСОП - Елхово
X	Шивачество	Шивач	8	В ЦСОП - Елхово

Обучението на учениците се осъществява по индивидуални учебни планове и програми, разработени въз основа на училищния учебен план. За учениците, които се обучават в училището, е осигурено ресурсно подпомагане от ресурсен учител на РЦПППО – гр. Ямбол. Представените в края на годината резултати от обучението показват, че учениците покриват изискванията за образователния минимум в овладяване на учебния материал. Няма явили се на изпит за придобиване на I степен на професионална квалификация по обективни причини. През учебната 2020/2021 г. всички ученици продължават обучението си.

Реализирани дейности по продукт/услуга - Приобщаващо образование на деца и ученици със специални образователни потребности

- Осигурена е допълнителна подкрепа за личностно развитие за деца и ученици със специални образователни потребности:
  - в 14 детски градини – 82 деца;
  - в 31 училища - 256 деца и ученици;
  - в ЦСОП – гр. Елхово – 39 ученици.
- В съответствие с чл. 188, ал. 3 от ЗПУО за всяко дете/ученик със заповед на директора е определен екип за подкрепа за личностно развитие въз основа на оценка на индивидуалните потребности и одобрена допълнителна подкрепа от регионалния екип към РЦПППО;
- В училища са осигурени специалисти, които осъществяват личностната подкрепа на учениците:
  - ресурсни учители – 31;
  - логопеди – 15;
  - психолози – 22;
  - педагогически съветници – 21.
- В образователни институции, в които няма назначени специалисти, ресурсното подпомагане се осъществява от специалисти на РЦПППО;
- Обособени са ресурсни кабинети и са осигурени условия за провеждане на диагностична, корекционно-терапевтична, рехабилитационна и консултативна дейност;
- Осигурени са дидактически и адаптирани материали, учебни помагала, игри, специализиран софтуер за работа с децата и учениците, съобразно техните възрастови и индивидуални особености;
- За всяко дете/ученик е изготвен индивидуален план за подкрепа и индивидуални учебни програми по учебни предмети, по които не усвояват ДОС за учебно съдържание;
- Осигурена е подкрепяща среда за участие в националното външно оценяване (НВО):
  - отделни изпитни зали;
  - подкрепа от учители консултанти;
  - удължено време за всеки изпит.
- Осигурена е комбинирана форма на обучение за общо 5 ученици в 2 училища;
- Деца и ученици със СОП и с хронични заболявания се включват в извънкласни и извънучилищни дейности съобразно възможностите и здравословното им състояние;
- Осигурено е обучение на ученици със СОП след завършен седми клас:

- в професионални гимназии – 40;
- в профилирани гимназии – 13;
- в средни училища – 13;
- в обединено училище – 11;
- в ЦСОП – гр. Елхово се осъществява обучението на 15 ученици по професия с първа степен на професионална квалификация и на 11 ученици по профили.
- Осигурени са условия за обучение и възпитание на ученици от специализираните институции за предоставяне на социални услуги и от социалните услуги от резидентен тип;
- Осигурено е провеждане на въвеждаща и поддържаща квалификация на директори и учители за усвояване на стратегии и техники за работа с деца и ученици със СОП.

• **Деца и ученици в риск.**

През учебната 2019/2020 г. училищата във всички общини полагат усилия за осигуряване на условия за обучение и подкрепа за личностно развитие на ученици, които са:

- без родителска грижа или чиито родители са починали, неизвестни, лишени са от родителски права или родителските им права са ограничени;
- жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание в или извън семейството му;
- в опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, морално, интелектуално и социално развитие.

Няма официално регистрирани ученици в риск с определен екип за подкрепа и осигурена допълнителна подкрепа.

Брой училища	Общ брой деца в риск	Вид на осигурената допълнителна подкрепа по чл. 187, ал. 1 от ЗПУО				
		Брой деца с подкрепа по т. 1	Брой деца с подкрепа по т. 2	Брой деца с подкрепа по т. 3	Брой деца с подкрепа по т. 4	Брой деца с подкрепа по т. 5
43	130	0	0	0	0	0

Във всички училища се осъществява превенция на преждевременното напускане на училище на база анализ на причините, идентифициране на рисковите фактори с оглед ограничаване на последиците от тях и планиране на мерки за преодоляване.

Съществен е проблемът със задържането на учениците в училище. Причините са различни и могат да бъдат класифицирани в няколко основни категории:

Социални причини: родителска незаинтересованост, противоречия, конфликти, напрежение и кризи в семейството, отрицателно въздействие на домашната среда, функционална неграмотност или ниско образование на родителите, деца и ученици в риск от извършване на противообществени прояви, ученици с поведение, което е трудно или е в конфликт със закона, домашно насилие.

Образователните причини: трудности в усвояването на учебното съдържание, ниски образователни резултати, неподходящ избор на училище и непривлекателност на професионалното образование, негативни нагласи на участниците в образователния процес и липса на мотивация.

Етнокултурни причини: натискът на етнокултурните традиции сред уязвими етнически общности затрудняват включването на децата в предучилищното и училищното образование и предопределят специфичните причини за преждевременното напускане на училище, ниска степен на готовност за училище, липсва мотивация на родителите за получаване на образование от децата им и др.

Институционални причини: недостатъчно координиран подход между различните служби и специалисти на национално, регионално, местно и училищно ниво за справяне с преждевременното напускане на училище.

Причини, свързани със здравния статус: в контекста на политиките за развитие на приобщаващото образование продължава тенденцията за интегриране на децата със специални образователни потребности в общообразователните училища.

В периода 2018 – 2020 година всички училища изпълняват дейностите по Постановление № 100/2018 г. на МС за създаване и функциониране на *Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст*. Усилията за обхващане и задържане на учениците в образователната система се съсредоточават преди всичко на ниво образователна институция за своевременно установяване статуса на всяко дете и ученик, както и прилагане на целенасочени мерки за недопускане изолирането му от образователния процес, особено когато обучението се провежда от разстояние и в електронна среда.

В изпълнение на чл. 3, ал. 13 от Механизма са предприети следните действия.

От кметовете на общини е изисквана информацията относно определените райони на обхват в рамките на територията на съответната община. Определени са общо 29 района:

- община Болярово – 2;
- община Елхово – 9;
- община Стралджа – 3;
- община Тунджа – 10;
- община Ямбол – 5.

Ежегодно в срок до 25 юли в РУО-Ямбол са представени предложения за участници в екипите за обхват от кметовете на общини, директора на РДСП, директора на ОД на МВР - Ямбол, директорите на детски градини и училища.

Въз основа на получените предложения в срок до 31 юли са издадени заповеди за състава на всеки екип и неговия ръководител – експерт от РУО. Всички лица с предоставен валиден имейл адрес и декларация за работа в ИСРМ са регистрирани в системата и разпределени по екипи.

В съответствие с чл. 3, ал. 5 от Постановлението, въз основа на постъпили доклади от ръководителите на институции, екипите за обхват своевременно се актуализират със заповед на началника на РУО-Ямбол.

В периода 2019 / 2020 г. са осъществявани следните действия:

1. В съответствие с чл. 6, т. 9 от Механизма усилията на екипите за обхват са насочени към предприемане на мерки за връщане и включване в образователната система на повторно отпадналите деца и ученици и на отпадналите през учебна 2019/2020 година деца и ученици:

- по график са извършени посещения на домашни адреси;
- проведени са срещи с родители и членове на семейството;
- разясняване на ползите от образованието пред родителите и детето;
- информиране на родителите за възможността да получат различни месечни добавки и социални помощи, за наличните социални, здравни и общностни услуги;
- осигуряване на обща и допълнителна подкрепа за децата и учениците;
- осигуряване съдействие от кметове на общини, ДСП и МКБППМН и др.

2. В съответствие с чл. 6, т. 10 от Механизма представителите на образователните институции в екипите за обхват, подпомагани от представители на другите институции, регулярно предприемаха мерки за превенция на риска от отпадане на деца и ученици, за които в ИСРМ има индикатори за отсъствия, слаб успех и проблемно поведение:

- извършени са посещения на домашни адреси;
- проведени са срещи с родители и членове на семейството;
- осигуряване на обща подкрепа за учениците – консултации с психолог/педагогически съветник и консултации по учебни предмети;
- осигуряване съдействие от кметове на общини, ДСП и МКБППМН;
- мониторинг върху отсъствията и закъсненията;
- дейности за преодоляване на поведенчески проблеми и негативни нагласи спрямо училището;
- проследяване на напредъка в обучението и др.

Всички посещения на адреси или друга осъществена от екипите за обхват дейност е регистрирана в ИСРМ, както и участвалите членове на екипите.

Оказана е методическа подкрепа на членовете на екипи във връзка с планирането, организацията и извършването на посещения на адрес на деца/ученици, попълването на формуляр за извършено посещение и въвеждане на информацията в ИСРМ.

През отчетния период е осъществено добро взаимодействие между институциите във връзка с изпълнение на дейностите по Механизма. Съвместно се планират и извършват посещения на адреси на деца, в съответствие с изготвените графици и с активното участие на представители от всички институции – РУО, детски градини, училища, общини, Дирекция Социално подпомагане, МВР.

Данни към м. април 2020 г.

Община	Свалени и обработени формуляри	Актуален статус					
		записан	незаписан	в чужбина	няма информация	в риск	отпаднал
Болярово	117	77	0	9	4	18	9
Елхово	253	116	5	84	9	27	12
Стралджа	321	85	5	124	15	15	68
Тунджа	549	289	3	105	20	51	62
Ямбол	1785	561	10	954	128	19	87
Общо:	3025	1128	23	1276	176	130	238 от тях 83 през учебната 2019/2020

Предвид епидемичната ситуация и въведеното извънредно положение в страната поради разпространението на COVID – 19 от 16.03.2020 г. планираните посещения на адреси на деца и ученици са преустановени.

За деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, които са разчитали в значителна степен на училищно хранене и към момента са в риск от недохранване, в ИСРМ е въведена информация за нуждаещите се. Активирано е кризисно хранене за 75 ученици.

Във връзка с осигуряване на обучението на учениците във всички общини е създадена организация за осигуряване на връзка с родителите и предоставяне на разпечатани учебни материали по домовете от медиатори, при прилагане на необходимите мерки за сигурност.

В периода от м. май 2020 г. до м. ноември 2020 г. са предприети следните действия:

1. Във връзка с прилагането на мерки за превенция на отпадането на ученици на прехода между седми и осми клас от м. юли 2020 г. са предприети действия за установяване причините за неявяване на ученици на НВО.
2. През месец септември 2020 г. е проведена работна среща с директорите на училища и детски градини и представители на институции във връзка с организацията и изпълнението на дейностите по Механизма, отговорностите и задълженията на училищата и детските градини за изпълнение на дейностите по чл. 3а.
3. В началото на учебната година със заповед на директорите в детски градини и училища са определени екипи за превенция. Усилията на екипите са насочени към прилагане на адекватни мерки за подпомагане достъпа до образование и предотвратяване отпадането на деца и ученици от образователната система.
4. В съответствие с чл. 6, т. 7 от Механизма, в периода от м. септември до м. ноември 2020 г. са прилагани мерки за обхващане и записване в образователната система на незаписаните до момента деца в подготвителни групи и в първи клас и на отпадналите през учебната 2019/2020 година:

- извършени са посещения по изготвен график на домашни адреси;
- проведени са срещи с родители и членове на семейството;

- осигуряване на обща подкрепа за учениците – консултации с психолог/педагогически съветник и консултации по учебни предмети;
- осигуряване съдействие от кметове на общини, ДСП и МКБППМН;
- мониторинг върху отсъствията и закъсненията;
- дейности за преодоляване на поведенчески проблеми и негативни нагласи спрямо училището;
- проследяване на напредъка в обучението и др.

Сравнителен АНАЛИЗ

Община	Година	Подлежащи	Необхванати	Процент	Ефективност на екипите
БОЛЯРОВО	2017	350	24	6,8%	Добра. Активно участие на всички представители.
	2020	325	11	3,3%	Разлика 3,5%
ЕЛХОВО	2017	1685	180	10,7%	Добра. Активно участие на всички представители.
	2020	1475	78	5,2%	Разлика 5,5%
СТРАЛДЖА	2017	1866	280	15%	Висока. Активно участие на всички представители.
	2020	1821	133	7,3%	Разлика 7,7%
ТУНДЖА	2017	2129	159	7,4%	Добра. Активно участие на всички представители.
	2020	2172	122	5,6%	Разлика 1,8%
ЯМБОЛ	2017	9170	1537	16,7%	Висока. Активно участие на всички представители.
	2020	9153	605	6,6%	Разлика 10,1%
ОБЩО:	2017	15200	2180	14,3%	Добра. Активно участие на всички представители.
	2020	15036	949	6,3%	Разлика 8%

Общият брой на необхванатите деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст във всички общини е намален - от 14,3% през 2017 г. на 6,3% през 2020 г. Ефективността на работата на всички екипи за обхват е повишена.

Специфики на районите за обхват, брой деца и ученици от уязвими групи, предприети образователни мерки на ниво община и ефективност на работата на екипите:

- специфични райони, с голям брой деца и ученици от уязвими групи – Тунджа, Стралджа, Болярово;
- общини с активно участие в екипите за обхват – Болярово, Ямбол, Тунджа, Стралджа, Елхово;
- общини с предприети мерки за подобряване на образователната среда и на подкрепа за личностно развитие (инфраструктура, ремонти, безплатна ДГ, храна, транспорт, медиатори, специалисти и др.) - Тунджа;
- най-нисък процент необхванати – Болярово;
- най-висока процентна разлика на обхванатите – Ямбол.

Всички посещения на адреси или друга осъществена дейност е регистрирана в ИСРМ, както и участвалите членове на екипи.

Оказана е методическа подкрепа на членовете на екипи във връзка с планирането, организацията и извършването на посещения на адрес на деца/ученици, попълването на формуляр за извършено посещение и въвеждане на информацията в ИСРМ.

В детски градини и училища, в които се обучават деца и ученици от етнически малцинства, се осъществява добро сътрудничество между ръководството и учителите с представители от местната общност. По места са назначени на щат образователни медиатори и помощници на учителя и техният принос при осъществяване на връзка със семействата е значителен.

Данни към м. ноември 2020 г.

Община	Свалени и обработени формуляри	Актуален статус					
		записан	незаписан	в чужбина	няма информация	в риск	отпаднал
Болярово	112	89	0	4	4	12	2
Елхово	245	111	2	91	8	23	10
Стралджа	306	96	4	116	14	19	47
Тунджа	538	306	8	111	12	35	46
Ямбол	1708	553	8	863	139	19	71
Общо:	2909	1155	22	1185	177	108	176

В съответствие с чл. 5, ал. 9, т. 6 от Постановлението за деца и ученици в риск от отпадане от директорите на училища в ИСРМ е подадена информация към кметовете на общини за неосигурено задължително присъствие за повече от 5 часа за ученици и повече от 3 дни за деца от предучилищна възраст по неуважителни причини.

Във връзка с осигуряване на обучението на учениците във всички общини е създадена организация за осигуряване на обучение от разстояние в електронна среда, за връзка с родителите и предоставяне на разпечатани учебни материали по домовете от медиатори, при прилагане на необходимите мерки за сигурност.

Данни към м. януари 2021 г. (учебна 2020/2021 г.)

Общини - 5	Свалени и обработени формуляри	Актуален статус					
		записан	незаписан	в чужбина	няма информация	в риск	отпаднал
Общо:	2963	1175	18	1188	172	131	193 /16 през учебната 2020/2021 г./

Причини за отпадане от образователната система (*най-често сред ученици от етнически малцинства*): промяна на местоживее на семейството; заминаване в чужбина; ранен брак - съжителство на семейни начала и раждане; нежелание да продължат образованието си.

В съответствие с чл. 6, т. 10 от Механизма представителите на образователните институции в екипите за обхват, подпомагани от представители на другите институции, регулярно предприемат мерки за превенция на риска от отпадане на деца и ученици, за които в ИСРМ има индикатори за отсъствия, слаб успех и проблемно поведение.

Предвид епидемиологичната ситуация и въведеното извънредно положение в страната поради разпространението на COVID – 19 към момента, мерки за предотвратяване на отпадането на деца и ученици от образователната система се прилагат приоритетно на ниво детска градина/училище. Съвместни посещения на адреси се планират само при невъзможност от страна на образователната институция да получи информация за причините и при необходимост от намеса на друга институция.

Реализираните дейности по продукт/услуга - Приобщаващо образование за деца и ученици от етническите малцинства:

- Осъществено е междуинституционално сътрудничество с цел образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства – с директори на детски градини, училища и ЦПЛР, областна администрация, общински администрации, ДСП, отделите за закрила на детето, РУП на МВР, ЦОИДУЕМ, ЦМЕДТ Амалипе, НПО;
- Осъществено е участие в разработването на политики и мерки за интеграция на децата и ученици от етническите малцинства чрез:
  - участие в заседанията на Областния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси;
  - участие в заседанията на Общинските съвети за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси;
  - участие в заседанията на Координационното звено по изпълнение на Стратегията за образователна интеграция на деца и ученици от етнически малцинства на МОН;
  - заложили дейности в годишния план на РУО;
  - на училищно ниво са разработени програми, насочени към превенция на отпадане на децата от образователната система, доразвиване и разширяване на неформалната мрежа от учители, работещи за ромската образователна интеграция, намаляване броя на отсъствията на учениците, включване на родителите в училищния живот, подобряване качеството на образование на ромските деца;
- Оказана е методическа помощ при разработване на едногодишни планове и програми на областно, общинско и училищно ниво в съответствие с целите на Стратегията за образователна интеграция;
- Предоставена е информация на училищата, детските градини и обслужващите звена за възможностите за допълнително финансиране на дейности чрез участие в национални и европейски програми и проекти за подпомагане на обучението и възпитанието на деца и ученици и работа с деца от уязвими групи;
- Осигурени са възможности за образователна интеграция и реинтеграция на роми, прекъснали образованието си;
- Осигурено е провеждане на въвеждаща и поддържаща квалификация на директори и учители за усвояване на стратегии и техники за работа с деца и ученици в мултиетническа среда.
- На учениците от ромския етнос, които завършват дванадесети клас, е предоставена информация относно възможността да кандидатстват по предлаганите стипендиантски програми на Ромския образователен фонд за продължаване на образованието във висши училища.
- Подпомагат се деца/ученици от социално слаби семейства и се оказва съдействие за осигуряване на социални услуги.

Реализираните дейности по продукт/услуга - Приобщаващо образование за деца и ученици от семейства на мигранти и на бежанци

В едно училище на територията на област Ямбол – СУ „Св. Климент Охридски“ – гр. Ямбол се обучава един ученик от семейство на мигранти.

- **Деца и ученици с хронични заболявания.**

В част от училищата се обучават ученици със среднотежки, компенсирани и реконвалесцентни форми на съответното хронично заболяване.

Съгласно представената от директори на училища информация през учебната 2019/2020 година в училищата се обучават общо 223 ученици с хронични заболявания. Няма официално регистрирани ученици с определен екип за подкрепа и осигурена допълнителна подкрепа.

Брой училища	Общ брой деца с	Вид на осигурената допълнителна подкрепа по чл. 187, ал. 1 от ЗПУО
---------------------	------------------------	---

	хронични заболявания	Брой деца с подкрепа по т. 1	Брой деца с подкрепа по т. 2	Брой деца с подкрепа по т. 3	Брой деца с подкрепа по т. 4	Брой деца с подкрепа по т. 5
16	223	0	0	0	0	0

В съответствие с разпоредбите на Наредба № 10/2016 г. за организацията на дейностите в училищното образование ежегодно в РУО се сформира *Комисия за насочване на ученици с хронични заболявания, с физически и сензорни увреждания, със СОП по чл. 120, ал. 7 от ЗПУО, от домовете за деца, лишени от родителска грижа и от центровете за настаняване от семеен тип и ученици, настанени в приемни семейства* след завършено основно образование и първи гимназиален етап за обучение по профили и специалности от професии, които не са противопоказни на здравословното им състояние.

Информация за професионалното обучение на учениците с хронични заболявания.

През учебната 2019/2020 година в ПТГ Иван Райнов – гр. Ямбол се обучават двама ученици с хронични заболявания:

- 1 ученик в X клас е с диабет, инсулинозависим. Обучава се в специалност „Компютърна техника и технологии“. Осигурена му е обща подкрепа от педагогически съветник, медицинско лице и класния ръководител: консултации, осигуряване на стая за поставяне на инсулинова инжекция, запознаване на педагогическия персонал и съответния клас с темата за диабета.
- 1 ученик в XI клас в следствие на ПТП в ранна детска възраст е с епилепсия. Обучава се в специалност „Газова техника“. Заболяването не затруднява усвояването на учебното съдържание. Осигурена е обща подкрепа от педагогически съветник и класен ръководител чрез консултации и работа с класа.

ПТГ Иван Райнов – гр. Ямбол осигурява ежемесечни стипендии на двамата ученици в размер по 40,00 лева. Учениците получават тези стипендии и през лятната ваканция.

- **Деца и ученици с изявени дарби.**

Съгласно §1, т. 7 от Допълнителни разпоредби на ЗПУО *Дете или ученик с изявени дарби е дете* или ученик с трайни способности и постижения в областта на науката, изкуството или спорта, надвишаващи постиженията на неговите връстници.

През 2019/2020 година няма официално регистрирани ученици с изявени дарби с определен екип за подкрепа и осигурена допълнителна подкрепа.

Брой училища	Общ брой деца с изявени дарби	Вид на осигурената допълнителна подкрепа по чл. 187, ал. 1 от ЗПУО				
		Брой деца с подкрепа по т. 1	Брой деца с подкрепа по т. 2	Брой деца с подкрепа по т. 3	Брой деца с подкрепа по т. 4	Брой деца с подкрепа по т. 5
2	5	0	0	0	0	0

Стипендии по реда на Наредба за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби са осигурени за 5 ученици: 2 ученици от ПМГ Ат. Радев – гр. Ямбол, 2 ученици от ПГ В. Левски – гр. Ямбол и 1 ученик от СУ П.К.Яворов – гр. Стралджа.

Бюджетна програма „Развитие на способностите на децата и учениците”

Описание на степента на изпълнение

Във всички училища са създадени условия за участието на ученици в регионални, национални и международни олимпиади и състезания по общообразователни предмети и по професии.

Реализирани дейности по продукт/услуга - Занимания по интереси в областта на изкуствата, науката и техниката. Ученически спорт, отдих и туризъм.

- Организиране на извънкласни и извънучилищни дейности в областта на изкуствата, науката и техниката;

- Координиране и реализиране на изяви, заложи в Националния календар за извънучилищни дейности /НКИД/ на МОН;
- Училищата изготвят Ваканционна програма на вниманието на родители, деца и ученици;
- Организиране и провеждане на дейности в съответствие с Националния спортен календар на МОН;
- В област Ямбол функционира четири центъра за подкрепа на личностното развитие – ОДК - гр. Ямбол, ОДК - гр. Елхово, Общински център за изкуство и извънучилищна дейност - с. Кабиле и Астрономическа обсерватория и планетариум - Ямбол, които работят за развитие на интересите и способностите на учениците в различни извънкласни и извънучилищни форми.

Реализираните дейности по продукт/услуга - Ученически олимпиади и състезания

- Организиране и проведени 16 областни кръга на олимпиади по различни общообразователни предмети;
- Участие в 15 кръга на национални олимпиади по различни общообразователни предмети;
- Организиране и участие на 1 национална олимпиада по група общообразователни предмети в прогимназиален и гимназиален етап на обучение и участие в 5 национални състезания по професии в рамките на Панорама на професионалното образование;
- Участие и провеждане на регионално състезание на 6 професии;
- 3405 ученици са взели участие в олимпиадите по различни общообразователни предмети и състезания по професии на училищни, регионални и национални нива;
- 8 ученици са участвали в Национален конкурс Бог е любов;
- 135 деца и ученици са участвали в Национален конкурс Рисувам за децата на Европа. 1 ученик е класиран на първо място във възрастова група II клас. 1 дете е класирано на осмо място във възрастова група ПГ;
- Организиране и провеждане на Национален кръг на олимпиада Знаем и мога за ученици от 4 клас с домакин НУ Св. Св. Кирил и Методий – гр. Ямбол, което три поредни години излъчва победител на национално ниво.

Организационни, координиращи и методически дейности за осъществяване на въвеждаща и периодична квалификация на педагогическите специалисти за работа с деца и ученици със специални образователни потребности – анализ и оценка.

През учебната 2019/2020 г. директори, учители и педагогически специалисти от детски градини, училища, ЦПЛР, РЦПППО и ЦСОП участваха в различни форми на квалификация (обучения, лекции, семинари, открити занятия и др.), които имаха за цел да повишат компетенциите им за работа с деца и ученици със специални образователни потребности.

Проведени са квалификационни дейности, както следва:

- Обучителен курс на тема Организиране на допълнителна подкрепа за личностно развитие в детската градина и училището
- Кръгла маса Приобщаване на деца и ученици със СОП – постижения и предизвикателства;
- Обучение на тема Разпознаване на обучителните затруднения при деца и ученици. Диагностика и комплексна подкрепа;
- Квалификационен курс на тема Ранно оценяване със скрининг тест на риска от проблеми в развитието и обучението на тригодишните деца;
- Обучение на тема Работа с деца с увреждания и техните семейства;
- Обучение на тема Запознаване с актуални документи и принципи за прилагане на Наредбата за приобщаващото образование;
- Обучение на тема Прилагане на механизма за противодействие на училищния тормоз;
- Работна среща на тема Приобщаващо образование на децата с обучителни затруднения и груповата работа като основа за подпомагането им;
- Работна среща на тема Добри практики за работа с деца със СОП;
- Работна среща на тема Ефективни модели на работа с родителите;

- Семинар на тема Методически насоки за работа с ученици с обучителни затруднения;
- Обучение на тема Иновативни педагогически техники за овладяване на проблемно поведение при децата – тревожност, страх, агресия и др.;
- Обучение на тема Работа с дете и ученик по конкретен случай;
- Обучение на тема Работа с ученици с хиперактивност и дефицит на вниманието;
- Обучение на тема Дейност на екипите за подкрепа за личностно развитие в детските градини и училищата;
- Обучение на тема Ефективни техники за комуникация и за подобряване на взаимодействието между семейството и образователната институция;
- Обучение на тема Превенция и работа с деца от аутистичния спектър.

Продължава системната квалификация на учителите и педагогическите специалисти в училищата и детските градини. Голяма част от тях са неподготвени за работа с деца и ученици със СОП и за качествено прилагане на наредбата за приобщаващото образование. Броят на специалистите /психолози, логопеди, ресурсни учители, рехабилитатори и др./ във всички общини е недостатъчен. Част от планираните за годината квалификационни дейности в периода от месец март до месец юни 2020 г. не са осъществени поради обявената извънредна епидемиологична обстановка на територията на страната.

Организационни, координиращи и методически дейности за организиране и провеждане на подходящи форми за представяне на добри практики на приобщаващо образование – анализ и оценка.

РУО-Ямбол оказва организационно и методическо съдействие на учители и специалисти за провеждане на различни мероприятия в училищата, детските градини, ЦПЛР, РЦПППО и ЦСОП. Ефективни форми на работа през учебната година:

1. В училищата продължава провеждане на въведените Дни на отворените врати, в които родители и учители, желаещи да наблюдават работата с деца със СОП, могат да посетят класната стая или ресурсния кабинет.

2. В годишните планове за дейността на училищните екипи са планирани и проведени дискусии и обучения по различни теми, свързани с обучението, подпомагането и езиково-говорното развитие на деца и ученици със СОП.

3. Проведени са редица мероприятия на училищно и общинско ниво, в които активно се включват и деца със СОП: участие в тържества за откриване на учебната година; есенен празник; Коледен концерт; коледари; пролетен празник; 8-ми март; парад на плодовете и зеленчуците; коледен празник с мама и татко; Спазвай правилата за движение; общински конкурс за рисунки „Поддай ръка – спаси живот!"; конкурс за рисунка Коледа в моя град; фолклорен фестивал Аз съм кукерче; викторина Природата е здрава; картички за Дома за стари хора – Коледна магия; фолклор и традиции – пея и танцувам; приятели на природата; спорт и развлечения за малките деца; Не на тормоза и агресията!; Ден на розовата фланелка и др.

4. Във всички основни, средни, профилирани и професионални училища на територията на областта се провеждат дейности за информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване с оглед подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия и осъществяване на връзка между училището и пазара на труда.

5. В съответствие с чл. 178, ал. 1, т. 7 от ЗПУО и за децата и учениците в училищата се организират занимания за развитие на способностите и компетентностите, за изява на дарбите им в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, глобалното, гражданското и здравното образование. Част от дейностите се осъществяват по проекти: Подкрепа за успех, проект Хоризонти – чрез образователна интеграция към пълноценна социализация в малките населени места от селски тип, проект Заедно, в часове по ФУЧ Фолклор на етносите – ромски фолклор, както и по национални програми.

6. Дейности, свързани с осигуряване на грижа за здравето и повишаване здравната култура на децата и учениците са заложили в годишните планове за дейността на училищата и

се осъществяват чрез учебното съдържание, здравни беседи в часа на класа, дейности на клуба към БМЧК и др.

7. В съответствие с чл. 178, ал. 1, т. 11 от ЗПУО и съгласно Правилниците за дейността на училищата учениците се поощряват с морални и материални награди (грамоти, книги, благодарствени писма към родителите и др.) за постижения в образователната дейност, в заниманията по интереси, в проектни дейности и за приноса им към развитието на училищната общност.

8. В съответствие с чл. 178, ал. 1, т. 12 от ЗПУО в училищата се осъществяват дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение на учениците.

9. Две детски градини представиха своята работа с децата на Националната научно – практическа конференция в гр. Велинград през м. октомври 2019 г. :

- ДГ Пролет – гр. Ямбол – добра практика на тема Добри педагогически практики в областта на образователната интеграция на деца от етническите малцинства;
- ДГ Щурче – с. Кукорево – добра практика на тема Образователният сътрудник и неговата роля.

На Националната научно – практическа конференция в гр. Велинград през м. октомври 2020 година добри практики са представени от ДГ Щурче – с. Кукорево и ОУ Христо Ботев – с. Ботево.

Анализ и оценка на политиката за приобщаващото образование на територията на областта и тенденции в развитието ѝ в съответствие с националните приоритети и европейската политика в областта на приобщаващото образование на децата и учениците със специални образователни потребности.

Политиката за приобщаващото образование в област Ямбол следва държавната политика в областта на образованието, която поставя сред приоритетите си осигуряването на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Анализът на ситуацията в системата на образованието по общини очертава няколко основни причини, които влияят върху личностното развитие на децата и учениците: икономически, етнокултурни, социални и педагогически.

Основните фактори:

- *Лошо икономическо състояние на семейството, в което детето живее.*

Този факт става още по-значим, когато по-голяма част от семействата в лошо икономическо състояние са част от етническите малцинства.

- *Придържането към определени културни стереотипи, особено когато семейството живее в компактна група сред представители на собствения етнос.*

Етническата принадлежност проявява влиянието си върху отпадането от училище, както чрез икономически мотиви за напускане, така и чрез т.нар. семейни причини (ранни бракове, непълни семейства и др.).

➤ *Училищната среда и свързаните с нея педагогически фактори:* обучителни трудности, които детето среща в училище; интерес към учебния процес и произтичащото от него желание/нежелание да се посещава училище; конфликтни отношения със съученици и/или учители; качество и методи на преподаване и подкрепа на децата с трудности при усвояване на учебния материал; наличие и ефективност на предучилищната подготовка; качество и сложност на учебното съдържание; квалификация на учителите; обучение в смесени паралелки и др.

- *Здравното развитие на учениците.*

Статистическите данни от проведени изследвания показват нарастване на броя на децата с умствена изостаналост и емоционални разстройства, а процентът на агресивното поведение и употребата на наркотици ежегодно се покачва. Оттук следва и ролята на училището като най-значимата социална територия, предоставяща грижи за децата и юношите. Това потвърждава необходимостта от повишаване квалификацията на учителите относно партниране с учениците и техните семейства при наличие на емоционален или поведенчески проблем. Необходимо е да се разработват училищни политики за повишаване здравната култура на учениците.

- Системата за предучилищно и училищно образование в областта е териториално разгърната и осигурява достъп до образование на децата и учениците от всички населени места.
- Осигурен е достъп за всички деца и ученици до различни форми на извънкласна и извънучилищна дейност.
- В образователните институции във всички общини има условия и ресурси за осъществяване на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от институциите в системата на предучилищното и училищното образование, включително съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги.
- Осигурява се възможност за обучение и грижа за децата и учениците със СОП.
- Във всички общини са разработени и се прилагат политики за обезпечаване на дейностите за подкрепа на личностно развитие, чрез дофинансиране и общински образователни и младежки проекти, програми за спорт, превенция, здраве и социални дейности.
- Създават се условия за сътрудничество между всички участници в процеса на образование, като е необходимо да бъдат въведени механизми за повишаване на координацията и ефективността от комуникацията и взаимодействието между тях.
- Осигуряват се допълнителни финансови ресурси по проекти, финансирани със средства по оперативни програми на Структурните фондове, както и чрез други фондове и програми, насочени към подкрепа за личностно развитие на децата и учениците и към постигане на положително въздействие върху местната общност.

Натрупаният опит при осъществяването на образователно-възпитателния процес показва и някои проблеми в обучението на децата и учениците със СОП, които трябва да се преодолеят, за да бъде подкрепата за личностното им развитие по-ефективна.

➤ Проблеми, свързани с ранното оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения, поради липса на специалисти /логопед, психолог и ресурсен учител/ в училищата и детските градини.

➤ На фона на ежегодно нарастващия брой на децата с увреждания в детски градини и училища броят на специалистите /ресурсен учител, логопед, психолог, учители на деца със зрителни нарушения и увреден слух/ е недостатъчен. Необходимо е осигуряване на финансиране за назначаване на специалисти за обща и допълнителна подкрепа на децата.

➤ Нараства броят на децата с проблеми в развитието, с хиперактивност и с езиково-говорни и комуникативни нарушения.

➤ В условията на многобройните групи в детските градини, в които се обучават деца със СОП, е затруднена индивидуалната работа, особено в случаите, когато детето е с множество увреждания. Целодневният им престой в детската градина е предизвикателство за тях и останалите.

➤ Подобряват се условията за работа на специалистите – по отношение на материална база, оборудване на ресурсни кабинети, осигуряване на материали и методики за оценяване и работа с децата и учениците. Все още има училища и детски градини, които не разполагат с помещения за дейностите по предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностното развитие на децата /кабинети за психолога, логопеда, ресурсния учител/. Дейностите с децата се осъществяват в общи помещения или класни стаи.

➤ Гарантирано е правото на родителите за: информирано съгласие за извършване на оценка на образователните потребности на децата им; участие в процедурата по оценяване; избор на училище/детска градина; участие в изготвянето и изпълнението на индивидуална образователна програма; консултативна подкрепа. Но голяма част от родителите отказват да приемат, че детето им има проблем или прехвърлят отговорността за обучението и обгрижването на децата си изцяло върху учителите и ресурсните специалисти. Завишават се изискванията и очакванията на част от родителите по отношение обучението и възможностите за професионална реализация на децата им.

➤ Завишен е броят на децата в ресурсните групи, което затруднява осигуряването на достатъчен брой часове за подпомагане.

➤ Остава нерешен въпросът с обгрижване на децата с двигателни нарушения, с множество увреждания, с хиперактивност по време на престоя им в училищата и детските градини. Всички образователни институции, в които се обучават деца и ученици със СОП, са изправени пред предизвикателството да осмислят и планират прилагането на новите нормативни разпоредби за осигуряване на допълнителна подкрепа.

Дейности за изграждане на положителни нагласи за осъществяване на политиката за приобщаващото образование и за включване на семействата на децата и учениците като партньори при обсъждане на различни аспекти на живота на образователната институция, при провеждане на обучения, ориентирани към родители или съвместно с учители и други – анализ и оценка.

Експертите от РУО-Ямбол и педагогическите специалисти на РЦПППО – гр. Ямбол в съответствие с правомощията си оказват методическо подпомагане и провеждат дейности за изграждане на положителни нагласи за приобщаване на децата и учениците в образователна среда. Организирант се работни срещи с екипите в училища и детски градини за обсъждане на различни аспекти на включването на деца и ученици със СОП в живота на образователните институции, както и в проведени от институциите мероприятия: честване на празници, изложби, базари, състезания и др.

В училищата и детските градини ежеседмично са провеждани консултации с родители/настойници и придружаващи лица на оценени деца и ученици за обсъждане на образователните им потребности и възможностите за обучение и възпитание в съответствие с индивидуалното развитие.

Оказва се консултативна и методическа подкрепа на ръководствата и екипите на училища и детски градини при осъществяване на всички дейности с деца и родители, свързани с приобщаващото образование.

В училищата е въведен Ден на отворените врати, в който родители и учители, желаещи да наблюдават работата с децата, могат да посетят класната стая или ресурсния кабинет.

В годишните планове за дейността на училищните екипи са планирани и проведени дискусии и обучения на учители и родители по различни теми, свързани с приобщаващото образование.

Проведени са редица мероприятия на училищно и общинско ниво, в които активно се включиха и родители – родителски срещи, вътрешно-квалификационни обучения, анкети, консултации, честване на празници, дейности по интереси, индивидуални разговори, когато конкретна ситуация или поведението на детето или ученика го изисква и др.

В детски градини и училища, в които се обучават деца и ученици от етнически малцинства, работата с родителите и общността се осъществява с активното съдействие на здравни и образователни медиатори.

Сътрудничеството и взаимодействието с родителите при обсъждане на различни аспекти на училищния живот и при провеждане на обучения е гаранция за личностното развитие на децата, успешната им социализация и професионална реализация.

Анализ и оценка на обучението и предоставянето на допълнителна подкрепа, с фокус върху децата и учениците със специални образователни потребности, от разстояние в електронна среда със средствата на информационните и комуникационните технологии на територията на областта.

Учебната 2019/2020 г. бе динамична и необичайна. Въведеното извънредно положение в страната във връзка с епидемичната обстановка и разпространението на COVID 19 поставиха много предизвикателства към образователната система. Предизвикателства, с които училищата се справиха според възможностите, отчитайки възрастовите особености на учениците, интернет свързаността, налични ресурси и техника, дигиталните умения на децата.

Всички ученици според възможностите си в различна степен и под различни форми бяха включени в обучение от разстояние. Дистанционно обучение в електронна среда за учениците със СОП се осъществи чрез използването на презентации, видео уроци от различни сайтове, уроци и задачи от електронни учебници и учебни тетрадки. Уроците се изпращаха чрез

различни електронни платформи (Messenger – групи и индивидуално, Viber - групи и индивидуално, както с родители, така и с ученици, които разполагат със собствени такива). Осъществяваше се и комуникация по телефона с родители и ученици, за даване на насоки, разяснения и проверка на знанията.

Алтернативни форми на обучение са използвани при ученици, които нямат компютър и интернет. Обучението се осъществяваше чрез работни листове, съобщения по телефон, консултации с родители и ученици по телефон.

В края на учебната година учителите направиха подробен анализ на индивидуалните пропуски на учениците по отделните предмети. В зависимост от потребностите си децата получаваха подкрепа по всички учебни предмети - групово и индивидуално през лятото, някои от тях бяха включени в проекта Подкрепа за успех, като участват в допълнителни присъствени занимания.

5.2.3. ЦЕНТРОВЕ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ

Съгласно чл. 26 от ЗПУО Центърът за подкрепа за личностно развитие /ЦПЛР/ е институция в системата на предучилищното и училищното образование, в която се организират дейности, подкрепящи приобщаването, обучението и възпитанието на децата и учениците, както и дейности за развитие на техните интереси и способности.

На територията на област Ямбол функционират **6 центъра** за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Общински детски комплекс – Елхово /ОДК – Елхово/

През 2019/2020 г. в ЦПЛР - ОДК – гр. Елхово бяха обхванати общо 276 деца в 25 групи. От тях 16 са постоянно действащи, 3 временно действащи през учебната година и 6 временно действащи през ваканциите.

Утвърденият щатен педагогически персонал е 4 души – 2 педагогически, 1 непедагогически и 1 условна бройка. Използват се и лектори. Предоставяната алтернативна заетост в ОДК - Елхово предлага сигурна среда за общуване на децата и учениците и преодоляване на влиянието на нарастващите негативни процеси в обществото - агресия, насилие, наркомания, алкохолизъм и др.

Разработен е Годишен план за извънучилищните дейности на ОДК - Елхово, съобразен с Националния календар за извънучилищните дейности на МОН, Националния спортен календар, празнично-обредната система в България и приоритетните области в общинската политика за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. За пълноценното организиране на свободното време на децата и учениците и предоставяне на възможности за личностна изява са сформирани групи, разпределени в три области – наука и технологии, изкуства и спорт.

През учебната 2020/2021 година 261 деца и ученици, разпределени в 22 групи, развиват своите таланти в областта на науката, изкуството и спорта. Осигуряват се възможности за индивидуална изява на децата чрез участие в общински, областни и национални състезания и конкурси. Обучението в ЦПЛР се осъществява в организирани педагогически форми, в постоянно действащи и временно действащи групи през учебната година и ваканциите. Утвърденият щатен педагогически персонал е 2 души - директор и ст.учител и 1 условна бройка/ 7 лектори/.

Предоставяната алтернативна заетост в ОДК - Елхово предлага сигурна среда за общуване на децата и учениците и преодоляване на влиянието на нарастващите негативни процеси в обществото, като агресия, насилие, наркомания, алкохолизъм и др.

Общински център за изкуство и извънучилищна дейност „Тунджа“ - с. Кабиле /ОЦИИД-с. Кабиле/

В ОЦИИД – с. Кабиле са обхванати общо 120 деца в 12 групи. От тях 8 са постоянно действащи, 3 временно действащи през ваканциите и 1 за обучение на деца от предучилищна възраст.

Утвърденият щатен педагогически персонал е 2,5 души – 2 педагогически и 0.5 непедagogически. Използват се и лектори.

Разработен е Годишен план за извънучилищните дейности, съобразен с Националния календар за извънучилищните дейности на МОН, Националния спортен календар, празнично-обредната система в България и приоритетните области в общинската политика за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

През учебната 2020/2021 година за пълноценното организиране на свободното време на децата и учениците и предоставяне на възможности за личностна изява са сформирани групи, разпределени в две области - изкуства и спорт.

Общински детски комплекс – Ямбол /ОДК-Ямбол/

В ОДК - Ямбол са обхванати общо 821 деца в 54 групи. От тях 45 са постоянно действащи и 9 временно действащи през учебната година. Утвърденият щатен педагогически персонал е 13 души – 6 педагогически и 7 непедagogически. Използват се и лектори.

Разработен е Годишен план за извънучилищните дейности, съобразен с Националния календар за извънучилищните дейности на МОН, Националния спортен календар, празнично-обредната система в България и приоритетните области в общинската политика за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. За пълноценното организиране на свободното време на децата и учениците и предоставяне на възможности за личностна изява са сформирани групи, разпределени в три области – наука и технологии, изкуства и спорт.

От 2020 г. ОДК се помещава в бившата сграда на НУ Св. Св. Кирил и Методий, с административен адрес гр. Ямбол, ул. Търговска № 27. Това допринася за по-ефективно и целесъобразно стопанисване на освободената материална база, както и за по-пълно реализиране на общинската политика по отношение на Общински детски комплекс – Ямбол.

През учебната 2020/2021 г. са сформирани 56 групи в направления Наука и технологии, Изкуства и Спорт, в които се обучават 760 деца и ученици /данните са към 15.10.2020г./. Групите са формирани по възраст и равнища на деца и ученици в отделните педагогически форми по области и профили, като учителите определят възрастовите граници и броя за прием според спецификата на школата и нормативната база. За всички състави, клубове и школи са създадени условия за работа и осигурени необходимите учебни и технически средства и спортни пособия.

Децата имат възможност да избират в ОДК – Ямбол между 20 клубни форми в сферата на науката и технологиите, изкуствата и спорта. При съгласуване с ръководствата на училищата и за удобство на учениците част от занятията се провеждат в учебните и детски заведения в града. Акцентите в дейността на ОДК – Ямбол са свързани със стимулиране на детската индивидуалност и творческите заложби, с интегрираното обучение на деца със СОП, на деца в неравностойно социално положение и на ученици от етническите малцинства. Разработен е Календарен план за извънучилищните дейности, съобразен с Националния календар за извънучилищните дейности на МОН, Националния спортен календар, празнично-обредната система в България и приоритетните области в общинската политика за подкрепа личностното развитие на децата и учениците.

Акцентите в дейността на трите ЦПЛР са свързани със стимулиране на детската индивидуалност и творческите заложби на деца и ученици от уязвими групи: със СОП, в неравностойно социално положение и от етническите малцинства.

Астрономическа обсерватория и планетариум – Ямбол /АОП/

АОП-Ямбол е структура, която има пряко отношение към учебния процес по природни науки, като съдейства за онагледяване и подпомагане на точното и ефективно овладяване на знания по роден край, човекът и природата, география, физика, астрономия, биология и екология от I до XII клас. В занимания са включени 608 ученици, разпределени в 64 групи. От тях 12 са постоянно действащи, 48 временно действащи през учебната година и 4 временно действащи през ваканциите.

Утвърденият щатен педагогически персонал е 4 души – 3 педагогически и 1 непедagogически. Използват се и лектори.

Към обсерваторията функционират няколко тематични групи – по обща, практическа и галактическа астрономия, астрофотография, астрофизика, космонавтика.

АОП разполага с уникална и специализирана материална база – планетариум - ZKP 1, телескопи, разнообразна демонстрационна техника. АОП - Ямбол създаде единствения в страната комплекс Човекът – Земята – Небето, включващ учебна метеорологична площадка, експозиция от скали и минерали, постоянна експозиция от слънчеви часовници.

Основната част от специфичната и атрактивна материална база е Планетариумът. Разположените в него демонстрационни уреди, компютърни и периферни устройства, използваните съвременни технологии в обучението са търсени от учителите и учениците от цялата страна. АОП организира демонстративни наблюдения на значими астрономически събития и явления за жителите на град Ямбол – пасажи на планети, лунни и слънчеви затъмнения, преминаване на комети и други.

Ежедневните наблюдения на Слънцето се изпращат в Кралската обсерватория в Белгия и така Ямбол е един от градовете, включени в мрежата за европейски слънчеви данни.

Основните цели в работата на АОП: Създаване на условия за личностно развитие на децата и учениците; Развитие на творческото мислене и способности, на познавателните интереси и компетентности; Предоставяне на равен достъп на всички деца и ученици до извънучилищните форми; Подпомагане квалификацията на учителите и лекторите; Повишаване интереса и желанието на учениците да откриват, изаявят и развият своите заложи и интереси; Даване възможност на учителите по природни науки да подпомагат учебната си дейност чрез възможностите на планетариума; Подобряване на материално техническата база.

Общински Център за иновации и детско развитие „Тунджа“ - с. Козарево

Центърът стартира дейността си през 2020 година в рамките на реализацията на проект Пъстра палитра – иновации за приобщаване. Проектът е финансиран от Европейския съюз и Европейския социален фонд, Договор № BG05M2OP001-3.014-0003-C01 от 7.5.2020 г., по ОП Наука и образование за интелигентен растеж 2014-2020 г., приоритетна ос 3 Образователна среда за активно социално приобщаване, процедура BG05M2OP001-3.014 „МИГ-Тунджа“ – мярка 3.9 Осигуряване на равен достъп до качествено образование в малките населени места, от Стратегията за водено от общностите местно развитие на МИГ-Тунджа. През месец август 2020 г. по проекта в центъра е проведен двудневен пленер на тема Приказни светове. В проявата участие вземат общо 43 деца и родители.

Център за кариерно ориентиране – Ямбол /ЦКО-Ямбол/

Създаден е по проект Система за кариерно ориентиране в училищното образование BG05M2OP001-2.001 с финансовата подкрепа на ОП Наука и образование за интелигентен растеж, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове. Дейности на ЦКО:

- Разработване, апробиране и прилагане на програма за кариерно ориентиране на учениците на ниво училище.
- Създаване и прилагане на модул „Училище - пазар на труда“ за подпомагане на трудовата и професионалната реализация на завършващите средно образование.
- Разработване на инструменти за ранно кариерно ориентиране на застрашените от отпадане ученици и адаптиране на инструменти за целите на кариерното ориентиране на ученици със специални образователни потребности.

Центърът разполага с три модерно оборудвани зали за информиране, индивидуално консултиране и за групово работа. В него работят 4 сертифицирани кариерни консултанти по международна програма Global Career Development Facilitator (GCDF). Потребители на услугите по кариерно ориентиране са ученици от I до XII клас във всички видове училища, родители, директори на училища, учители, педагогически съветници, институции с отношение към образованието, НПО и др. Центърът осъществява дейности по кариерно информиране и

ориентиране. Целевата група, с която се работи, са всички деца и ученици от 6 до 18 г. от всички детски градини и училища в Ямбол.

През 2019/2020 г. 2 684 ученици са участвали в Програмата за обучение по кариерно ориентиране в групова работа. Проведени са индивидуални консултации за определяне на интереси, способности, нагласи и др.; подкрепа за вземане на решение. Проведени са професиографски екскурзии в Окръжен съд – Ямбол, ОД на МВР – отдел Криминална полиция, РУ ПБЗН и др. Проведени са срещи с представители на висши училища в България. Представяне пред учениците със СОП и техните родители на възможностите, които училищата предлагат за тяхното професионално образование. Участие в провеждането на Панорама на профилите и професиите.

Работи се по Програмата за кариерно ориентиране на ниво училище, със специализирани инструменти, информационни и методически материали, създадени от МОН.

Материално техническата база включва две модерно оборудвани зали за информирание, индивидуално консултиране и за групова работа. През 2020 г. като кариерни консултанти са ангажирани трима специалисти. Потребители на услугите по кариерно ориентиране са ученици от I до XII клас във всички видове училища, родители, директори, учители, педагогически съветници, работодатели и граждани.

Услуги, които се предоставят:

- Информирание за видовете подготовка в училищното образование; институциите в системата на средното и висшето образование; реда и условията за прием на ученици и студенти и др.; професиите и профилите, които се изучават в училищната система; динамиката и потребностите на пазара на труда.

- Консултиране относно разкриване на интереси, нагласи и мотивация за избора на образование и професия; преодоляване на типични грешки, свързани с избора на образование и професия от учениците; умения за планиране на учебното и личното време; свързване на индивидуалните особености с изискванията на желаното образование; подкрепа за вземане на решения, свързани с продължаване на образованието; формиране на умения за планиране на кариерното развитие; решаване на вътрешни и външни конфликти, свързани с възможностите за образователна, професионална и личностна реализация; посредничество между ученици, училище и бизнес по проблемите на кариерното ориентиране.

Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – гр. Ямбол /РЦПППО/

Осъществява дейностите по чл. 50, ал.1, т. 2, 3 и 5 от ЗПУО: организационно и/или методическо подпомагане; дейности, свързани с квалификацията на педагогическите специалисти и дейности, свързани с провеждане на държавната политика за подкрепа на процеса на приобщаващото образование. В центъра работят 15 педагогически специалисти – 1 директор, 8 ресурсни учители, 3 психолози, 2 логопеди и 1 рехабилитатор на слуха и говора. Осигуряват ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности в детски градини и училища на територията на областта.

Към РЦПППО е определен **Регионален екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности**, който включва в състава си специалисти от центъра и специалисти от РУО, РЗИ, ОЗД, специален педагог от ЦСОП Н.Й.Вапцаров – гр. Елхово. Екипът осъществява функции в съответствие с чл. 190 от ЗПУО, свързани с оценка на индивидуалните потребности на деца и ученици със специални образователни потребности; подпомага процеса на осигуряване на допълнителната подкрепа; предлага и организира при необходимост предоставянето на методическа подкрепа за работа с деца и ученици със специални образователни потребности на детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие; информира родителите за възможностите за продължаване на образованието или за придобиване на професионална квалификация на учениците със СОП след VII, VIII и X клас; извършва преценка за обучението на ученици по чл. 111, ал. 5; отлага по обективни причини от задължително обучение в I клас деца със специални образователни потребности, но за не повече от една учебна година; изпълнява и други функции, предвидени в държавния образователен стандарт за приобщаващото образование.

През учебната 2019/2020 година центърът осигурява ресурсно подпомагане на 136 деца и ученици в 17 училища и 15 детски градини на територията на област Ямбол.

През учебната 2020/2021 г. ресурсно подпомагане се осигурява за общо 105 деца и ученици в 11 детски градини и 13 училища на територията на областта.

Център за специална образователна подкрепа – гр. Елхово /ЦСОП – гр. Елхово/

ЦСОП – гр. Елхово осъществява дейности по чл. 49, ал. 2 и ал. 3 от ЗПУО: диагностична, рехабилитационна, корекционна и терапевтична работа с деца и ученици с тежки увреждания, за които оценката на РЦПППО е установила, че съобразно образователните им потребности може да се обучават в центъра при условия и по ред, определени в държавния образователен стандарт за приобщаващото образование.

През учебната 2019/2020 година там са обучавани 39 ученици от I до X клас. За учениците е осигурена педагогическа и психологическа подкрепа. Прилага се програма за подкрепа и обучение за семействата на учениците. Провежда се и професионално обучение за придобиване на първа степен на професионална квалификация и/или за придобиване на квалификация по част от професия.

През учебната 2020/2021 г. в центъра се обучават 50 ученици от 14 училища на територията на областта.

Центърът разполага с добра материална база. Осигурена е достъпна архитектурна среда и общезитие за децата, лишени от родителска грижа или от семейства в тежко материално състояние.

ЦСОП – гр. Елхово има възможност да организира и предоставя допълнителна подкрепа по чл. 187, ал. 1, т. 2 – 5 от ЗПУО на деца и ученици със специални образователни потребности, които се обучават в детски градини и училища.

5.3. Предизвикателства

Анализът на ситуацията в системата на образованието по общини очертава няколко основни причини, които влияят върху личностното развитие на децата и учениците: икономически, етнокултурни, социални и педагогически.

Основните фактори са:

- Лошо икономическо състояние на семейството, в което детето живее.
- Придържането към определени културни стереотипи, особено когато семейството живее в компактна група сред представители на собствения етнос.
- Училищната среда и свързаните с нея педагогически фактори:
- Здравното развитие на учениците.

Статистката сочи ежегодно нарастване на броя на децата с увреждания, а процентът на агресивното поведение и употребата на наркотици се покачва. Оттук следва и ролята на училището като най-значимата социална територия, предоставяща грижи за децата и юношите. Това потвърждава необходимостта от повишаване квалификацията на учителите относно партниране с учениците и техните семейства при наличие на емоционален или поведенчески проблем.

Най-голямото предизвикателство през 2020/2021 година пред образователната система е свързано с разрастващата се пандемия от COVID-19 и необходимостта от прилагане на адекватни училищни политики за осигуряване на обучението и повишаване здравната култура на децата и учениците.

Всички образователни институции, в които се обучават деца и ученици със СОП, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби са изправени пред предизвикателството да осмислят и планират прилагането на новите нормативни разпоредби за осигуряване на допълнителна подкрепа за децата и учениците.

Дейности, които изискват координирана общинска политика

1. Осигуряване на средства за изграждане на достъпна архитектурна среда в училищата и детските градини за деца с увреждания.

2. Осигуряване на системни и целенасочени обучения на учителите за работа с деца със СОП, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби.
3. Деца и ученици с множество увреждания, за които е трудно да посещават учебни занятия в детски градини и училища, да бъдат включени в обучение в Център за специална образователна подкрепа /ЦСОП/.
4. Работа с родителите, която да е насочена към приемане проблемите на детето и пълноценното му включване в живота на ДГ/училището и общността.
5. Координирано взаимодействие на детската градина и училището с МКБППМН, ПИЦ, КСУДВ, РЦПППО, Дирекция Социално подпомагане, Отдел Закрила на детето, Детска педагогическа стая, Център за специална образователна подкрепа, НПО.
6. Осигуряване на специалисти в ДГ и училищата за осигуряване на обща и допълнителна подкрепа.
7. Подобряване и обновяване на материалната база за преустройството и оборудването на кабинети за психолог, логопед и ресурсен учител.

6. Социални услуги в подкрепа на децата и семействата

Важно значение в подкрепата на децата и семействата имат социалните услуги. На територията на област Ямбол все още няма достатъчно развит набор от услуги по превенция, които да оказват подкрепа на родители и деца, с акцент в ранна детска възраст, за да подпомагат отглеждането и възпитанието на децата, като същевременно създават реални възможности за подкрепа и на семейството. Недостатъчно развити са услугите, насочени към децата - застрашени от отпадане от училище, с проблемно поведение или в конфликт със закона, жертви на насилие и др. Наличните социални услуги за деца с увреждания са с недостатъчен капацитет и са развити предимно в областния център.

Център за социална рехабилитация и интеграция /ЦСРИ/ „Света Марина” - гр. Елхово - предоставя социална услуга на широк кръг потребители: деца с увреждания, емоционално-поведенчески проблеми и девиантно поведение, нарушения в развитието; деца и лица, жертви на насилие и експлоатация; деца в риск от социално изключване, както и техните близки.

Предоставянето на услугата цели подкрепа на индивидуалното развитие, поддържане и придобиване на нови способности и самостоятелност на лица с различни увреждания, както и подкрепа на деца от рискови групи, чрез целенасочени дейности за интеграция и превенция на социалното изключване. Услугата включва консултативни, терапевтични и рехабилитационни дейности, насочени към създаване, поддържане и разширяване на социалните умения, както и обучение за водене на самостоятелен начин на живот. Консултативните дейности са насочени към кандидат-потребителите, потребителите и/или към техните близки. Терапевтичните дейности и обучителните практики имат за цел да развият и/или да създадат социални умения, които са нарушени или загубени. Рехабилитационните и интеграционни програми и дейности са насочени към възстановяване и социална интеграция.

Дейностите се осъществяват от специалисти, които съдействат и подкрепят потребителите и техните близки, посредством индивидуални и/или групови занимания. Децата ползват дейностите и програмите (индивидуални или групови) почасово – всеки ден или няколко пъти в седмицата/месеца в зависимост от индивидуалните им потребности. Броят им в групите е съобразен с възрастовите особености, потребностите и възможностите на наличната материална база.

Капацитетът на ЦСРИ е 35 потребители, но работи със завишен брой потребители.

Център за настаняване от семеен тип - Дом за деца и младежи без увреждания /ЦНСТДМБУ/- гр. Елхово

През 2019/2020 г. са настанени 8 деца. Всички посещават училища на територията на гр. Елхово. Основната цел на ЦНСТ е предоставяне на сигурна и защитена среда за децата/младежите чрез индивидуализирана грижа и подкрепа в условия, близки до семейната среда, осигуряващи по-добро качество на живот и възможности за пълноценно развитие и

социално включване. Дейностите се осъществяват от следните специалисти - 1 социален работник, 4 възпитатели, 1 детегледач.

Център за настаняване от семеен тип - Дом за деца и младежи с увреждания /ЦНСТДМУ/- гр. Елхово

През 2019/2020 г. в него са настанени 12 деца. Осем от тях се обучават в специални училища. В центъра работят следните специалисти: 1 социален работник, 1 медицинска сестра, 9 детегледачи, 1 общ работник.

Връзката между училището и системата за закрила на детето се осъществява чрез ежемесечни срещи за оказване на подкрепа след настаняване в социалната услуга. При учениците в социалната услуга допълнителната подкрепа е насочена към децата със специални образователни потребности и децата в риск.

Център за обществена подкрепа – гр. Стралджа – предоставя услуги за 15 деца, свързани с превенция на отклоняващо се поведение, превенция на отпадането от училище, на агресията и насилието, семейно консултиране и подкрепа. В центъра работят психолог и социален работник. Заедно с предлаганите услуги центърът осъществява и дейности, включващи празнуване на лични и национални празници, отбелязване на исторически събития, посещение на музеи и паметници на културата, участия в конкурси и благотворителни базари.

Център за социална рехабилитация и интеграция – гр. Стралджа разполага с екип от 10 специалисти и предлага консултативни, терапевтични и рехабилитационни дейности за общо 47 потребители при капацитет 38 потребители. Консултативните дейности са насочени към децата и техните близки. Терапевтичните дейности имат за цел да развият нарушени или липсващи социални умения и да преодолеят нарушения в развитието. Предлаганите услуги медицинска рехабилитация /двигателна рехабилитация и физиотерапия/, логопедична работа, психологическа подкрепа и консултиране, занимателна трудотерапия са само част от дейността на центъра. Тук се организира и подготовката за отбелязване на календарни, традиционни и религиозни празници.

Общностен център – с. Кабиле

Създаден е по проект BG0MOP001-2.004-0059 Желани пространства – Комплексен модел на интегрирани услуги за ранно детско развитие и социално включване в малките населени места, финансиран по Оперативна програма Развитие на човешките ресурси 2014-2020. Разполага с кабинет за ранна интервенция на уврежданията и услугите се предоставят в изградените зони за семейна подкрепа в детските градини и като мобилни услуги в 44 населени места на територията на община Тунджа. Интегрираните услуги за ранно детско развитие включват:

- подобряване достъпа до здравеопазване, промоция на здравето чрез осигуряване на здравна детска консултация, превенция на заболяванията;
- ранна интервенция на уврежданията;
- индивидуална педагогическа подкрепа за деца с увреждания;
- психологическо консултиране и подкрепа на настоящи и бъдещи родители;
- семейно консултиране;
- допълнителна педагогическа подготовка за повишаване училищната готовност на децата за равен старт в училище.

Социалните услуги се предоставят от мултидисциплинарни екипи, включващи педиатри, гинеколог, акушерка, медицински сестри, стоматолог, психолог, логопед, специален педагог, рехабилитатор, социални работници, юрист и медиатори.

Център за обществена подкрепа /ЦОП/ „Усмивка”- гр. Ямбол

Предоставя комплекс от социални услуги, свързани с превенция на изоставянето, превенция на насилието и отпадане от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, обучение в умения за самостоятелен начин на живот и социална интеграция на деца от институции, консултиране и подкрепа на семейства в риск, оценяване и обучение на бъдещи приемни родители и осиновители, консултиране и подкрепа на деца с противообществени прояви. Социалната работа е насочена към повишаване благосъстоянието на децата и техните семейства в общината, грижи за подобряване на физическото и психическо здраве на децата в областта, както и подкрепа на семействата им.

Осъществяват се следните дейности:

- семейно консултиране и подкрепа – социални, правни, психо-социални и психологически консултации и логопедична терапия;
- превенция на насилието и подкрепа на деца, жертви на насилие и negliжиране;
- социална и психотерапевтична работа с деца, жертви на насилие и техните семейства;
- пренатална и постнатална грижа – социално консултиране по време на бременността и в следродовия период на майки в риск да изоставят децата си;
- семейно планиране – консултации в сферата на репродуктивното здраве, контрацептивни методи и болести, предавани по полов път;
- ресурсно подпомагане на деца с увреждания – възможност за почасово пребиваване на децата в Центъра с цел подкрепа и помощ за родителите им;
- релационна психомоторика;
- превенция на отклоняващото се поведение и работа с деца с отклоняващо се поведение – консултиране и подкрепа на деца и семействата им;
- превенция на отпадането от училище;
- деинституционализация и реинтеграция – социална работа с деца, при които съществува възможност за връщане в семейна среда;
- обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция;
- провеждане на информационни кампании;
- обучение на приемни родители и кандидат-осиновители, напасване, наблюдение и подкрепа.

Специалисти от персонала на центъра участват в мултидисциплинарни екипи по чл. 16, ал. 5 от Закона за социално подпомагане за извършване на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа и изготвяне на индивидуален план за подкрепа.

Дневен център за деца с увреждания „Дъга“ /ДЦДУ/ - гр. Ямбол

Предоставя следните услуги:

- целодневна или полудневна услуга, според индивидуалните потребности и здравословното състояние на детето;
- обучение във всекидневни умения и дейности от ежедневиия живот, според индивидуалните възможности на детето;
- превенция на социалната изолация, работа върху социалната интеграция на детето и семейството;
- педагогическо консултиране;
- логопедична терапия;
- психологическо консултиране;
- рехабилитация;
- медицинска грижа;
- социална работа с децата и техните семейства.

Осигурява се хранене в зависимост от нуждата на потребителя и желанието на родителите/настойниците – закуска, подкрепителна закуска, обяд, следобедна закуска, както и транспорт от дома на потребителите до ДЦДУ Дъга и обратно, по график, съобразен с индивидуалните им потребности, училищни програми, здравословно състояние и график за консултации.

Съгласно Допълнителните разпоредби § 1, т. 21 и т. 21а от ППЗСП в ДЦДУ Дъга се предоставят дейности за подкрепа на деца с множество увреждания, с над 90 % ВСУ с ЧП, в невъзможност за самообслужване, на възраст от 2 до 18 години. Чрез тези дейности се цели да се осигурят на потребителите условия за обслужване, отговарящи на ежедневните им потребности, както и на потребностите им от организация на свободното време, с цел социално включване и превенция на настаняването им в специализирана институция. Потребителите се подпомагат от специалисти в обучението им в социални умения, умения от ежедневиия живот, умения за самообслужване и общуване.

В съответствие с чл. 195 от ЗПУО през учебната 2019/2020 г. и 2020/2021 г. в социалната услуга са организирани 2 паралелки за обучение на ученици с множество увреждания към ЦСОП – гр. Елхово.

Център за социална рехабилитация и интеграция /ЦСРИ/ - гр. Ямбол предлага комплекс от социални услуги, свързани с извършването на рехабилитация, социално-правни консултации, психологически услуги, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване. Дейността му е насочена към:

- преодоляване на социалната изолация;
- оказване подкрепа на потребителите и техните семейства за по-добри постижения в рехабилитационния процес;
- подкрепа на деца - повишаване на личен и социален опит и преодоляване на проблемите, породени от трайното настаняване /отглеждане в институции, за реинтеграцията им и създаване на подходяща среда, близка до семейната, за придобиване на умения за самостоятелен живот/.

Услугите се предоставят в амбулаторна и надомна форма и могат да са краткосрочни и дългосрочни. Услугата включва консултативни, терапевтични и рехабилитационни дейности, насочени към създаване, поддържане и разширяване на социалните умения, както и обучения за водене на самостоятелен начин на живот.

Целева група са деца и лица с различни видове увреждания и близкото им социално обкръжение, с емоционално – поведенчески проблеми, девиантно поведение, нарушения в развитието, с различни форми на зависимост, жертви на насилие и експлоатация и други.

Общностен център – Ямбол

Създаден е по проект BG0MOP001-2.004-0035 Предоставяне на услуги за ранно детско развитие в Общностен център-Ямбол, финансиран по Оперативна програма Развитие на човешките ресурси 2014-2020.

В центъра се предоставят следните интегрирани услуги за ранно детско развитие:

- ранна интервенция на уврежданията;
- индивидуална педагогическа подкрепа на деца с увреждания;
- психологическа подкрепа и консултиране на бъдещи и настоящи родители за формиране и развитие на родителски умения;
- семейно консултиране и подкрепа;
- индивидуална и групова работа с деца и родители, включително с деца и родители, които не са от уязвими групи, с цел посещаване на детска градина;
- здравна детска консултация и дейности по превенция на заболяванията;
- допълнителна педагогическа подготовка за повишаване на училищната готовност на децата за равен старт в училище.

Услугите са насочени към деца до 7-годишна възраст от уязвими групи, включително деца с увреждания и техните семейства, както и бъдещи родители.

В центъра са осигурени оборудвани кабинети - логопедичен кабинет, психологичен кабинет, кабинет на специален педагог, зала за кинезитерапия, медицински кабинет, кабинет за социално консултиране и работа.

Услугите в ОЦ – Ямбол се предоставят под формата на работа на място в центъра и под формата на мобилна работа чрез мобилни екипи в дома на потребителите и в детската градина, която посещава детето, по предварително изготвен график.

През 2020 г. в ОЦ – Ямбол са постъпили 1250 деца и родители за работа в предлаганите услуги.

Случаите, по които е преустановена работа през 2020 г. са 240, в това число и случаи стартирали през 2019 г., като най-честите причини за това са: Навършване на 7г. възраст на децата; Постигане на заложените цели и задачи в индивидуалния план на потребителите; Промяна в семейните обстоятелствата; По желание на родителя.

Всички дейности на ОЦ – Ямбол във връзка с личностното развитие на децата са свързани с привличане на техните родители в качеството им на партньори в съвместната работа.

Досегашната работа и натрупания опит при провеждането на пряката работа с децата и техните родители показва и някои предизвикателства, които следва да се преодолеят, за да бъде подкрепата на личностното им развитие по ефективна:

- Привличането на родителите като партньори за реализиране на поставените цели в индивидуалния план.
- Етнокултурните модели и стереотипи при потребителите относно ролята на жената в семейството и обществото.
- Езикови и интелектуални особености на потребителите от маргинализирани групи при договаряне условията на пряка работа с тях.
- Погрешни очаквания на потребителите от различен етнос, свързани с характера на предоставяните от ОЦ – Ямбол услуги.

Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания /ЦНСТДМБУ/ – гр. Ямбол е социална услуга от резидентен тип, с капацитет от 12 места и осигурява двадесет и четири часова грижа за 12 деца/младежи. В Центъра се реализират дейности за осъществяването на социалната услуга, свързани с:

- предоставяне на жизнена среда за пълноценното израстване и развитие на деца/младежи лишени от родителска грижа, при която децата получават необходимата им индивидуална грижа и подкрепа за личностно съзряване и изграждане на умения за самостоятелен и независим живот;
- психологична подкрепа и консултиране;
- осигуряване на достъп до подходящо предучилищно и училищно образование.
- създаване на условия и нагласи на децата и младежите за равнопоставено участие в живота на местната общност.

Центрове за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания и защитено жилище за хора с умствена изостаналост /ЦНСТДМУ и ЗЖ/ - гр. Ямбол

От м. декември 2013 г. по проект Интеграция на деца и младежи с увреждания чрез предоставяне на социални услуги от резидентен тип в Община Ямбол са разкрити три Центъра за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания и едно Защитено жилище за хора с умствена изостаналост. От 01.01.2015 г. социалните услуги функционират като държавно делегирана дейност. Капацитетът на услугите е 50 места. Към момента в центровете са настанени 33 потребители, а в ЗЖ за хора с умствена изостаналост – 8.

Персоналът в ЦНСТДМУ и ЗЖ за хора с умствена изостаналост включва социални работници, възпитатели, детегледачи, медицински сестри, трудотерапевти, които са пряко ангажирани с обгрижването, обучението и отглеждането на децата/младежите, предвид тяхното здравословно и психическо състояние.

Броят на потребителите, които са ученици, е общо 13, като 12 от тях са на възраст под 18 години. Десет ученици са записани в индивидуална форма на обучение в СУ „Св. Климент Охридски“ - гр. Ямбол. Трина ученици се обучават в дневна форма в ОУ „Христо Смирненски“ – гр. Ямбол. За децата е осигурена допълнителна подкрепа от специалисти - психолог, логопед и ресурсен учител.

Всички ученици ползват и подкрепящи услуги в **Комплекс за социални услуги за деца и възрастни - гр. Ямбол**. В комплекса се осъществяват няколко дейности: педагогическа и психологическа подкрепа, превантивна дейност, диагностична дейност, рехабилитационна и корекционна дейност, ресоциализираща работа с деца и ученици.

SWOT АНАЛИЗ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Добро териториално разпределение на мрежата от детски градини и училища и осигурен достъп до предучилищна подготовка и училищно образование; ➤ Въведена задължителна предучилищна подготовка две години преди постъпване в I клас, а в община Тунджа и за деца на 4 г.; ➤ Създадени условия за усвояване на български език; ➤ Наличие на действащ механизъм за финансиране на делегираните от държавата дейности и местни дейности; ➤ Децентрализация на правомощията на разпоредителите с бюджет; ➤ Финансиране, основано на единни разходни стандарти за издръжка на дете и ученик с делегирани бюджети във всички училища; ➤ Подобряване на материално-техническа база на училищата и детските градини; ➤ Прилагане на системи за финансово управление и контрол; ➤ Добра система за организация, съгласуваност, контрол и отчетност на образователния процес, на административната и стопанска дейност; ➤ Осигуряване на подкрепяща среда за децата и учениците със специални образователни потребности; ➤ Осигуреност с педагогически кадри и други квалифицирани специалисти за обучение на деца и ученици; ➤ Наличие на система за квалификация и преквалификация на педагогическите кадри; ➤ Реализиране на програми за допълнителна работа с изоставачи ученици и ученици с изявени дарби; ➤ Родителско и гражданско участие в управлението на образователния процес; ➤ Създадени условия за удовлетворяване интересите, желанията и потребностите за личностна подкрепа на децата и учениците в свободното им време. ➤ Създадени условия за обучение от разстояние в електронна среда в условията 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Неблагоприятна демографска ситуация и засилени миграционни процеси; ➤ Недостатъчен брой места в някои детските градини; ➤ Голям брой необхванати и отпадащи деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст ➤ Недостатъчно ефективни мерки за реинтеграция в училище; ➤ Недостатъчно модернизирана материална база на училища, детски градини, ЦПЛР; ➤ Учебно съдържание, несъответстващо на съвременните потребности на младите хора и слаба практическа насоченост на обучението; ➤ Образователно – възпитателни подходи, които не отчитат индивидуалните потребности на децата и учениците; ➤ Професионално образование, неудовлетворяващо напълно изискванията на пазара на труда и необходимостта от кадри в региона; ➤ Недостиг на квалифицирани учители и на специалисти за подкрепа на процеса на приобщаващото образование; ➤ Недостатъчно обучени педагогически и други специалисти за предоставяне на допълнителна подкрепа на деца и ученици със СОП, в риск, с хронични заболявания и с изявени дарби; ➤ Ограничен достъп до услуги в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в малките населени места; ➤ Неправилно разпределени отговорности между местните и централните органи на властта, което прави невъзможен ефективния контрол върху дейността на образователните институции; ➤ Липса на достъпна архитектурна среда в голяма част от детските градини и училищата; ➤ Липса на комуникация и единен подход между образователните институции и НПО в подкрепа на

<p>на пандемия в следствие от разпространението на COVID 19.</p>	<p>личностното развитие на децата и учениците; Недостатъчна осигуреност с електронни устройства и интернет в малките населени места за провеждане на обучение на учениците от разстояние.</p>
<p>ВЪЗМОЖНОСТИ</p>	<p>ЗАПЛАХИ</p>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Държавна финансова подкрепа за обхващане на децата в детските градини; ➤ Усъвършенстване на системата на делегирани бюджети и на механизмите за диференциране на единните разходни стандарти; ➤ Делегиране на административни и финансови правомощия на директорите на общинските детски градини; ➤ Повишаване привлекателността и качеството на материалната база на образователните институции; ➤ Създаване на възможности за изграждане на достъпна архитектурна среда във всички образователни институции; ➤ Използване на възможностите, предоставяни от различни национални, европейски и международни финансови инструменти; ➤ Разширяване на възможностите за целодневна организация на обучението; ➤ Прилагане на система от мерки за осигуряване на пълен обхват на подлежащите на задължително обучение деца и ученици и успешното им интегриране; ➤ Разширяване на възможностите за извънкласни и извънучилищни дейности и занимания по интереси; ➤ Квалификация на учителите за обезпечаване на подкрепата за личностно развитие на деца и ученици; ➤ Развитие на система от стимули за привличане на млади учители и повишаване привлекателността на учителската професия; ➤ Подобряване връзката между необходимите на регионалната икономика кадри и специалностите в системата на професионалното образование; ➤ Създаване на повече и по-разнообразни стимули за насърчаване на децата с изяви дарби; ➤ Повишаване ангажираността на 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Негативни демографски и миграционни процеси; ➤ Намаляване броя на децата в малките населени места; ➤ Голям брой деца от етнически малцинства, които поради социално-икономически и етно-културни причини не посещават детска градина и училище; ➤ Голям брой деца с обучителни трудности поради недостатъчно владеене на български език; ➤ Увеличаване броя на неграмотните млади хора; ➤ Застаряващ педагогически персонал и липса на висококвалифицирани и мотивирани млади специалисти; ➤ Непривлекателни за младите хора специалности в системата на професионалното образование и обучение; ➤ Ниска активност от страна на бизнеса към осигуряване на възможности за практикуване на ученици в реална работна среда; ➤ Нисък разходен стандарт за издръжка на ученик; ➤ Слаба заинтересованост на част от родителите към образованието и поведението на децата им; ➤ Слаба мотивация за учене при част от учениците; ➤ Недостатъчна координираност за прилагане на адекватни мерки между институциите, отговорни за осъществяване процеса на приобщаващо образование; ➤ Неспазване на мерките срещу разпространението на епидемията от голяма част родители и ученици; ➤ Нежелание или невъзможност от страна на родители да осигурят обучението на децата си от разстояние в електронна среда.

<p>родителите при формиране на образователните политики и засилване на участието им в училищния живот;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Повишаване на здравната култура на децата и семействата за адекватно прилагане на мерките за предпазване от разпространение на епидемията от COVID 19; ➤ Осигуряване на условия за обучение от разстояние в електронна среда на всички ученици. 	
---	--

ИЗВОДИ

1. Институциите в системата на образованието следва да определят най-ефективните мерки за осигуряване на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

2. Институциите, които предоставят социални услуги, извършват дейности, близки до посочените в чл. 49, ал. 1, т. 3, 5 и 6 от ЗПУО – превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици, педагогическа и психологическа подкрепа, прилагане на програми за подкрепа и обучение за семействата на децата и учениците с увреждания. В тях работят специалисти, които могат да са полезни за осигуряването на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини и да компенсират недостига на специалисти. Опитът на общините от управлението на тези институции е полезен при вземането на решения за разкриване на нови институции по ЗПУО или за възлагане на ресурсното подпомагане на деца и ученици със СОП на лицензирани доставчици на социални услуги.

3. Групата на децата и учениците със специални образователни потребности, които се нуждаят от допълнителна подкрепа за личностно развитие, е много разнообразна по своя състав в отделните училища и детски градини. Това изисква:

- конкретен подход при планиране на необходимите ресурси;
- ориентиране на институционалните практики към индивидуализирана грижа;
- гъвкави решения на място и в сътрудничество с другите институции;
- взаимодействие с родителите.

4. Въпреки системната квалификация на педагогическите специалисти в училищата, детските градини и ЦПЛР, голяма част от тях са неподготвени за работа с деца и ученици със СОП, с хронични заболявания, в риск и с изявиени дарби. Неподготвени са и за качествено прилагане на Наредбата за приобщаващото образование. Броят на специалистите (психолози, логопеди, ресурсни учители и др.) във всички общини е недостатъчен, а функциите на тези специалисти се изпълняват от други членове на педагогическите колективи, без да имат подготовка и време за това. Необходимо е да се предприемат мерки по отношение на кадровото осигуряване и повишаване квалификацията на педагогическите кадри.

5. Детските градини и училищата на територията на област Ямбол разполагат с добра материална база, но архитектурната достъпност е факт за малък брой образователни институции. Необходими са целеви средства и планирани действия за привеждането на материалните условия в съответствие с нормативните изисквания.

6. Общините и училищата следва да обърнат сериозно внимание на предоставяне на кариерно консултиране на учениците (като важна част от общата подкрепа за личностно развитие и бъдещата им реализация на пазара на труда).

7. Дейностите на институциите, ориентирани към развитие на дарбите и интересите на децата и учениците, са разнообразни и имат създадени традиции. Законът за предучилищното и училищното образование дава възможност учениците да избират между различни форми, предлагани от училищата и от други институции. Необходимо е да се предоставят повече

възможности за изяви, за да разгърнат способностите си в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта.

8. Институциите в системата на образованието водят целенасочена политика за предотвратяване на отпадането на деца и ученици от образователната система, както и за реинтегриране на напусналите. Успешно се прилага Механизъм за взаимодействие между институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. Необходимо е съвместно да се работи по прилагането на мерки за осигуряването на подкрепа за личностно развитие, която да задържи децата и учениците в образователната система.

9. В условията на епидемична обстановка образователните институции според възможностите си създават условия за провеждане на обучение и подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. Необходимо е добро познаване и спазване на Насоките за работа на системата на училищното образование през учебната 2020 - 2021 година в условията на COVID-19, Насоките за работа на детските градини през учебната 2020 - 2021 година в условията на COVID-19 и Насоките за работа на центровете за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР) през учебната 2020 - 2021 година в условията на COVID-19 с цел запазване здравето и живота на децата и семействата им.

III. СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ

1. ВИЗИЯ

Създаването и приемането на Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол изразява стремежа на всички участници да подкрепят процеса на приобщаващото образование и да съдействат за:

- предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им;
- прилагане на подкрепа за личностно развитие в съответствие с индивидуалните потребности на всяко дете и всеки ученик;
- реализиране на подкрепата в съответствие с разпоредбите на ЗПУО и Наредбата за приобщаващото образование.

Стратегията подкрепя всички институции в системата на предучилищното и училищното образование за преодоляване на дефицитите и неравномерността в предоставянето на обща и допълнителна подкрепа на децата и учениците чрез осъществяване на сътрудничество и взаимодействие с държавните и местните органи и структури, както и с доставчиците на социални услуги.

Областната стратегия предвижда осъществяване на дейности по осигуряване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, които се основават на принципите, заложи в реализирането на приобщаващото образование и отговарят на многообразието от образователни потребности.

Стратегическите цели и необходимите дейности в областта на подкрепата са определени въз основа на анализ на потребностите от подкрепа във всяка община на територията на област Ямбол, който включва задълбочени проучвания на състоянието на институциите в системата на образованието, отчитане на постиженията през 2019/2020 година, описание на предизвикателствата, установени потребности на рисковите групи деца и ученици, възможностите за осигуряване на подкрепа.

2. ОБХВАТ НА СТРАТЕГИЯТА

Стратегията се прилага във всички институции в системата на предучилищното и училищното образование в петте общини на територията на област Ямбол. Специално внимание следва да се обърне на по-малките населени места, където живеят малобройни групи от уязвими общности, а достъпът до образование и подкрепа за личностно развитие е затруднен поради редица фактори. Целта е да се създадат възможности за осигуряване на подкрепа, която отговаря на нуждите на всички деца и ученици и е ефективна от управленска и икономическа гледна точка.

Съгласно чл. 196, ал. 4 от ЗПУО стратегията обхваща период от две години 2021-2022 г. и включва всички дейности по осигуряване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, разписани в ЗПУО. Описани са изискванията, условията и реда за предоставянето им в съответствие с разпоредбите на Наредба за приобщаващото образование.

Съгласно разпоредбите на чл. 197 от ЗПУО:

- въз основа на областната стратегия всяка община приема общинска стратегия за личностно развитие на децата и учениците;
- общинската стратегия се приема от общинския съвет за период от 2 години;
- за изпълнението ѝ ежегодно до 30 април общинският съвет приема годишен план на дейностите за подкрепа за личностно развитие;
- годишният план се приема по предложение на кмета на общината след съгласуване с регионалното управление на образованието.

3. ОБЩИ УСЛОВИЯ

Общата и допълнителната подкрепа се осигуряват там, където са децата и учениците – в детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие. В случаите по чл. 111, ал. 1, т. 1 от ЗПУО, */при които ученик по здравословни причини, удостоверени с медицински документ от експертна лекарска комисия, определена в Закона за здравето, не може да се обучава в дневна, вечерна или комбинирана форма/*, подкрепата се осигурява в домашни или в болнични условия.

В случаите по чл. 195 от ЗПУО, */при които деца и ученици с тежки увреждания се насочват за обучение в изнесени групи и паралелки в ЦСОП/*, обучението и подкрепата се осигурява на място в ЦСОП, а със заповед на кмета на съответната община, по предложение на РЦПППО и след разрешение на началника на РУО, групи и паралелки може да се организират в социални услуги в общността, като подкрепата се осигурява от специалисти на самата социална услуга. От учебната 2017/2018 г. такава паралелка функционира в ДЦДУ „Дъга“ – гр. Ямбол, а от учебната 2020/2021 година паралелките са две.

За реализиране на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие в детските градини и училищата работят психолог или педагогически съветник, логопед, ресурсни учители, както и други педагогически специалисти - рехабилитатор на слуха и говора, учител на ученици с нарушено зрение, кинезитерапевт и/или рехабилитатор, арттерапевт и др., в зависимост от оценката на индивидуалните потребности на детето/ученика, извършена от екип за подкрепа за личностно развитие.

Детската градина, училището и центърът за подкрепа за личностно развитие включват в годишния план за дейността си видовете дейности, сроковете и отговорниците за предоставяне на подкрепата за личностно развитие.

В съответствие с чл. 7 от Наредба за приобщаващото образование за организиране и координиране на процеса на осигуряване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в началото на всяка учебна година със заповед на директора на детската градина или на училището се определя координатор на дейностите.

Общата подкрепа се предоставя на всички деца и ученици в съответствие с чл. 178 от ЗПУО.

Допълнителна подкрепа се предоставя на деца и ученици със СОП, в риск, с хронични заболявания и с изяви дарби в съответствие с чл. 187 от ЗПУО въз основа на извършена оценка на индивидуалните им потребности.

Оценката на индивидуалните потребности на деца и ученици, за които има индикации, че са със специални образователни потребности, се извършва от психолог, логопед, ресурсен учител, а при деца и ученици с увреден слух или с нарушено зрение - и от рехабилитатор на слуха и говора или от учител на деца и ученици с нарушено зрение, съвместно с учителите в групата в детската градина/класния ръководител и с учителите, които преподават на ученика в училището. Оценяват се познавателното развитие, комуникативните умения, социалните умения, физическото развитие, адаптивното поведение, психичните реакции, семейното функциониране.

Оценката на индивидуалните потребности на деца и ученици в риск се извършва от психолог и/или от социален работник в детската градина или в училището съвместно с учителите в групата в детската градина/класния ръководител и с учителите, които преподават на ученика в училището. Оценяват се рисковите и защитните фактори в ситуацията на детето или ученика и неговата среда.

Оценката на индивидуалните потребности на деца и ученици с изяви дарби се извършва от учителите в групата в детската градина/класния ръководител и от учителите, които преподават на ученика в училището, съвместно с психолога или педагогическия съветник. Оценяват се конкретните области на изяви дарби и способности.

Оценката на индивидуалните потребности на деца и ученици с хронични заболявания се извършва от психолога съвместно с учителите в групата в детската градина/класния ръководител и с учителите, които преподават на ученика в училището, с медицинския специалист в здравния кабинет в детската градина или училището в

сътрудничество с личния лекар на детето или ученика. Оценява се здравословното състояние и влиянието му върху обучението.

В случай, че детската градина или училището не може да осигури специалисти за извършване на оценка, директорът на детската градина или училището може да изпрати заявление за осигуряването им от РЦПППО, от Държавния логопедичен център, от център за подкрепа за личностно развитие, включително от център за специална образователна подкрепа или специално училище за обучение и подкрепа на ученици със сензорни увреждания.

Оценките се извършват в съответствие с разпоредбите на Наредбата за приобщаващото образование.

При извършването на оценката на индивидуалните потребности на децата и учениците специалистите от екипа задължително:

1. използват утвърдени от МОН методики за оценяване (Методика за оценка на образователните потребности на децата и учениците, Методика за функционална оценка и работа с деца с умствена изостаналост и аутистичен спектър на развитие, Методика за оценка на индивидуалните потребности на деца и ученици с множество увреждания), методики за вербално и невербално оценяване - ПЕКС (PECS) система, МАКАТОН, комуникация „ръка в ръка“, Метода „Тадома“, Метода „С-МАР“, както и други методики, стандартизирани инструменти -Тест „Бине-Терман“, Тест на Уекслър и др.;
2. вземат предвид образователните и личните постижения на детето или ученика;
3. вземат предвид социалното и емоционалното развитие на детето или ученика;
4. използват формални и неформални методи на наблюдение и оценка;
5. използват събраната до момента информация за детето и ученика;
6. вземат предвид информацията за детето или ученика, предоставена от ръководители на социални услуги в общността в случаите, когато детето или ученикът ползват такива, както и от лечебни заведения, при необходимост;
7. вземат предвид мнението на родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето;
8. вземат предвид мнението на детето или ученика - при възможност;
9. гарантират достъпа на информация за родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, през всички етапи на оценяващия процес и търсят неговото съгласие;
10. спазват етичния кодекс на детската градина или училището.

4. ЦЕЛИ, ПРИОРИТЕТИ, МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ

4.1. Обща цел и стратегически цели

За осъществяване на визията на Областната стратегия е определена

ОБЩА ЦЕЛ - предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им и се прилага в съответствие с индивидуалните им потребности.

За постигане на общата цел, в двугодишния период на действие на стратегията са заложени за изпълнение няколко стратегически цели, ориентирани към осигуряване на приобщаваща образователна среда и създаване на условия за личностно развитие на децата и учениците:

- Осигуряване на условия за интелектуално, емоционално, социално, духовно-нравствено и физическо развитие и подкрепа на всяко дете и ученик в съответствие с възрастта, потребностите, способностите и интересите.
- Изграждане на позитивен организационен климат и подходяща психологическа среда.
- Осигуряване на квалифицирани, мотивирани и ангажирани с ефективно посрещане на потребностите на децата и учениците педагогически специалисти.

- Развитие на училищната общност чрез взаимодействие и обратна връзка между деца/учители/родители – учители/педагогически специалисти/директори – местна общност/управление/бизнес.
- Междуинституционално сътрудничество за осигуряване на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците.

4.2. Приоритети, мерки и дейности за постигане на целите

ПРИОРИТЕТ 1: ОСИГУРЯВАНЕ НА ОБЩА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ

Мярка 1.1. Екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти

Дейност 1.1.1. Обмен на информация и на добри педагогически практики с цел подкрепа на всички учители за подобряване работата им с децата в групата/с учениците в класа.

Дейност 1.1.2. Провеждане на регулярни срещи за: преглед и обсъждане на информация за обучението и развитието на децата/учениците; определяне на конкретни дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение на деца/ученици; определяне на конкретни дейности за превенция на обучителните затруднения на деца/ученици.

Дейност 1.1.3. Повишаване квалификацията на учителите и педагогическите специалисти във връзка с приобщаващото образование.

Мярка 1.2. Допълнително обучение по учебни предмети

Дейност 1.2.1. Осигуряване на допълнително обучение на учениците със системни пропуски по учебни предмети, с акцент върху обучението по български език, включително оgramотвяване на ученици, за които българският език не е майчин – в учебно време и по време на ваканции.

Дейност 1.2.2. Осигуряване на допълнително обучение на учениците, които са напреднали по определени учебни предмети – в учебно време и по време на ваканции.

Мярка 1.3. Допълнителни модули за деца, които не владеят български език

Дейност 1.3.1. Създаване на условия за изучаване на български език за децата от детските градини, за които българският език не е майчин или които не владеят добре български език – в учебно и неучебно време.

Дейност 1.3.2. Осигуряване на условия за въвеждане на задължително предучилищно образование за децата от 4-годишна възраст.

Мярка 1.4. Допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове

Дейност 1.4.1. Осигуряване на качествено консултиране по учебни предмети от училищата, достъпно за всички ученици.

Мярка 1.5. Консултации по учебни предмети

Дейност 1.5.1. Осигуряване на качествено консултиране по учебни предмети от училищата на ученици с цел превенция на обучителните затруднения.

Мярка 1.6. Кариерно ориентиране на учениците

Дейност 1.6.1. Осигуряване от училищата и ЦПЛР на взаимно допълващи се дейности за информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване с оглед подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия и осъществяване на връзка между училището и пазара на труда.

Дейност 1.6.2. Работа по програми за кариерно ориентиране с ученици от начален етап, прогимназиален и гимназиален етап, с ученици от отделни целеви групи, за реинтегриране на отпадналите от училище, за формиране на нови умения за социално включване и мобилност.

Мярка 1.7. Занимания по интереси

Дейност 1.7.1. Организиране на дейности от училищата, детските градини и ЦПЛР за развитие на способностите и компетентностите на децата и учениците, за изява на дарбите им в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, глобалното, гражданското и здравното образование, както и за придобиване на умения за лидерство.

Дейност 1.7.2. Организиране на дейности от училищата, детските градини и ЦПЛР свързани с образователни, творчески, възпитателни, спортни и спортно-туристически участия и изяви по проекти, програми и други на общинско, областно, национално и международно равнище.

Дейност 1.7.3. Изпълнение на дейностите по Националния календар за изяви по интереси за развитие на способностите.

Дейност 1.7.4. Създаване на условия за провеждане на дейности в условията на пандемия.

Дейност 1.7.5. Осъществяване на Общинските програми за стимулиране на дейности и изяви на учениците, свързани със заниманията по интереси, в сътрудничество с училищата и ЦПЛР, които организират занимания по интереси, други общини, РУО и др. институции. Програмата е част от общинската програма по чл. 256, ал. 1, т. 12 от ЗПУО.

Мярка 1.8. Библиотечно-информационно обслужване

Дейност 1.8.1. Осигуряване на училищните библиотеки.

Дейност 1.8.2. Осигуряване достъп до информация от различни документални източници в библиотечния фонд и в глобалната мрежа с цел изграждане на навици за четене и компетентности за търсене и ползване на информация.

Дейност 1.8.3. Провеждане на кампании за популяризиране на четенето.

Мярка 1.9. Грижа за здравето

Дейност 1.9.1. Осигуряване на достъп на децата и учениците до медицинско обслужване, програми за здравно образование и за здравословен начин на живот.

Дейност 1.9.2. Организиране на програми за здравно образование в детски градини, училища и ЦПЛР.

Дейност 1.9.3. Провеждане на дейности по програмите за здравно образование съвместно с деца и родители, с акцент върху спазване на насоките и мерките във връзка с разпространението на COVID-19.

Мярка 1.10. Осигуряване на общежитие.

Дейност 1.10.1. Подобряване на условията за живот и осигуряване на квалифициран персонал в институциите, които осигуряват общежитие.

Дейност 1.10.2. Осигуряване на условия за провеждане на самоподготовка, консултации по учебни предмети и индивидуална работа; организиране и провеждане на занимания по интереси; работа с родители.

Мярка 1.11. Поощряване с морални и материални награди

Дейност 1.11.1. Учредяване на морални и материални награди на училищно, общинско и регионално ниво за високи постижения в образователната дейност, в заниманията по интереси и за приноса към развитието на институционалната общност при:

- постигнати изключителни успехи в учебната дейност и за върхови постижения и класиране на призови места при реализиране на изследователски проекти в конкретни предметни области, на творчески проекти или на проекти, свързани с иновации в образованието;
- класиране на призови места и получаване на отличия за значими постижения в национални и международни състезания, олимпиади, конкурси, фестивали и други форуми за изява на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта;
- прояви на гражданска доблест и участие в доброволчески или благотворителни инициативи или при участие в дейности и значими прояви за приобщаване на децата и учениците към непреходните национално значими идеали и ценности.

Дейност 1.11.2. Осигуряване на стипендии по реда на актове на Министерски съвет.

Мярка 1.12. Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение

Дейност 1.12.1. Осъществяване на дейности по превенция на тормоза и насилието, както и дейности за мотивация и преодоляване на проблемното поведение, които са израз на общата воля и на координираните усилия на всички участници в образователния процес.

Дейност 1.12.2. Дейности за въздействие върху вътрешната мотивация.

Дейност 1.12.3. Налагане на санкции в съответствие със ЗПУО и Наредба за приобщаващото образование.

Дейност 1.12.4. Осигуряване на психологическа подкрепа

Мярка 1.13. Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения.

Дейност 1.13.1. Прилагане на скрининг-тест на децата на възраст от 3 години до 3 години и 6 месеца при постъпването им в детската градина за определяне на риск от възникване на обучителни затруднения.

Дейност 1.13.2. Оценка на риска от обучителни затруднения на децата на възраст 5 и 6 години в подготвителни групи в детските градини и училищата.

Мярка 1.14. Логопедична работа.

Дейност 1.14.1. Осигуряване на логопеди в училищата и детските градини.

Дейност 1.14.2. Осигуряване на логопедични кабинети в училищата и детските градини.

Дейност 1.14.3. Превенция на комуникативните нарушения и на обучителните трудности: изследване на деца/ученици за определяне необходимостта от логопедична терапия и изследване на писмената реч на учениците от начален етап в началото на всяка учебна година.

Дейност 1.14.4. Терапевтична дейност при установени индикации за комуникативни нарушения за деца и ученици от всички възрастови групи.

ПРИОРИТЕТ 2. ОСИГУРЯВАНЕ НА ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ

Мярка 2.1. Допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности

Дейност 2.1.1 Осигуряване на ресурси за извършване на оценка на индивидуалните потребности на деца и ученици със специални образователни потребности с цел предоставяне на образование, съобразено с индивидуалните възможности.

Дейност 2.1.2. Засилване ролята на РЦПППО и Регионалния екип за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности.

Дейност 2.1.3. Засилване ролята на училищните екипи за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности.

Дейност 2.1.4. Осигуряване на обучения на екипите за извършване на функционална оценка съвместно със специалистите от РЦПППО и външни лектори.

Дейност 2.1.5. Осигуряване на достъпна архитектурна среда в детските градини, училища и центрове за подкрепа за личностно развитие.

Дейност 2.1.6. Осигуряване на необходимите педагогически специалисти за предоставяне на допълнителна подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности.

Дейност 2.1.7. Осъществяване на дейности, насочени към родители и общественост, за повишаване на информираността и ангажираността към децата и учениците със специални образователни потребности и преодоляване на негативните стереотипи и дискриминационни нагласи.

Мярка 2.2. Допълнителна подкрепа за деца и ученици с хронични заболявания

Дейност 2.2.1. Проучване и оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците с хронични заболявания.

Дейност 2.2.2 Осигуряване на обучение и методическа подкрепа на персонала в училищата и детските градини, в които се обучават деца и ученици с хронични заболявания, нуждаещи се от допълнителна подкрепа.

Дейност 2.2.3. Осигуряване на необходимия специализиран персонал за предоставяне на допълнителна подкрепа за децата и учениците с хронични заболявания.

Мярка 2.3. Допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици в риск

Дейност 2.3.1. Проучване и оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците в риск.

Дейност 2.3.2. Осигуряване на необходимия специализиран персонал за предоставяне на допълнителна подкрепа за децата и учениците в риск.

Дейност 2.3.3. Осигуряване на обучения и методическа подкрепа на екипите за подкрепа за личностно развитие, предоставящи допълнителна подкрепа за деца и ученици в риск.

Дейност 2.3.4. Подобряване на партньорството и взаимодействието между институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна училищна възраст.

Дейност 2.3.5. Повишаване участието и ангажираността на родителите в училищния живот за активно сътрудничество с учителите и училищното ръководство с цел предотвратяване отпадането на деца и ученици от образователната система.

Дейност 2.3.6. Създаване на условия за приобщаване в образователната среда на деца и ученици от уязвими групи с цел стимулиране на посещаемостта в детската градина и училището, превенция на отпадането от образователната система и реинтеграция на отпадналите.

Мярка 2.4. Допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изяви дарби

Дейност 2.4.1. Проучване и оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците.

Дейност 2.4.2. Осигуряване на подходяща физическа среда, обзавеждане, оборудване, материали и консумативи.

Дейност 2.4.3. Осигуряване на възможности за участие в училищни, общински, национални и международни изяви – състезания, конкурси, олимпиади, фестивали, концерти, изложби и др.

Дейност 2.4.4. Осигуряване на обучения и методическа подкрепа на учители и други специалисти, предоставящи допълнителна подкрепа за деца и ученици с изяви дарби.

Дейност 2.4.5. Подобряване на партньорството и взаимодействието между институциите за подкрепа на даровити деца и ученици.

Дейност 2.4.6. Осигуряване на финансиране на дейностите за работа с деца и ученици с изяви дарби.

IV. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ

Система за мониторинг и оценка

Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците се изпълнява на областно ниво от институциите, работещи на областно и на общинско ниво. Общините отговарят за цялостното изпълнение на общинската стратегия на собствената си територия и приноса към изпълнението на областната стратегия. Целите се постигат с общите усилия на всички заинтересовани от процеса страни, в съответствие с компетенциите им и планираните дейности.

След приемане на областната стратегия, в изпълнение на чл. 197, ал. 1 и 2 от Закона за предучилищното и училищно образование, всяка община разработва **общинска стратегия** за личностно развитие на децата и учениците за период от 2 години, която се приема от общинския съвет.

В съответствие с чл. 197, ал. 3 от ЗПУО за изпълнение на общинската стратегия ежегодно до 30 април общинският съвет приема **годишен план** за изпълнение на дейностите за подкрепа на личностно развитие. Годишният план се приема по предложение на кмета и след съгласуване с Регионално управление на образованието – Ямбол.

Общинските стратегии и съгласуваните и приети годишни общински планове се изпращат на областния управител до 15 май.

Изпълнението на годишните общински планове се координира и отчита на общинско ниво по ред, определен от кметовете на общините и в сроковете, посочени в чл. 197, ал. 3 от ЗПУО. Изпълнението на общинските планове се отчита и на областно ниво – до 30 април на следващата година всяка община трябва да представи в областна администрация Ямбол отчет за изпълнението на дейностите по общинския годишен план.

Комуникационна програма

Публичността при изпълнението на всяка една политика е свързана с необходимостта от изграждането на информирано обществено мнение и обществено доверие между институциите и гражданите.

Необходимо е да се популяризира сред обществеността процесът на разработване, изпълнение и отчитане на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол /2021-2022/. Популяризирането на стратегията е задача, изпълнението на която трябва да допринесе както за по-широката познаваемост на визията, целите и мерките, така и за разкриване на конкретни възможности за развитие в сферата на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците.

Дейностите, свързани с реализацията на Стратегията ще се съпровождат от различни информационни мероприятия, които ще осигурят нейната публичност.

За изпълнение на комуникационната програма ще се използват различни **комуникационни техники:**

- Организиране на работни срещи, дискусии, кръгли маси с представители на заинтересовани страни и общественост с цел споделяне и обмяна на мнения и идеи при реализация на Стратегията.
- Комуникация чрез средствата за масово осведомяване. Регулярно предоставяне на информация относно изпълнението на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол чрез пресконференции, брифинги и съобщения за медиите.
- Поддържане и актуализиране на информацията за Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол в интернет страниците на Областна администрация Ямбол, на общините, на партньорите и на заинтересованите страни.
- Работа с партньори. При изпълнението на Стратегията ще се търси съгласуване и взаимодействие с всички заинтересовани страни, участвали в разработването ѝ и участващи в нейното изпълнение.